

N:o 27.

Ank. till Riksd. Kansli den 6 April 1869, kl. 10 f. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, angående anslag för anställande af en föreslagen naturvetenskaplig undersökning; Gifven Stockholms Slott den 2 April 1869.

I underdänig skrifvelse den 10 nästlidne Mars har Vetenskaps-akademien anfört, att, som Akademien erhållit underrättelse derom, att ett till Kongl. Maj:ts Flotta hörande fartyg skulle under instundande vår och sommar företaga en öfnings-expedition i Atlantiska hafvet, samt att lägenhet möjligen kunde beredas två vetenskapsidkare att åtfölja expeditionen för anställande af naturhistoriska forskningar, Akademien ansett sig böra fästa uppmärksamheten på det gynsamma tillfälle, som sålunda skulle kunna erbjuda sig att vinna ytterligare upplysningar i en vetenskaplig fråga, hvilken under sednare tider utgjort föremål för ifriga undersökningar och hvars besvarande blifvit i åtskilliga andra länder verksamt befrämjadt genom de tillfällen, som derstädes lemnats naturforskare att medfölja örlogsflottornas expeditioner; — nemligen frågan om hafsfaunans beskaffenhet på de stora djupen. Akademien har förmålt, hurusom "det har blifvit ådagalagdt, att djurlif finnes ännu vid mera än 2,000 famnars afstånd från hafsytan, och att icke osannolikt är att det, om ock måhända mindre rikt utveckladt, uthärdar i de största hafsdjup, som finnas på jorden; att vid den Skandinaviska halföns vestra kuster samt vid kusterna af Storbritannien och de i sednare tider af Svenska vetenskapsmän besökta polarländer hafsfaunan, från stranden till mot 300 famnars djup, är bättre känd än annars någorstädes, och att man om vissa punkter i Medelhafvet och vid Nord-Amerikas östra kust har värderika upplysningar, men att, utom dessa trakter, i Europas område endast den öfra regionen intill 30 eller 50 famnars djup invid kusten är någorlunda undersökt, hvaremot allt, hvad derunder är, återstår att lära känna, ej blott hafs-

bottnens mer eller mindre branta stupning åt vester, der det är visst att redan vid 50 famnar, eller förr, man skall möta djurarter af egendomligt intresse, utan äfven de vidsträckta djupa dalarne under oceanens vatten; samt att hvad i detta afseende hittills är gjordt, och som är mycket ringa i jemförelse med det som återstår att göra, har gifvit högst betydelsefulla antydningar om förhållanden, som bland annat skola kasta oväntadt ljus öfver viktiga palæontologiska frågor.“ — Lämpligaste sättet att nu göra sig till godo det tillfälle till vidare undersökningar i omförmälda afseende, som ifrågavarande öfningsexpedition i Atlantiska hafvet torde erbjuda, har Akademien ansett vara: att två unge och skicklige svenske zoologer, utrustade med behöflig materiel, finge åtfölja fartyget; att, tid efter annan, den ene af desse vetenskapsmän blefve landsatt på någon punkt af Spaniens och Portugals vestra kust, såsom t. ex. Vigo, Setubal, Cadix, för att der under två till tre veckors tid genom draggning insamla hafsdjur och alger; att emellertid den andre skulle qvarstadna ombord för att vid lägliga tillfällen företaga draggningar och vid de djuplodningar, som blefve anställda, tillvarataga det från botten upphemtade, samt eljest göra alla de iakttagelser och insamlingar, som kunde ifrågakomma; att derefter, då fartyget, för expeditionens eget syfte, aflägsnade sig från fastlandet, begge vetenskapsmännen skulle medfölja, för att sydligare och mellan vändkretsarne begagna hvarje tillfälle att erhålla kännedom om lifvet på hafsdjupet; samt att de hemförda samlingarne blefve till Statens, under Vetenskaps-akademiens vård stående, naturhistoriska museum öfverlemnade.

Beträffande de kostnader, som detta vetenskapliga företag skulle medföra, har Akademien uppgjort följande beräkning:

Lefnadskostnad, så väl ombord som i land, under 150 dagar, för två personer, efter	
5 Riksdaler om dagen för hvardera	R:dr 1,500.
Utrustning för båda	” 700.
Utgifter för handräckningar i land, utfärder, båtlega m. m.	” 2,000.
Materiel, glas, sprit, redskap m. m.	” 1,000.
Till samlingarnes första utläggning efter hemkomsten och till diverse utgifter	” 800.

Summa Riksdaler 6,000,

anhållande Akademien i underdånighet, att, derest det ifrågaställda företaget vunne nådigt bifall, Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning derom, att den för ändamålet beräknade kostnadssumman, 6,000 Riksdaler, måtte af allmänna medel anvisas.

Med afseende på den vetenskapliga vigten af det företag, Akademien sålunda förordat, äfvensom derpå, att de upplysande undersökningar, hvilka i likartadt syfte anställts af den från Sverige under sistlidne år utgångna ishafs-expedition, derigenom kunde på ett för naturvetenskapen fruktbringande sätt af Svenska forskare fullföljas, föreslår Kongl. Maj:t, att Riksdagen måtte för ofvan omförmälda ändamål till Kongl.

Maj:ts disposition å Riksgälds-kontoret anvisa det föreslagna beloppet, Sex tusen Riksdaler, att under innevarande år utgå.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

CARL.

F. F. Carlson.

Utdrag af Protokollet öfver Ecklesiastik-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 2 April 1869.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens Herr Statsministern för Utrikes ärendena, Grefve *Wachtmeister*,
Statsråden: Friherre af *Ugglas*,
Bredberg,
Thulstrup,
Carlson,
von Ehrenheim,
Abelin,
Berg,
Adlercreutz.

Departements-chefen uppläste till justering ett, i öfverensstämmelse med af Kongl. Maj:t denna dag, uppå Stats-Rådets enhälliga tillstyrkande, fattadt beslut, uppsatt förslag till Kongl. Maj:ts Proposition till Riksdagen angående anslag för anställande af en föreslagen naturvetenskaplig undersökning.

Och tacktes Kongl. Maj:t, uppå Stats-Rådets tillstyrkande, berörda förslag i nåder gilla och förordnade, att nådig Proposition, sådan den finnes detta protokoll bilagd, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo
N. Fredr. Sander.

UNDERDÅNIGT UTLÅTANDE

AF

KAMMAR- OCH KOMMERS-KOLLEGIERNA

ANGÅENDE

DE VILKOR, HVARUNDER TACKJERNSSKATTEN I DE
PRIVILEGIERADE BERGSLAGERNA MÅ KUNNA
UPPHÖRA, M. M.

STOCKHOLM, 1868.

TRYCKT HOS ISAAC MARCUS.

Innehåll:

	Sid.
Inledande anförande	1.
Westmanlands län:	10.
<i>Skunnskattebergs bergslag</i>	27.
<i>Gamla Norbergs d:o</i>	
Örebro län:	
Gemensamma förhållanden för Nora, Hjulsjö, Lindes, Ramsbergs, Gryt- hytte och Hellefors bergslager	39. 47.
<i>Nora bergslag</i>	49.
<i>Hjulsjö d:o</i>	50.
<i>Lindes d:o</i>	52.
<i>Ramsbergs d:o</i>	53.
Gemensamma förhållanden för Grythytte och Hellefors bergslager	54.
<i>Grythytte bergslag</i>	57.
<i>Hellefors d:o</i>	58.
<i>Carlskoga d:o</i>	62.
<i>Lekebergs d:o</i>	66.
<i>Lerbücks d:o</i>	72.
<i>Nya Kopparbergs d:o</i>	
Wermlands län:	74.
<i>Filipstads bergslag</i>	87.
<i>Nyeds d:o</i>	
Jönköpings län:	90.
<i>Tabergs bergslag</i>	
Stora Kopparbergs län:	93.
<i>Westerbergslagen</i>	
Gefleborgs län:	97.
<i>Ofvansjö och Thorsåkers bergslag</i>	
Sammanfattning öfver värdena af de åtnjutna friheterna och det därför ut- gjorda vederlaget	100. 101.
Skogsanslag	102.
Föreslagna villkor för upphörandet af tackjernstionden, m. m.	
Bilagor:	
Litt. A, B och C samt N:ris 1—13, ang. Filipstads bergslag	107.
" D, Tablå öfver de åtnjutna friheterna och de deremot svarande utskyllderna	133.

STORMÄKTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Sedan Eders Kongl. Maj:t, vid utfärdandet den 20 September 1859 af nådig Förordning angående utsträckt frihet för bergshandteringen, i nådigt Bref af samma dag anbefallt Sitt och Rikets Kommerskollegium att, till vinnande af ledning för bedömande af de verkningar, som nämnda Förordning kunde medföra,

äfvensom af de åtgärder, hvilka tilläfventyrs kunde finnas tjenliga att vidtaga i fråga om förändring af bergsrörelsens beskattning, efter det berörda nådiga Förordning varit under ett års tid gällande, genom vederbörande bergmästare inhemta och till Eders Kongl. Maj:t afgifva underdånig berättelse om de förändringar i afseende å bergshandteringen, som författningen kunde anses hafva medfört, dels i allmänhet och dels inom de egentliga tackjernsbergslagerna, och dervid jemväl, efter omständigheterna och orternas särskilda förhållanden, föreslå om och i hvad mån föreskrifter rörande tillämpning af det i Författningen stadgade förbehåll i afseende å bergslagsfriheterna, eller i öfrigt, vore påkallade;

samt den sålunda meddelade nådiga befallningen blifvit af bemälda kollegium i underdånig skrifvelse den 26 Mars 1862 fullgjord, dervid, och efter det Rikets Ständer i underdånig skrifvelse den 7 Mars 1860, med anmälan att de för sin del beslutit, det hammarskatten för stångjernstillverkningen inom hela riket och tackjernstionden af alla masugnar utom de privilegierade bergslagerna skulle från och med då innevarande Statsregleringsperiod upphöra, i underdånighet anhållit, att, derest de privilegierade bergslagerna skulle derom väcka fråga, Eders Kongl. Maj:t måtte tackas i nåder låta verkställa en utredning af dessa bergslags återstående privilegier samt derefter till Rikets Ständer aflåta nådig Proposition om och med hvilka villkor befrielse från tackjernstiondens utgörande må blifva samma bergslager tillerkänd, kollegium tillika i underdånighet hemställt, att, äfven om inga ansökningar i detta hänseende skulle hafva från bergslagerna till Eders Kongl. Maj:t inkommit, den i Rikets Ständers underdåniga skrifvelse omförmälda utredning af bergslagernas privilegier måtte blifva i nåder anbefalld och Rikets Ständer meddelad tillika med en af vederbörande verkställd utredning af tackjernstiondens belopp några af de senare åren, efter det denna tionde sista gången, nemligen genom Kongl. Kungörelsen den 14 November 1854, blifvit ned-satt, så att af dessa utredningar måtte kunna inhemtas värdet å ena sidan af bergslagsförmånerna och å andra sidan af tackjernstionden för hvar och en af de privilegierade bergslagerna; hvarefter och sedan Rikets Ständer yttrat sig om de villkor, hvarpå de för sin del ville medgifva, att tackjernsskatten inom de privilegierade bergslagerna må upphöra, och all fråga om vidare inskränkning i bergslagsförmånerna, i följd af hemmansinnehavares upphörande med bergshandteringen, förfalla, samt i händelse hvad Rikets Ständer sålunda komme att besluta vunne Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall, det som än vidare kunde återstå för regleringens genomförande, enligt hvad kollegium föreställde sig, torde kunna genom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes försorg vid sammankomster med bergslagsintressenterne i orterne uppgöras;

har Eders Kongl. Maj:t genom nådig remiss den 23 Maj 1862 till Sitt och Rikets Kammarkollegium öfverlemnadt de till berörda ärende hörande handlingar, med nådig befallning att, efter verkställd utredning af de särskilda bergslagernas ännu kvarstående privilegier, till beskaffenhet och omfattning, samt sedan från

vederbörande inhemtats upplysning om tackjernstiondens belopp, särskildt för hvarje bergslag, under de närmaste fem åren efter den genom Kongl. Kungörelsen den 14 November 1854 senast beviljade nedsättning i nämnda tionde, gemensamt med Kommerskollegium afgifva underdånigt utlåtande angående de villkor, hvarunder tackjernsskatten i de privilegierade bergslagerna må kunna upphöra, samt all fråga om vidare inskränkning i bergslagsförmånerna, i följd af hemmansinnehafvares upphörande med bergshandteringen, förfalla.

För åvägabringandet af den utredning i förevarande hänseende, hvilken, enligt hvad sålunda blifvit i nåder anbefaldt, borde ärendets vidare handläggning föregå, har Kammarkollegium, efter det dess provinskontor fått förberedande yttrande i ämnet afgifva, ansett ändamålsenligast vara att, jemte upplysning om de ifrågakomna tiondebelpen under nyss omförmälda tid, först och till en början från de här afsedda bergslagsorterna infordra uppgifter angående de privilegier, som der ännu åtnjötos, för att sedermera låta dessa uppgifter hos kollegium granska och förfullständiga. Och ehuru i den nådiga remissen icke finnes särskildt föreskrifvet, att vederbörande bergslagsintressenter skulle i frågan höras, innan kollegierna afgåfvo underdånigt utlåtande i ämnet, har det dock tillika synts lämpligt att, på sätt vid den genom Kongl. Brevet den 24 Augusti 1860 bestämda regleringen af skatteförenklingens genomförande inom Sala bergslag förfarits, vederbörande inom de nu ifrågakomna bergslagsorterna lemnades tillfälle att sig yttra angående de villkor, under hvilka befrielse från tackjernsskattens utgörande må kunna dem tillerkännas. Med afseende härå hafva af Kammarkollegium till Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms, Upsala, Westmanlands, Örebro, Wermlands, Stora Kopparbergs, Östergötlands, Södermanlands, Jönköpings, Gefleborgs, Westerbottens, Norrbottens och Jemtlands län, inom hvilka län bergslager, enligt äldre handlingar, skulle varit till finnandes, skrivelser aflåtits, med anmodan att, der sådant förhållande fortfarande vore för handen, dels ifrån vederbörande infordra ej mindre uppgifter rörande de särskilda bergslagerernas ännu kvarstående privilegier äfvensom beträffande de områden, till härad och socknar, eller delar deraf, af hvilka hvarje bergslag bestode, än ock upplysning angående tackjernstiondens belopp, särskildt för hvarje bergslag, under åren 1855 till och med 1859, dels att vid sammanträde inför Kongl. Maj:ts Befallningshafvande höra bergslagsintressenterne angående de villkor, under hvilka tackjernstionden må kunna upphöra, samt att med nämnda uppgifter och upplysningar äfvensom med protokollen vid nyssberörda sammanträden till kollegium inkomma.

Efter det, med anledning häraf, så beskaffade uppgifter och handlingar från vederbörande ingått, samt ej mindre berörda uppgifter blifvit behörigen granskade, än äfven de omfattande undersökningar i de hos Kammarkollegii trenne Provinskontor äfvensom hos samma kollegii Arkivkontor förvarade handlingar, hvilka för frågans utredning varit af behovet påkallade, nu blifvit afslutade, och samtliga bemälda Provinskontor med infordradt yttrande i ämnet inkommit, få

Kammar- och Kommerskollegierna det dem nådigst anbefallda utlåtandet i ärendet härmed afgifva, samt i sådant afseende i underdånighet anföra följande:

Enligt hvad af de från de särskilda orterna inkomna handlingarna inhemtas, hafva Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms, Upsala, Stora Kopparbergs, Östergötlands, Södermanlands, Gefleborgs, Westerbottens, Norrbottens och Jemtlands län uppgifvit, att inom dessa län några tackjernsbergslager, som åtnjöto några slags privilegier, icke voro till finnandes, hvaremot Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Westmanlands, Örebro, Wermlands och Jönköpings län, med omförmälade att privilegierade tackjernsbergslager derstädes förekommo, insändt de i ärendet infordrade upplysningar och yttranden; och finnes i detta hänseende vara meddeladt och anfördt,

rörande Westmanlands län:

att de till länet hörande Skinnskattebergs och Gamla Norbergs bergslager voro indelade till ordinarie och extra rotering samt i öfrigt utgjorde allmänna utskylder och besvär i likhet med landslag, men att likväl krono- och skattejorden inom dessa bergslager tillgodonjöto väsentlig lindring i grundräntan, bestående i fullkomlig frihet från följande till hemmantalsräntan för hvarje mantal krono och skatte efter landslag hörande skattetitlar, nemligen landtågsgården, vinterkörslan, vaskkörslan och dagsverkspenningarna, hvilken skattelindring, beräknad efter medelmarkegångspris, motsvarade ett penningevärde af 72 riksdaler 90 öre, till följd hvaraf och sedan ifrån detta belopp blifvit afräknad en till hemmantalsräntan i hvardera af dessa bergslager särskildt hörande post, benämnd i Skinnskattebergs bergslag "malmköring", i värde motsvarande 1 riksdaler 5 öre, samt i Norbergs bergslag "drängejern", uppgående till ett värde för hvarje hemmansnummer af 20 öre, eller för helt mantal af omkring 80 öre, den lindring i beskattning, som genom bergslagsprivilegierna åtnjötes, torde kunna beräknas för hvarje mantal krono och skatte i Skinnskattebergs bergslag till 71 riksdaler 85 öre, och i Norbergs bergslag till 72 riksdaler 10 öre;

att Skinnskattebergs bergslag, som omfattade Skinnskattebergs, Gunnilbo och Heds socknar samt någon del af Ramsbergs socken, bestode af $3\frac{27}{64}$ mantal krono, $59\frac{1}{2}$ mantal skatte och $14\frac{1}{2}$ mantal frälse, eller af tillsammans $77\frac{27}{64}$ mantal, samt att Gamla Norbergs bergslag, som omfattade Norbergs, Westerfors, Karbennings och Wester Wåhla socknar och någon del af Wester Färnebo socken, innehölle $2\frac{1}{2}$ mantal krono, $89\frac{3}{4}$ mantal skatte, $5\frac{1}{4}$ mantal frälse, eller tillsammans $97\frac{1}{2}$ mantal;

att debiterad tionde för tillverkadt tackjern inom Skinnskattebergs bergslag under åren 1855—59 i medeltal för ett år räknadt uppginge till ett belopp af 430 centner 74 ö 81 ort; att beloppet af den ständiga tionden, eller skattejernet, inom samma bergslag, på enahanda sätt beräknadt, motsvarade 179 centner 2 ö 13 ort, äfvensom att dessutom enligt Kongl. Brevet den 4 Maj 1861 särskildt påfördt skattejern årligen utgått med 209 centner 18 ö 4 ort; samt

att värdet dels å tionden för det tillverkade tackjernet äfvensom å den ständiga tionden, eller skattejernet, i medeltal för år utgjorde 1,739 riksdaler 95 öre, och dels å det genom förenämnda nådiga Bref åsatta skattejernet, likaledes i årligt medeltal, uppginge till 553 riksdaler 12 öre;

att för Norbergs bergslag den debiterade tionden för tillverkad tackjern och det påförda skattejernet under ifrågavarande tid i årligt medeltal uppginge, den förra till 2,127 centner 92 ö 45 ort och det senare till 180 centner 20 ö 82 ort, med ett värde för båda dessa poster tillsammans af 6,165 riksdaler 99 öre;

hvarjemte och slutligen äfven inhemtas, att flertalet af vederbörande bergslagsintressenter, på ofvanberörda sätt hörde, förenat sig om ett yttrande hufvudsakligen af det innehåll, det fögderiförvaltningens antagande, att förenämnda skattelindring vore en återstod af bergslagerna förunnade privilegier, icke kunde af dem godkännas, enär, enligt deras förmenande, Skinnsskattebergs och Norbergs bergslager icke hade någonting qvar af de dem fordom tilldelade privilegier, samt att, äfven om detta förmenande innebure ett misstag, bergslagsintressenterna, vid det förhållandet att tillverkningen af tackjern numera vore en fristående handtering utan sammanhang med egandet af jord, i följd hvaraf den omständigheten att jorden vore befriad från vissa skattetitlar icke kunde utgöra skäl till bibehållande af tackjernstionden, lika litet som borttagandet af nämnda tionde kunde gifva någon rimlig anledning till ökad beskattning af jorden inom bergslagerna, funno sig föranlåtna att i allt fall bestrida utgörandet af tackjernstionde såsom både obilligt och olämpligt, med yrkande, på sålunda anförda skäl, att berörda bergslager måtte, i likhet med hvad redan blifvit medgifvet för orter utom privilegierad bergslag, varda befriade från nämnda tionde, och att skatt för tillverkning af tackjern måtte komma att utgå endast genom bevillning;

rörande Örebro län:

att inom detta län funnos 10 privilegierade bergslager, nemligen:

inom Nora fögderi: Nora-, Hjulsjö-, Grythytte-, Hellefors- och Carlskoga-;

inom Wester-Nerikes fögderi; Lekebergs- och Lerbäcks-; samt

inom Lindes fögderi: Lindes-, Ramsbergs- och Nya Kopparbergs-;

att samtliga dessa bergslager åtnjöto frihet från ordinarie rotering, och att endast 25 mantal inom Lindes Bondefjerding, sedan den en del hemman inom Lindes socken åsatta ordinarie rotering blifvit genom Kongl. Brefvet den 27 Augusti 1843 upphäfd, från och med år 1844 erlagt en "knektefrihetsränta" med 3 riksdaler 33 öre per mantal;

att, hvad anginge Carlskoga bergslag, hemmanen derstädes, jemlikt Kongl. Brefvet den 11 December 1667, tillgodonjöto den lindring i tiondejernsskatten, att, i stället för den af dem utgående landtågsgården, å berörda skatt afräknades för de hemmansdelar, för hvilka tackjernstillverkning under året idkats, ett belopp motsvarande 2 skeppund per helt mantal;

att Lekebergs bergslag, inom hvilken grundröntan i allmänhet vore lägre än i landslag, särskildt åtnjöte lindring eller så kallad afkortning å sin tionde till ett belopp, som syntes motsvara den gamla Osmundssjernskatten;

att inom Lerbäcks bergslag, der i allmänhet grundröntan jemväl vore lägre än i landslag, för åtskilliga hemman, som under de senaste 20 åren upphört med tackjernsblåsning och fått sig skattejernsatgift åsatt, denna afgift nu mera icke utginge;

att genom ett emellan Kongl. Maj:t och Kronan samt bergsmännen och allmogen i Nora och Lindes bergslager den 8 Juni 1664 afslutadt kontrakt blifvit stadgadt, det för hvarje helt mantal skulle utgå $3\frac{5}{26}$ Skeppund tackjern i stället för förut förekommande ordinarie räntepersedlar;

att röntan för helt mantal inom landslag i Lindes fögderi i medeltal öfverstege motsvarande rönta inom Lindes bergslag med omkring 137 riksdaler och enahanda rönta inom Nya Kopparbergs bergslag med omkring 88 riksdaler, ehuru jordarealen till ett mantal i berörda landslag i allmänhet vore långt mindre än den i nämnda bergslager;

att de särskilda bergslagerna inom länet bestodo af följande områden, nemligen:

Nora bergslag: af Nora och Jernboås socknar, i Nora och Hjulsjö härad, samt den del af Kihls socken, som tillhör Nora härad;

Hjulsjö bergslag: af socknen af samma namn, i Nora och Hjulsjö härad;

Grythytte bergslag: af Grythytte socken i Grythytte och Hellefors härad;

Hellefors bergslag: af Hellefors socken, i sistnämnda härad;

Carlskoga bergslag: af Carlskoga härad, omfattande Carlskoga och Bjurkärens socknar;

Lekebergs bergslag: af Lekebergs härad, innefattande delar af 7 socknar, nemligen af Qvisbro socken $27\frac{3}{4}$ mantal, af Knista socken $10\frac{1}{4}$ mantal, af Hidinge socken $21\frac{3}{4}$ mantal, af Wintråsa socken 8 mantal, af Tysslinge socken 17 mantal, af Kihls socken $11\frac{3}{4}$ och af Nysunds socken $1\frac{3}{4}$ mantal;

Lerbäcks bergslag: af Lerbäcks socken, i Kumla härad, samt af $33\frac{1}{4}$ mantal i Hammars socken och 1 mantal i Snäflunda socken, båda inom Sundbro härad; varande dock ett hyttelag inom Lerbäcks socken genom särskildt beslut förlagdt utom bergslagens fögderi;

Lindes bergslag: af största delen af Lindes socken, i Lindes och Ramsbergs härad, samt derjemte af Öskeviks hyttelag, i Nora härad;

Ramsbergs bergslag: af största delen af Ramsbergs socken, i Lindes och Ramsbergs härad; och

Nya Kopparbergs bergslag: af Nya Kopparbergs härad, bestående af Ljusnarsbergs socken;

att tackjernstionden för samtliga dessa bergslager under åren 1855—1859 i medeltal för år uppgått till 9,560 centner 40 Ø 31 ort; samt

slutligen att flertalet af vederbörande bergslagsintressenter, vid det med dem hållna sammanträde inför Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, förenat sig om ett yttrande, hufvudsakligen af det innehåll, att

då tackjernstillverkningen nu mera vore skild från hemmanen och öfvergått till fabrikshandling, samt denna tillverkning äfvensom grufvetrytningen fått sig åsatt bevillning, och något skäl att, sedan tackjernstionden blifvit afskaffad utom bergslag, alltså icke syntes förefinnas för kvarstående inom bergslag af denna tionde, hvilken dessutom numera, i följd af förändrade förhållanden, utginge så ojemnt, att ej sällan för 10,000 och 30,000 centner tillverkad tackjern skattades lika;

då den enda för ifrågavarande bergslager återstående förmånen i fråga om beskattningen bestode i friheten från ordinarie rotering, och tackjernstionden icke hade någonting gemensamt med denna, utan tillkommit såsom en skatt på grufvorna långt före roteringens införande, samt följaktligen tackjernsskattens borttagande icke syntes böra verka någon förändring i berörda frihet, dess mindre som hela befolkningen, oskingrad, vore väl behöflig för arbetet vid grufvor och hyttor;

då fattigafgiften inom bergslagerna, med anledning deraf att en mängd arbetare vid grufvor och hyttor på sin ålderdom, i följd af tyngre arbete och kroppsskador, föllo fattigvården till last, vore högst betungande;

då skjuts-entreprenad-afgiften, i följd af det stora behovet af dragare vid bergsbruket, och kostnaden för vägars underhåll, med afseende å de tunga transporterna likaledes vore synnerligen betungande;

då hemmanen inom bergslag, i hvad anginge jordbruket, voro mycket svaga och deras hufvudsakliga afkomstskälla, skogen, kunde tillgodogöras blott genom tackjernstillverkning, hvilken handling erfordrade stora förlag och ofta lede af vidrig konjunktur; och

då landet hade en stor indirekt fördel af jernhandteringen, såsom lemnande bidrag till en af de betydligaste exportartiklarna, samt denna handterings blomstring inom landet berodde på lindriga skatter och frihet att utveckla sig;

bemälde intressenter ansågo sig, med uttalande af den åsigt, att den förmån, som extra roteringen i fredstid medförde, med allt skäl borde, oaktadt tackjernstiondens borttagande, för all framtid komma bergslagerna till godo, böra begära och äska, att de nu afsedda bergslagerna måtte, med bibehållande af nämnda förmån att vidkännas endast extra rotering, varda från tackjernstiondens utgörande befriade;

rörande Wermlands län:

att inom detta län funnes tvenne bergslager, nemligen Philipstads och Nyeds, ehuru Nyeds bergslag aldrig idkat tackjernsblåsning, och sålunda icke heller utgjort någon tackjernstionde;

att de inom den förstnämnda af dessa bergslager till Kongl. Maj:t och Kronan utgående räntor för hyttor och bergstorp belöpte sig för hel hytta till 8 riksdaler 50 öre och för bergstorp, utom så kalladt Osmundsjern af olika belopp, till 37 öre skjutsfärdspenningar och 50 öre boskapspenningar, hvaremot de så kallade rekognitionsskogshemmanen i Philipstads bergslag äfvensom öfriga skattehemman i båda bergslagerna utgjorde jordeboks- och mantalsränta till ett belopp af omkring 100 riksdaler för helt mantal;

att kronotionde erlades af så väl hyttor och bergstorp som hemman;

att båda bergslagerna voro befriade från ordinarie rotering, med undantag endast för de på senare tiden skattlagda rekognitionsskogshemmanen, hvilka erlade rotevakansafgift;

att de nämnda bergslagerna inom länet bestodo af följande områden, nemligen:

Philipstads bergslag: af Fernebo härad, innefattande Fernebo, Brattfors Nordmarks, Gåsborns, Räms, Kroppa och Lungsunds socknar; och

Nyeds bergslag: af Nyeds härad, innefattande Nyeds och Elfsbacka socknar;

att den influtna tackjernstionden under åren 1855—1859 i medeltal för år uppginge till 4,876 centner 49 ö 80 ort, motsvarande i värde 14,640 riksdaler 5 öre; samt

slutligen att, vid sammanträde inför Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, å ena sidan intressenterna från Nyeds bergslag förklarar, att, då denna bergslags privilegier icke vore gifna för tackjernsblåsning, som, enligt hvad vid tillfället upplystes, bedrefves endast vid Kärnshyttan, hvilken blifvit under senare åren anlagd och åtnjöte frihetsår till och med år 1865, Nyeds häradsboer icke hade någon förmån hvarken att begära eller afstå, utan önskade bibehållas vid dem förunnade privilegier oförändrade, samt att, då Kronan aldrig åtnjutit någon tackjernstionde från Nyed, Kärns masugn måtte betraktas lika med sådana verk på landet, eller utom bergslag; men att å andra sidan, i hvad anginge Philipstads bergslag, ombuden från Fernebo härad och öfrige närvarande egare af bergsmansegendom derstädes förenat sig om det yttrandet i frågan, att, om bergslagen befriades från tackjernstionden, den väl icke skäligen kunde undgå att erlægga någon annan, tionden motsvarande, skatt, den ombuden dock icke kunde föreslå, men att de hoppades, det bergslagen vid en sådan förändring måtte få tillgodonjuta samma fördelar som, eller likställighet med, de för detta bergslager, hvilka redan vunnit befrielse från skyldigheten att blåsa tackjern; i sammanhang hvarmed äfven enhälligt uttalades den önskan, att bergslagsintressenterna måtte undfå del af det förslag i nämnda hänseende, som kollegierna kunde komma att afgifva, för att blifva i tillfälle att deröfver sig yttra; och

rörande

rörande Jönköpings län:

att inom detta län finnes blott en privilegierad tackjernsbergslag, nemligen Tabergs;

att de privilegier, som af nämnda bergslag åtnjötos, bestodo i befrielse från erläggande af de i hemmantalsröntan ingående dagsverkspenningarne äfvensom i frihet från ordinarie rotering;

att till denna bergslag hörde $14\frac{3}{8}$ mantal i Barnarps socken, 14 mantal i Månsarps socken, $2\frac{1}{2}$ mantal i Rogberga socken samt $10\frac{7}{8}$ mantal i Sanseryds socken, alla belägna i Tvetå härad, samt $\frac{1}{2}$ mantal i Byarums socken af Östbo härad;

att den under åren 1855—1859 utgjorda tackjernstionden i medeltal för år belöpte sig till 575 centner 28 ö 86 ort, motsvarande i värde 1,659 riksdaler 10 öre; samt

slutligen att vederbörande bergslagsintressenter vid sammanträde inför Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förenat sig om ett yttrande, hufvudsakligen af det innehåll, att, enär hvarje annan afgift till staten, som kunde motsvara tiondetackjernsskatten, skulle falla bergslagen olägligare och vara mera oförenlig med dess fördel, bergslagsintressenterne önskade, att tiondetackjernnet måtte få såsom hittills utgå, och att befintliga privilegier måtte få förblifva orubbade.

Efter att sålunda hafva, i väsentliga delar, redogjort för innehållet af de från de särskilda orterna inkomna handlingar, hvilka härhos i underdånighet bifogas, få kollegierna i fråga om de dervid först omnämnda uppgifterna från de nio län, der privilegierade tackjernsbergslager förmålts icke vara till finnandes, i underdånighet anmärka, att, vid anställd granskning i afseende å denna omständighet de meddelade uppgifterna härutinnan befunnits vara med verkliga förhållandet öfverensstämmande, utom i hvad beträffar Stora Kopparbergs och Gefleborgs län, inom hvilka båda län, enligt hvad utröndt blifvit, privilegierade tackjernsbergslager jemväl förekomma; och hvilka län alltså i detta hänseende äfven böra utgöra föremål för den undersökning och utredning rörande samtliga inom Riket befintliga privilegierade jernbergslager, hvartill kollegierna nu öfvergå.

Då denna utredning skolat omfatta ej mindre ett angifvande af de friheter och förmåner, hvilka de ifrågakomna orterna i följd af sin bergslagsnatur åtnjoto, än ock ett jemförande af dessa friheter och förmåner med det vederlag, som af bergslagerna under en viss, för jemförelsen härutinnan bestämd, tid utgjorts, hafva de resultat, hvilka genom de anställda undersökningarne vunnits, synts lämpligast böra ordnas på det sätt, att för hvardera af de omförmälda bergslagerna, länsvis sammanställda, först redogöres för privilegiernas beskaffenhet och omfattning äfvensom för de villkor, under hvilka de blifvit förunnade, samt derefter, likaledes för hvarje bergslag särskildt, uppgöres en beräkning öfver värdet, å ena sidan af privilegierna samt å andra sidan af den jernskatt, hvilken dels såsom tackjernstionde,

dels såsom så kalladt skattejern, af de bergslager, der sådan skatt under endera eller beggedera af dessa former blifvit föreskrifven, till Kongl. Maj:t och Kronan utgått; och hafva, enligt hvad berörda undersökningar gifvit vid handen, hithörande förhållanden, sålunda ordnade, inom de här afsedda länen visat sig vara följande, nemligen i fråga om:

I. Westmanlands län:

Westman-
lands län.

Inom detta län finnas, i öfverensstämmelse med hvad af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och Fögderiredogörarne blifvit uppgifvet och anfördt, två privilegierade jernbergslager, nemligen Skinnskattebergs och Gamla Norbergs.

Skinnskatte-
bergs bergs-
lag.

Hvad nu först beträffar den förra af dessa, eller *Skinnskattebergs* bergslag, består densamma af Skinnskattebergs, Gunnilbo och Heds socknar; och som en väsentlig olikhet i fråga om beskaffenheten af privilegierna för hemmanen, å ena sidan, inom Skinnskattebergs socken samt å andra sidan inom Gunnilbo och Heds socknar förefinnes, lär det vara påkalladt, att kollegierna härutinnan yttra sig särskildt om den förstnämnda och särskildt angående de tvänne sistnämnda af dessa socknar. Men som derjemte äfven villkoren för privilegiernas åtnjutande inom dessa socknar blifvit, vid förut väckt fråga om indragning af samma privilegier för denna bergslag, betraktade såsom i viss mån likaledes skiljaktiga, samt derförutom i öfrigt åtskilligt af hvad i saken, vid berörda handläggning deraf, förekommit synes vara upplysande jemväl för nu afsedda ändamål, torde kollegierna få först redogöra för det väsentligaste af hvad i dessa senare hänseenden med ärendets nuvarande utredning eger sammanhang.

Sedan nemligen, med anledning af Rikets Ständers vid 1818 års Riksdag gjorda underdåniga framställning om bergslagsprivilegiernas indragning för de orter, der bergsmannayrket icke såsom tillföre idkades, fråga uppstått om Skinnskattebergs bergslags förändring till landslag, samt vederbörande embetsverk i ämnet sig yttrat, dervid anförts, bland annat, i hvad anginge Gunnilbo och Heds socknar, att enär, på sätt de i orten hållna undersökningar och tillgängliga handlingar utvisade, dessa socknar, der några tackjernshyttor hvarken då funnos eller någonsin tillföre varit anlagda, icke idkade tackjernsblåsning, och socknarna således i ingen måtto fullgjorde den med bergslagsprivilegiernas åtnjutande förenade skyldighet till grufvebrytning och tackjernstillverkning, privilegierna för dessa socknar torde böra upphöra, och socknarne återgå till landslag dess heldre som de förhållanden, hvilka föranledt Kongl. Maj:ts nådiga beslut den 13 December 1825 om bergslagsfriheternas indragning för Gunnarskogs socken i Wermlands län, syntes vara enahanda med dem i Gunnilbo och Heds socknar; samt, i hvad be-

träffade Skinnskattebergs socken, hvarest tackjernsblåsning år 1686 idkats vid 18 hyttor, och tillverkningen uppgått till 4382 skeppund 13 lispund, men der hela tackjernsproduktionen, år 1826 inskränkt till allenast en hytta, efter då sistförflutna 10 års medium utgjorde endast 45 skeppund 13 lispund, att, ehuru här af ville synas, såsom om Staten af den tionde, hvilken erhållits af detta obetydliga tackjernsquantum, undfått så ringa ersättning för de till bergsbrukets befrämjande uppoffrade hemmansräsenterna, att privilegierna för en sådan med förlust för Staten idkad handtering utan vidare betänklighet borde för hela socknen indragas, likväl och som dervid förekomme, dels att åtskilliga hyttor inom Skinnskattebergs socken blifvit till bedrifvande af Riddarhytte kopparverk med behörigt tillstånd nedlagda, och dels att vid ett med vederbörande hemmansegare i frågan hållet sammanträde så olika meningar och intressen funnits rådande, att somliga tillkännagifvit sig önska, det den dittills sjelftagna friheten att sällan blåsa måtte förvandlas till en verklig rättighet, emot skattejerns erläggande, och andra åter yrkat att tackjernsblåsningen icke måtte få nedläggas, syntes en undersökning i orten till vinnande af ordentlig utredning i dessa afseenden vara nödig; så och efter det jemväl Rikets Ständer sig i ämnet yttrat, fann Kongl. Maj:t godt att genom nådigt Bref den 23 Januari 1830 förordna, rörande Gunnilbo och Heds socknar, att i händelse hemmansegarne inom dessa socknar, derom hörde, skulle vilja åtaga sig att från och med år 1832 idka tackjernsblåsning till det belopp, att Kronan derigenom vunne ersättning för den åt dem i sådant atseende förunnade lindring i skattebidragen, bergslagsprivilegierna finge för dem bibehållas, men att, ifall hemmansegarne här på icke ville ingå, eller ock, för den händelse de sådant sig åtogo, derutinnan brusto, nämnda privilegier då genast borde upphöra och socknarna öfvergå till landslag, samt, beträffande Skinnskattebergs socken, att undersökning derstädes skulle i behörig ordning verkställas, för utrönande, å ena sidan, af hvilka bland berörda sockens hemmansegare önskade att tackjernsblåsning idka och att för sådant ändamål blifva på hyttorna indelade, samt, å andra sidan, af hvilka bland bemälde hemmansegare skulle vilja från blåsningsskyldigheten varda befriade, med åliggande att till landslag öfvergå; hvarjemte förklarades, det Kongl. Maj:t ville derefter i ämnet sig vidare i nåder utlåta, äfvensom att vederbörande skulle ega att "de nya handlingar och bevis för bergslagsfrihetens tillgodonjutande, som de kunde erhålla, framdeles förete till den pröfning af ämnet, hvartill de kunde finnas föranledda".

Efter det den sålunda i nåder anbefallda undersökningen i orten blifvit anställd, samt hemmansegarne i Gunnilbo och Heds socknar, med anledning af det i Kongl. Brevet den 23 Januari 1830 meddelade tillstånd, sökt genom företeende af ett Kongl. Bref den 20 November 1685 styrka sin rätt till bergslagsfrihets åtnjutande, äfvensom derjemte bestridt all förändring i den hemmanen i dessa socknar åsatta grundränta, och, i hvad anginge Skinnskattebergs socken, Bergmästaren, på grund af den derstädes hållna undersökningen, förmält, att af

de inom socknen befintliga hemman, hvilka enligt 1825 års jordebok utgjorde 48⁷/₁₆ mantal, 29⁷⁴/₈₀ mantal, såsom dels idkande tackjernstillverkning, dels varande redan åsatta skattejern och dels genom särskilda resolutioner eller i följd af hemmanens natur undantagna från skyldigheten att idka tackjernstillverkning eller erlägga skattejern, voro att anse såsom befriade från all förändring i för dem redan gällande förhållanden, hvaremot de återstående hemmanen, uppgående till 18⁴¹/₈₀ mantal, borde på hyttor indelas eller åsättas skattejernsafgift; afgåfvo, på nådig befallning, först Bergskollegium och sedermera Kammarkollegium underdånigt yttrande i ämnet, dervid

Bergskollegium, i fråga om Gunnilbo och Heds socknar, på anförda skäl, tillstyrkte, att dessa socknar, ehuru de dittills aldrig idkat någon tackjernsblåsning och ej heller framdeles mera än förut kunde densamma sig åtaga, enär den skulle grundas på skogstillgångar, hvilka för de i orten privilegierade tillverkningar redan voro påräknade, måtte, med tillämpning af de grunder, som för Nyeds bergslag i Carlstads län ansetts gällande, i nåder varda från nya eller landslagsränder befriade; samt i hvad anginge Skinnskattebergs socken, under förmålan att då de här ofvan först omnämnda, såsom fritagna från förändring ansedda, nära 30 hela hemmanen syntes ega en gifven rätt att utan rubbning af ortens bergslagsnatur samt deraf beroende skattläggning oförkränkta bibehållas i det skick, hvori de en gång kommit, någon egentlig indragning af bergslagsprivilegierna icke heller i fråga om Skinnskattebergs socken skäligen torde böra ega rum, men att likväl, och då vilkoret af tackjernstillverkningens fortsatta bedrifvande i och för bergslagsprivilegiernas tillgodonjutande ännu inom denna socken stode fast, åtminstone för vid pass 18¹/₂ hemman, dessa hemman måste anses såsom underkastade skyldigheten att idka tackjernsblåsning, ehuru ett åläggande af en ovilkorlig eller till visst belopp utsatt årlig tackjernstillverkning, såsom stridande mot näringens natur och behof af frihet, icke syntes böra för dem ega rum, i underdånighet hemställde, om icke i stället för den ifrågasatta indragningen af bergslagsprivilegierna, eller den så kallade förvandlingen till landslag, en sådan jemkning i berörda privilegier kunde vidtagas, att alla i Skinnskattebergs socken befintliga hemman, hvilka till deltagande i tackjernsblåsningen ännu voro skyldiga, blefvo behörigen till blåsning indelade, eller ock, derest belägenheten, skogstillgångarna eller andra orsaker deremot lade hinder i vägen, ovilkorligen, såsom både i denna och i Norbergs bergslag tillförene skett, fingo sig åsatt en ständig skattejernsafgift, hvilken dock med afseende å vissa uppgifna förhållanden ansågs icke böra bestämmas till högre belopp än två skeppund tackjern efter helt mantal räknadt;

hvaremot Kammarkollegium, i detta ärende, beträffande först Gunnilbo och Heds socknar, anförde, att i hvad anginge den bevisning rörande undfångna bergslagsprivilegier, som hemmansegarne velat åstadkomma genom företeendet af Kongl. Brefvet den 20 November 1685, detta befunnes vara utfärdadt endast angående dessa socknars då ifrågaställda skyldighet att utgöra dagsverken till Kungsör, eller

på ön vid Köping med höbergningen, från hvilken skyldighet de blifvit befriade; att denna befrielse medgifvits, icke derföre att hemmanen voro belägna inom bergslag och egde åtnjuta bergslagsfriheter, utan på det skäl, att dem fölle allt för tungt och besvärligt att antaga sig den påbudna ängsbergningen, enär de uti den steniga bergslagen vore öfverlastade med arbete, kolningar och körslor till bergverkens underhållande och fortdrivande, samt att det åberopade Kongl. Brevet sålunda icke syntes innefatta något nytt stöd för dessa socknars talan i målet; att deremot vid anställd arkivundersökning utrönts, det hemmanen i Gunnilbo och Heds socknar, hvilka hemman af ålder räknats till Malma och Odensvi socknar af Åkerbo härad, och hvilkas gamla räntor i 1562 års jordebok funnits upptagna såsom förminskade, emedan hemmanen då blifvit lagda för jernstadga, i 1569 års jordebok voro upptagna såsom belägna i Malma och Odensvi skogsfjerdingar och lagda till Westerbergslagen, samt att mot slutet af 1600-talet berörda fjerdingar förekommo under sina nuvarande sockennamn; att likväl hvarken något bergslagsprivilegium för hemmanen kunnat igenfinnas eller upplysning erhållas, när öfvergången till bergslagsnatur egt rum; att för fjerdingarne, liksom för Skinnskattebergs socken, tackjernsblåsning eller tiondetackjern icke funnes omnämndt förr än år 1608, då genom Kongl. Brevet af den 26 Mars samma år förordnades, att Skinnskattebergs-, Vester-Jernbergs och Bisbergs bergslager skulle vara fria från årliga räntan och ovissa persedlar, af hvad namn de helst vara kunde, om de åtog sig att utgöra tiondetackjernnet proportionaliter af årliga blåsningen; att i följd häraf med tiondetackjernets utgörande sistberörda år tagit sin början i Odensvi fjerding eller Gunnilbo socken, men att uti 1665 års tiondetackjernslängd, och sedermera, någon blåsning i nämnda fjerding eller socken icke funnes omförmäld; att i Malma fjerding, eller numera Heds socken, hvarken tackjernsblåsning eller erläggande af tackjernstionde någonsin, så vidt känt vore, egt rum, liksom att utgörandet af skattejern, hvilket såsom en jordebokspersedel derstädes funnes omförmäldt redan år 1539, icke heller syntes hafva varit någon anledning till bergslagsfrihetens åtnjutande; att deremot, och ehuru något bestämdt förordnande icke kunnat igenfinnas, hvarigenom hemmanen i Gunnilbo och Heds socknar blifvit ålagda att för bergslagsfrihets tillgodonjutande, kringliggande bruk med kolning, körslor och andra tjenstbarheter betjena, likväl i 1582 och följande årens handlingar omförmäldes, att hemmanen i Skinnskattebergs socken samt Odensvi och Malma fjerdingar, i stället för de vanliga gärder och hjälper, utgjorde Kongl. Maj:ts bruk till hjälp kol och malm samt andra persedlar, såsom limsten, timmer och näfver, hvilken hjälp år 1608 upphört att utgå, samt uti 1656 års specialräkning icke vidare omnämndes, hvaremot Skinnskattebergs bergslag i allmänhet sedan sistnämnda år utgjort malmköringen, hvilken då, liksom år 1686, varit utarrenderad; och att, enär sålunda vore uppenbart, det hemmanen i Gunnilbo och Heds socknar fått åtnjuta befrielse från eller lindring i dem af ålder åsatta räntor, dels i följd af tackjernsblåsningen och emot skyldighet att den uppehålla, dels derföre att de med kol-

ning och körslor samt andra tjenstbarheter betjenade de i orten varande, Kronan den tiden tillhöriga bruk och bergverk, men ådagalagdt blifvit, att under den sistförflutna tidrymden af nära 200 år tackjernsblåsning icke egt rum eller tiondetackjern utgjorts inom Gunnilbo socken, och att inom Heds socken åter under ingen tid sådan blåsning är vorden verkställd eller tiondetackjern blifvit erlagdt, äfvensom, å andra sidan, icke kunnat visas, att de tjenstbarheter, Kronan under sitt egovälde innehafvt, blifvit åt de enskilde bruksegarne, vid egendomarnes upplåtande, med Kronans rätt afstådda, och slutligen vid den anställda undersökningen blifvit visadt, att icke heller hädanefter tackjernsblåsning inom dessa socknar kunde ega rum, kollegium funne sig böra, beträffande dessa socknar, tillstyrka, att vid Kongl. Maj:ts och Rikets Ständers redan fattade beslut om ifrågavarande privilegiers indragning måtte förblifva, och att hvad socknemännen till ändringsvinnande häri ytterligare anført således måtte lemnas utan afseende; samt, i hvad derefter anginge Skinnskattebergs socken, yttrade, att af de inom denna socken belägna $48\frac{7}{16}$ mantal vore, enligt sist upprättade 1825 års jordebok, $11\frac{1}{16}$ mantal, i följd af sin natur, af beskaffenhet att icke kunna blifva föremål för den ifrågakomma förändrade regleringen, hvilken egentligen afsåge de i socknen befintliga $37\frac{7}{8}$ mantal skatte och krono; att likväl bland dessa senare hemman någon förändring i grundröntorna för underlåten tackjernstillverkning icke torde kunna ifrågakomma för de $96\frac{1}{80}$ mantal, hvilka betjenade Riddarhytte bruk med kolning och körslor och deremot, jemlikt Kongl. Brevet den 12 Mars 1816, vore från blåsning befriade, hvadan, efter afdrag af alla dessa hemman, utgörande tillsammans $20\frac{33}{40}$ mantal, återstode endast $27\frac{49}{80}$ mantal, alla, med undantag af $\frac{1}{4}$ mantal kronohemman, af skattenatur, hvilka syntes vara nämnda reglering underkastade, helst deras bergslagsprivilegier måste med verklig tackjernsblåsning, men icke, såsom för en del af dem blifvit af Bergmästaren och Bergskollegium antaget, genom stångjernsbrukens betjenande med kolning och körslor, försvaras; och att som det af Bergskollegium afgifna underdåniga förslag, att de af förenämnda skatte- och kronohemman, hvilka redan fått en bestämd afgift i tackjern under namn af skattejern, emot befrielse från blåsning, sig åsatt, skulle fortfarande få samma afgift utgöra, och de öfriga, som af en eller annan orsak icke kunde till tackjernstillverkning indelas, måtte varda skattlagda endast till en skattejernsafgift af två skeppund för helt mantal, men deremot undvika förvandlingen till landslag, icke stode tillsammans hvarken med de af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer i denna fråga gifna föreskrifter eller med de, rörande grunderna och sättet för hemmans skattläggning, gällande allmänna författningar, ansåge sig kollegium icke kunna detsamma i underdånighet understödja, utan funne sig böra tillstyrka, att hvad Kongl. Maj:t och Rikets Ständer, jemväl beträffande Skinnskattebergs socken, redan förordnat, måtte till behörig verkställighet befordras, så att alla de hemman bland nyssnämnda $27\frac{49}{80}$ mantal skatte och krono, hvilkas egare eller innehafvare vid den hållna Bergmästareundersökningen icke förklarat sig hugade att tack-

jernstillverkning dädanefter idka i den mån, att tionden af deras årliga tillverkning blefve svarande emot den förminskning i hemmanens grundränta, som i följd af bergslagsprivilegierna komme dem till godo, och till bedrifvande af så beskaffad tackjernsblåsning kunde åstadkomma erforderlig koltillgång samt derföre blefve i vissa hyttelag indelade, måtte i behörig ordning åsättas det grundräntebelopp, som af hemmanen utgjordes, innan vid bergslagens inrättning deras af ålder dragande räntor förminskades, och som motsvarade hvad för lika beskaffade hemman inom landslag pröfvades rätteligen på hvarje hemman belöpa, så att alla de hemman, hvilka icke komme att i någon tackjernsblåsning deltaga, jemte redan dragande ordinarie rotering, finge vidkännas alla de utskylder, som af hemmanen i landslag utginge, hvaremot de skulle varda befriade både från skattejernsafgift och öfriga besvär, dem i egenskap af bergslag åläge.

Sedan Rikets Ständer af hvad sålunda förekommit undfått del och i underdånig skrifvelse den 11 November 1840 andragit, rörande Gunnilbo och Heds socknar, att, ehuru Kongl. Brevet den 20 November 1685 anginge endast dessa socknars befrielse från ängsbergningen på ön vid Köping och dagsverkens utgörande vid Kungsör, utmärkte likväl detta Bref, att nämnda befrielse beviljades på grund deraf, att socknarne vore med arbete, kolning och körslor till bergverkens underhållande och fortdrifvande öfverlastade, och att, då det icke vid den i Kammarkollegium verkställda arkivundersökningen kunnat utredas, att den bergslagsfrihet, nämnda socknar af ålder njutit, blifvit beviljad för tackjernsblåsning, Rikets Ständer ansåge allt detta utvisa, att bergslagsfriheten för dessa socknar grundats, icke på hyttebruk, utan på det biträde vid bergverken i orten, som af dem blifvit lemnadt, samt att förhållandet således vore enahanda som med Nyeds bergslag, hvilken Rikets Ständer, enligt underdånig skrifvelse den 11 Februari 1830, ansett böra vid dess bergslagsprivilegier bibehållas, hvadan och då för öfrigt sådana förändringar, som kunde leda till förökning i de skattebidrag, hvilka af ålder blifvit utgjorda och grundlagt de värden, hvarefter afhandlingar om hemmanen egt rum, icke utan de mest giltiga och ostridiga skäl borde tillvägabringas, Rikets Ständer för sin del förklarade, att skäl till indragning af de bergslagsprivilegier, Gunnilbo och Heds socknar af ålder åtnjutit, icke förekomme; samt, beträffande Skinnskattebergs socken, att, då det funnes behörigen utredt, det skyldighet att blåsa tackjern af ålder ålegat hemmanen i denna socken, fastän densamma dels för vissa bland dem af särskilda orsaker upphört, dels af andra blifvit obehörigen åsidosatt, Rikets Ständer anhölle, att de i berörda socken varande hemman, hvilka då vore till deltagande i tackjernsblåsning skyldiga, måtte antingen till blåsning i vissa masugnar indelas, eller ock, derest giltiga hinder deremot mötte, åsättas en ständig skattejernsafgift, motsvarande den nedsättning i onera efter landslag, som hemmanen kunde anses genom bergslagsfriheten tillgodonjuta; så fann Kongl. Maj:t godt att, genom nådigt Bref den 16 Februari 1842, i fråga om Gunnilbo och Heds socknar, i nåder förklara, det dessa socknar finge

än vidare vid deras bergslagsprivilegier bibehållas, samt, rörande Skinnskattebergs socken, i nåder förordna, att frågan om indragning af denna sockens bergslagsprivilegier, eller om den så kallade förvandlingen till landslag, skulle förfalla, men att i stället bergslagsprivilegierna borde sålunda jemkas, att alla i Skinnskattebergs socken befintliga hemman, som till deltagande i tackjernsblåsning ännu vore skyldiga, men dertill icke redan blifvit indelade, skulle antingen behörigen indelas till sådan blåsning, eller ock, derest belägenheten, skogstillgångarna eller andra orsaker deremot lade hinder i vägen, påföras en ständig skattejernsafgift, motsvarande den nedsättning i onera efter landslag, som hemmanen kunde anses genom bergslagsfriheten tillgodonjuta; hvarjemte nådig befallning meddelades Bergskollegium att genom ortens Bergmästare gå i författning om den nya hytteindelningens snara verkställande, samt om skattejernsafgiftens utsättande och bestämmande för de hemman, hvilka, utan att från blåsningsskyldigheten vara i behörig ordning frikallade, icke blefve till ständig blåsning indelade.

I följd häraf upprättades af vederbörande förslag till skattejernsafgift för sistberörda hemman, hvilken afgift af Bergskollegium, genom utslag den 17 Augusti 1854, fastställdes till 6 skeppund för helt mantal och i förhållande derefter för mindre hemmansdelar, men, sedan åtskillige bruks- och hemmansegare häröfver anført besvär, under yrkande, dels att helt och hållet blifva befriade från skattejernsafgiften, dels att, der denna afgift komme att utgå, densamma måtte bestämmas till 2 skeppund för helt mantal och i förhållande derefter för mindre hemmansdelar, förklarades genom nådigt Bref den 4 Maj 1861, att, enär vid den genom Kongl. Förordningen, angående utsträckt frihet för bergshandteringen, den 20 September 1859 åt hyttedelegare i tackjernsbergslag medgifna frihet att upphöra med tackjernsblåsning blifvit fästadt allenast det vilkor, att de, som af nämnda frihet sig begagnade, skulle vara underkastade den inskränkning i bergsmannafriheterna, som i behörig ordning kunde varda bestämd, samt, med afseende härå och då berörda nådiga Förordning redan vore till efterlefnad gällande, åsättande af skattejerns- eller annan särskild afgift å de bergsmanshemman, som upphörde med tackjernstillverkning, dädaneftre icke borde ifrågakomma eller ega rum annorlunda än möjligen i sammanhang med det allmänna förordnande angående inskränkning i hemmanens bergslagsfriheter, som i vederbörlig ordning kunde pröfvas tjenligt att meddela, frågan om ständig skattejernsafgifts bestämmande för de hemman inom Skinnskattebergs socken, hvilka, ehuru skyldiga till deltagande i tackjernsblåsning, icke vore dertill indelade, borde, vid sålunda förändrade förhållanden, förfalla; hvaremot beträffande frågan, huruvida klaganderne borde för sina, såsom blåsningsskyldige ånsedda, hemman vidkännas någon skattejernsafgift för tiden från och med år 1854 intill den 1 November 1860, då ofvanberörda Kongl. Förordning trädte i gällande kraft, i nåder förklarades, det klaganderna väl funnits icke böra befrias från så beskaffad afgifts utgörande under nämnda tid, men

att,

att, då den af Bergskollegium, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts den 16 Februari 1842 fattade nådiga beslut, tillämpade beräkningsgrund för afgiftsbeloppens bestämmande skulle, särdeles vid jemförelse med hvad i afseende å slika afgifter inom andra bergslagsorter vore stadgadt, föranleda till en för klaganderna obilligt hög beskattning, samt härtill dessutom komme, att, genom tid efter annan och senast genom nådiga Kungörelsen den 14 November 1854 medgifven lindring i beskattningen af tackjernstillverkningen, tiondetackjernsskatten inom bergslag utginge med endast hälften af det belopp, hvartill samma afgift år 1842 utgjorts, de genom Bergskollegii utslag klagandernas hemman åsatta skattejernsafgifter skulle för ifrågavarande tid utgå med endast hälften af de bestämda beloppen.

Efter att sålunda hafva anført det väsentligaste af hvad med anledning af väckt fråga om indragning af Skinnskattebergs bergslag förekommit och ansetts, med hänsyn till här förevarande utredning, upplysande, få kollegierna återupptaga redogörelsen för de nu förrättade undersökningarne angående denna bergslags ännu kvarstående privilegier.

Enligt dessa undersökningar omfattar Skinnskattebergs bergslag $75\frac{59}{64}$ mantal, hvilka, jemlikt 1825 års jordebok, och med tillägg af de efter dennas upprättande skattlagda lägenheter, utgöras af:

Skatte- och Kronohemman:

Inom Skinnskattebergs socken	38 $\frac{7}{8}$	
samt Stubbe- och Röjselrättshemman, skattlagda efter år		
1825.	$1\frac{15}{64}$	$40\frac{7}{64}$
Inom Gunnilbo socken		$11\frac{1}{2}$
„ Heds socken	$9\frac{13}{16}$	$61\frac{27}{64}$

Frälsehemman:

Inom Skinnskattebergs socken	$7\frac{5}{16}$	
„ Gunnilbo socken	$3\frac{15}{16}$	
„ Heds socken	$1\frac{3}{4}$	13.

Frälse Säterier:

Inom Skinnskattebergs socken	$1\frac{1}{4}$	
„ Gunnilbo socken	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{2}$
Summa mantal		$75\frac{59}{64}$

Och då härtill lägges kyrkoherdeboställena inom dessa tre socknar, hvilka boställen i nyssberörda jordebok icke äro upptagna till mantal annorlunda än att i annotationerna anføres, att de äro ansedda för 1 mantal inom Skinnskattebergs, $\frac{1}{4}$ mantal inom Gunnilbo och $\frac{1}{4}$ mantal inom Heds socken, med tillsammans

	$1\frac{1}{2}$	
så erhållas	mantal	$77\frac{27}{64}$
		3

eller samma antal, som häradsskrifvaren uppgifver, hvarvid dock torde böra erinras, att de $2^{35}/_{96}$ mantal, som enligt häradsskrifvarens uppgift tillhöra Ramsbergs socken, i jordeboken äro upptagna inom Skinnskattebergs socken, dit de sålunda i nu ifrågavarande beskattningshänseende äro att räkna, ehuru de, enligt Statistiska Centralbyråns berättelse för åren 1851—1855 tabellen 6, i ecklesiastikt afseende tillhöra Ramsbergs socken.

Beträffande nu de friheter i räntor, som af bergslagen för hemmanen åtnjutas, så förekommer dervid, i hvad angår jordeboksräntan, först för Skinnskattebergs socken, att denna ränta för de gamla hemmanen, enligt alla senare jordeböcker, består, per mantal räknadt, af

penningar (städjepenningar) 16 skillingar, dock blott för få hemman;

8 stigar kol och

6 dagsverken;

men att sagda ränta år 1608 i jordebok och räkenskap finnes påförd hemmanen, per mantal, med:

Städjepenningar, 1 daler, dock blott å kronohemman, samt

Osmundsjern, å alla hemman, dock till olika belopp;

hwaremot några kolräntor eller dagsverken då icke finnas upptagna. I föreskrifterna om utgörandet af denna äldre ränta inträdde emellertid sistnämnda år den förändring, att samma år, 1608, utfärdades tvänne Kongl. Bref, dels af den 18 Februari till Danemännen i «Nora, Linne och Skinnskatta bergslagh», dels af den 26 Mars till «alle, som uti Skinskattébärgzlagen, Westerjärnbärgzlagen och Bijssbärgzlagen boendes ähre», genom hvilka Kongl. Bref medgafs befrielse från alla förut utgående utlagor och hjälper emot det att i stället «hvert tionde pund» utgjordes af hvad som erhöles af «berget». På grund af det senare af dessa Kongl. Bref afkortades i samma års räkenskap allt Osmundsjernet i berörda ränta. Äfven städjepenningarne i samma ränta blefvo likaledes afförda; men är med dem det förhållandet, att de detta oaktadt sedermera utgått och ännu utgå. Den öfriga jordeboksräntan, eller Osmundsjernet, affördes fortfarande på grund af 1608 års Kongl. Bref intill och med år 1619, då, enligt samma års jordebok, hemmanen i socknen utgjorde

Skattehemman	$23\frac{1}{2}$	mantal,
Kyrkohemman.	$15\frac{1}{2}$	„
	tillsammans 39	mantal,
och Frälsehemman	1	mantal,

samt det för skatte- och kronohemmanen debiterade Osmundsjernet uppgick till 33 fot 2 hundradt Osmunder, eller 668 lispund. Med påföljande året, 1620, är bergslagen utarrenderad, och finnes ingen fullständig handling förrän först för året 1635, då Osmundsjernet helt och hållet försvunnit, och af gamla jordeboks-räntan endast städjepenningarne återstå; hwaremot dels i sistnämnda års jordebok

finnes upptagna 8 stigar kol på mantalet, dels ock sedermera, vid början af 1640-talet, i jordeboken finnas införda de i nuvarande jordeboksräntan förekommande 6 dagsverken. Enligt hvad utrönt blifvit tillhöra emellertid dessa båda senare poster rätteligen icke jordeboksräntan, utan mantalsräntan, ithy att den förra, eller kolen, motsvarar Landtågsgården, och den senare, eller dagsverkena, utgör en del af Brukshjelpen.

Hvad nu vidare angår jordeboksräntan af de gamla hemmanen i Gunnilbo och Heds socknar, så består densamma i senare jordeböcker af

Penningar, för några hemman,

Spanmål, för några hemman,

Kol för alla hemman,

12 dagsverken, likaledes för alla hemman; hvaremot densamma i början af 1600-talet utgått i

Penningar,

Osmundsjern,

Korn,

Humle,

Hampa,

Årliga och

Kungs-

} hästar samt

Dagsverken;

Och är i afseende å den sålunda inträdda förändringen i denna ränta befunnet, att, jemte det 1608 års Kongl. Bref visserligen fill någon ringa del tillämpades äfven för Gunnilbo socken, ehuru likväl endast tillfälligtvis, eller då något hemman derstädes deltog i tackjernsblåsningen, räntepersedlarne i båda de nu ifrågavarande socknarne, hvilka liksom Skinnskattebergs socken varit från och med år 1620 utarrenderade, redan år 1633, enligt den då upprättade jordeboken, finnas förändrade från hvad de af ålder varit, ehuru dock icke till följd af någon under tiden verkställd ny skattläggning, utan endast af den anledningen, att hemmanens äldre räntor jemväl före 1620 fått utgöras med andra, i orten mera allmänt förekommande och för de skattskyldige sålunda lättare tillgängliga, persedlar, såsom först med kol, stångjern och tackjern samt sedermera hufvudsakligen, eller endast, med kol; och visar sig härvid, dels att, om, med tillämpning af den åren 1617—1619 följda undervisningen, jordeboksräntan i dessa socknar, endast med undantag af hästarne för frälshemmanen i båda socknarna, af alla slags kontanta penningar för krono- och kyrkohemmanen i Gunnilbo socken äfvensom af spannmålen derstädes, hvilka bibehöllos utan förvandling, omsättes i kol och dertill läggas 8 stigar kol på mantalet i Gunnilbo socken och 16 stigar kol på mantalet i Heds socken, så erhållas i allmänhet de hemmanen nu påförda kolräntor, af hvilka, här likasom i Skinnskattebergs socken, 8 stigar på mantalet utgöra en ersättning för Landtågsgården, dels ock att de i den nyare jordeboksräntan för dessa socknar

förekommande 12 dagsverken, likaledes på enahanda sätt som förenämnda dagsverken i Skinnskattebergs socken, rätteligen icke tillhöra jordeboksräntan, ehuru de blifvit i denna upptagna, utan äro att hänföra till mantalsräntan, såsom motsvarande en del af Brukshjelpen. I fråga åter om tillkomsten af de 8 stigar kol, hvarmed kolräntan i Heds socken, enligt hvad nyss omförmäلتs, öfverstiger enahanda slags ränta i Gunnilbo socken, så hafva tillgängliga handlingar derom icke lemnat någon upplysning, men då dels af hvad ofvan blifvit anfördt framgår, att den nyare jordeboksräntan i förstnämnda socken är fullt svarande mot den äldre före förändringen påförda, och att sålunda några friheter derutinnan icke åtnjutas, dels såsom afgjort måste antagas, att berörda post af 8 stigar kol tillhör jordeboksräntan och icke mantalsräntan, lærer förefintligheten af denna post icke vara af beskaffenhet att på här afsedda förhållanden inverka.

Beträffande sedermera, mantalsräntan inom så väl Skinnskattebergs som Gunnilbo och Heds socknar så utgår densamma, enligt 1825 års jordebok, lika inom alla tre socknarna, för skatte- och kronohemman, med

Malmköping	33	skillingar 6	rst
Boskapspenningar	32	"	— och
Skjutsfärdspenningar	1	riksdaler	— " —

samt för frälshehemmanen endast med halfva Boskaps- och Skjutsfärdspenningarna; hvarjemte, såsom ofvan blifvit antydt, äro att anse såsom till mantalsräntan hörande, ehuru i jordeboksräntan införda:

i alla tre socknarna, 8 stigar kol per gammalt skatte och krono, hvilka kol motsvara Landtågsgården, samt inom Skinnskattebergs socken, 6 dagsverken, och inom Gunnilbo och Heds socknar, 12 dagsverken per mantal, hvilka dagsverken i begge fallen utgöra en del af Brukshjelpen.

Då Boskaps- och Skjutsfärdspenningarne utgå här till samma belopp som i landslag, lærer något vidare yttrande om dem icke vara erforderligt; hvaremot för nyssnämnda post kol, 8 stigar per mantal, samt för dagsverkerna äfvensom för den i mantalsräntan upptagna malmköpingen torde böra närmare redogöras.

Vidkommande då först kolen, så har befunnits, att bergsmännen år 1617 af hvarje mantal erlade 8 stigar af denna persedel "för hjelpegierden som allmogen på landsbygden utgjorde";

att samma år i landslagen, såsom exempelvis inom Ulfvesunds och Köpings län, utgick Landtågsgård i full öfverensstämmelse med Krönings- och Riksdagsbeslutet den 16 Oktober 1617, hvaraf lærer följa, att hjelpegård och landtågsgård i dessa fall ansetts liktydiga; äfvensom

att de påföljande åren 1618 och 1619 samma hjelpe- eller landtågsgård, som 1617, utgick, hvarefter, på sätt redan blifvit omförmäلت, de för denna gård erlagda 8 stigarna kol finnas i 1635 års jordebok införda, för Skinnskattebergs

socken med detta belopp ensamt såsom kolränta, och för Gunnilbo och Heds socknar i en summa med den kolränta, som genom den gamla jordeboksräntans förvandling uppkommit; och må härvid tillika anmärkas, att Landtågsgården i Westerbergslagen och Gamla Norbergs bergslag utgår med likaledes 8 stigar kol, hvilket belopp derstädes ansetts motsvara full Landtågsgård i landslagen.

Hvad dernäst angår dagsverken i Skinnskattebergs socken och malmköringen i hela bergslagen, så förekommer, i fråga derom, att, redan innan tionde började erläggas, utgjorde bergsmännen en Brukshjelp, bestående af kol, malm och limsten, från hvilken hjälp likväl, efter det tionden begynt utgöras, eller från och med år 1609, *brukande* bergsmän, eller sådane, som deltog i tackjernsbläsning, voro frikallade, under det de öfrige inom bergslagen erlade, i Skinnskattebergs socken jemte nyssnämnda persedlar äfven rostved, men i Gunnilbo och Heds socknar endast kol, i begge fallen till en början dock utan visst belopp per mantal. År 1619 betalades brukshjelpen, eller, såsom den från och med 1612 finnes benämnd, årliga hjälpen, med malm, limsten och rostved, hvarjemte dagsverken nu ock äro i denna hjälp upptagna, under det att kol deremot i densamma icke längre förekomma. Orsaken, hvarföre kol nu icke debiterades, har icke kunnat utrönas, liksom icke heller hvilka hemman, som utgjort eller varit befriade från årliga hjälpen; utvisande dock räkenskaperna, att persedlarne malm, limsten och rostved varit påförda med andra belopp än under de näst föregående åren.

I fråga om nyssnämnda, år 1619 i årliga hjälpen upptagna, dagsverken, upplysa handlingarne, att Bergsöfversten Petter van Benningen år 1612 pålade hvarje *brukande* bergsman i Skinnskattebergs socken 6 hjälpedagsverken per helt mantal till Kronans bruk, och synas alltså hjälpedagsverken för dessa motsvara de öfriges, eller *icke brukandes* bruks- eller årliga hjälp, hvarföre de ock berörda år, 1619, rätteligen äro under denna titel upptagna. För den härpå följande arrendetiden, från hvilken i öfrigt endast ofullständiga upplysningar äro att tillgå i fråga om de derunder inträffade förändringarne i räntorna, finner man dock, att dagsverken, 6 per mantal, utgjordes ej blott såsom förut, af brukande, utan äfven af icke brukande bergsmän i Skinnskattebergs socken, hvarefter desamma, ehuru orätt, blifvit i jordeboken såsom *årliga* eller jordeboksdagsverken införda, under det den öfriga årliga hjälpen, med benämning af malmköring, åt arrendatorer uppläts mot en viss bestämd summa af 75 daler silfvermynt, med hvilket belopp denna hjälp sedermera till och med år 1687 årligen kom kronan till godo, utan att tillgängliga handlingar visa, huru nämnda hjälp blifvit af allmogen till vederbörande arrendatorer eller förpantningsinnehafvare utgjord, vidare än att, enligt en i orternas undervisning omförmäld, af Befallningsmannen Anders Granqvist den 14 Mars 1684 hållen ransakning, allmogen i de tre socknarna, den tid kronohyttan varit i gång, plägat utgöra 5 lass malm per mantal, hvilka skulle betalas, i Gunnilbo och Heds socknar med $13\frac{1}{3}$ öre, och i Skinnskattebergs socken, med

10²/₃ öre silfvermynt lasset, samt att, sedan berörda förrättning, på yrkande af dåvarande arrendatoren, blifvit ogillad, förenämnda Granqvist, efter dertill erhållet förordnande, den 31 Mars 1688 ny undersökning verkställt, dervid ersättningen för hvarje lass malmköring blifvit upptagen till 1 daler 8 öre kopparmynt, eller 13¹/₃ öre silfvermynt, äfven för Skinnskattebergs socken; och har, på grund af sistnämnda undersökning, malmköringen allt sedermera för alla tre socknarna utgått med 5 lass å 13¹/₃ öre silfvermynt, eller med 2 daler 2²/₃ öre sagda mynt per mantal, motsvarande i Specie 33 skillingar 4 runstycken, hvilket belopp först i slutet af 1700-talet i räkenskaperna upptagits till jemnt 33¹/₂ skillingar, med hvilket värde ifrågavarande malmköring i 1795 års jordebok infördes.

I fråga slutligen om de ofvannämnda dagsverkena, 12 stycken per mantal skatte och krono, i Gunnilbo och Heds socknar, så förekommer väl att desamma af Kammarkollegium tid efter annan benämnts årliga och äfven såsom sådana blifvit i jordeboksräntan införda; men är mot såväl denna benämning som berörda dagsverkens räknande till jordeboksräntan att anmärka, det dessa socknar redan förut hade årliga eller jordeboksdagsverken sig påförda, ehuru, såsom ofvan är anfördt, jemte den årliga räntan i öfrigt förvandlade till kol, samt att jordeboks-räntan i andra orter redan i början af 1600-talet var stadgad, hvaremot, och då likhet i vissa eller mantalsräntan emellan Skinnskattebergs socken och de nu ifrågavarande socknarna i flera hänseenden eger rum, med allt skäl torde kunna antagas, att dessa dagsverken äro af samma art och beskaffenhet som de, hvilka Bergsöfversten Petter van Benningen år 1612 pålade Skinnskattebergs sockens brukande bergsmän, och som sedan utgjordes äfven af icke brukande derstädes; hvilken åsigt äfven vinner stöd af ordalagen i Kammarkollegii protokoll den 26 April 1679, der, utom dessa dagsverken, omförmälas öke- och drängedagsverken. Från hvilken tid ifrågavarande dagsverken härleda sig, är icke bekant, vidare än att de icke funnos innan bergslagen 1620 utarrenderades. Men otvifvelaktigt synes dock vara, att de från början blifvit utfordrade af någon arrendator eller förpantningsinnehafvare, liksom ock utrönt är, att, sedan en sådan, Assessor Wolimhaus, sistnämnda dag, den 26 April 1679, inför Kammarkollegium berättat om deras tillvaro, de först derefter, och uteslutande på grund af hvad Wolimhaus i i ärendet förmält, medelst formliga beslut vederbörande ålades och Kronan tillgodoräknades, för de utarrenderade eller förpantade hemmanen genom pantebref den 29 April och den 13 September sistnämnda år, äfvensom att, i likhet härmed, enahanda slags dagsverken äfven för de öfriga hemmanen, eller dem, som voro indelade på Militien, påbjödos genom Kammarkollegii bref den 11 Maj 1687.

För mantalsräntan, med hvad dertill hörer, sådan densamma inom samtliga de ifrågavarande socknarne blifvit erlagd, är, liksom förut för jordeboksräntan, härmed redogjort; och återstår endast att omförmäla, det de i denna ränta eljest ingående dagsverkspenningarne inom berörda socknar icke varit de hemman, som

vid nämnda penningars tillkomst förefunnos, någonsin påförda, samt följaktligen icke heller af dem utgjorts.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, anse kollegierna de friheter i räntor, som i följd af 1608 års Kongl. Bref kommit bergslagen tillgodo, bestå i eftergifter, för de gamla hemmanen inom Skinnskattebergs socken, af hela jordeboksräntan, med undantag endast af städjepenningarne, samt, för näst här ofvan nämnda hemman inom alla tre socknarna, af dagsverkspenningarne, hvaremot de räntor i öfrigt, som af ålder ålegat eller, oansedt berörda Kongl. Bref, bort åligga bergslagen, oafkortade, fastän till en del förvandlade i andra persedlar, fortfarande utgå.

Innan den hithörande beräkningen af värdet å dessa friheter verkställes, torde likväl ytterligare böra erinras,

att de genom Kongl. Resolutionen den 12 Mars 1816 Riddarhytte kopparverk i Skinnskattebergs socken underlagda $9\frac{61}{80}$ mantal, hvilka genom samma Kongl. Bref inlades från tackjernsbergslag till kopparbergslag, tills vidare och så länge de i dylik egenskap varda bibehållna, icke lära i nu ifrågakomna hänseende böra vara någon förändring underkastade och sålunda icke heller böra vid sagda beräkning upptagas; bestående dessa hemman, så vidt tillgängliga handlingar om dem lemna upplysning, af

gamla hemman, skatte	$8\frac{7}{10}$ mantal
nya	d:o d:o $1\frac{1}{16}$ " $9\frac{61}{80}$;

att de förenämnda kyrkoherdeboställena, hvilka icke äro i mantal satta, utan endast anteckningsvis i jordeboken finnas införda såsom ansedda till $1\frac{1}{2}$ mantal, och hvilka här ofvan icke heller blifvit i bergslagens hemmantal inräknade, synts likaledes böra vara från förändring i berörda hänseende befriade, hvaremot de i bergslagen befintliga komministers- och länsmansboställena, med afseende å hvad angående dispositionen af räntorna för dylika lägenheter är stadgadt, icke lära böra undgå den förändring i dessa räntor, som för andra kronohemman kan varda föreskrifven;

att frälsehemman, hvilka blifvit från skatte eller krono köpta eller bytta, och hvilkas räntor icke blifvit Kronan ersatta i vidsträcktare mån, än dessa räntor förut utgått, lära böra vidkännas gravation för de friheter de såsom bergslags-hemman åtnjutit och ännu åtnjuta; samt

att före skattlägningsmetodernas uppkomst tidens åsigt var, att i den hemmanen åsatta jordeboksräntan ofta inbegrepos en, flere eller alla af de ovissa räntorna, och att, sedan skattlägningsmetoden började tillämpas, vid skattläggningarna sålunda tillgick, att hemmanen åsattes räntor efter hela det uppskattade värdet, utan afdrag för några friheter.

I betraktande häraf och med stöd af sist omförmälda förhållande hafva de hemman, som tillkommit efter den tid, då dagsverkspenningarne beviljades,

synts icke böra till beräkning upptagas, under förutsättning, på nyss angifna grunder, dels att för hemman, tillkomna efter nämnda tid, dagsverkspenningarne i jordeboksräntan ingå, dels att för de hemman, hvilka efter skattlägningsmetodernas införande fått räntor sig åsatta, likaväl som för dem, hvilka dessförinnan blifvit skattlagda, Landtågsgården är i jordeboksräntan inbegripen.

Med tillämpning af en sådan fördelningsgrund, visar sig,

att då, enligt hvad förut är omförmäldt, år 1619 i *Skinnskattebergs* socken funnos:

skatte- och kronohemman	39		
frälsehemman	1	40	mantal,

samt härifrån afräknas, dels vid nämnda tid befintliga,
under Riddarhytte kopparverk nu hörande skattehemman . . . $8\frac{7}{10}$ — "

och dels dåvarande frälsehemmanet, numera säteriet
Skärviken, hvilket såsom gammalt ej åtnjuter några friheter 1 $9\frac{7}{10}$ "

så återstå gamla skatte- och kronohemman $30\frac{3}{10}$ mantal,
hvilka, på sätt förut är ådagalagdt, med undantag af städjepenningarna helt och hållet äro fria från jordeboksränta; dervid dock är att märka, att de gamla skatte- och kronohemmanen, eller sådana, som hafva sig åsatta, jemte städjepenningarna, 8 stigar kol och 6 dagsverken per mantal, i 1825 års jordebok utgöra endast 33 mantal,

samt att då härifrån afräknas förenämnda Riddarhytte koppar-
verk underlagda hemman $8\frac{7}{10}$ "
återstå endast $24\frac{3}{10}$ mantal,

hvidan således friheten från jordeboksränta till en del måste
falla äfven på det nya frälset, för $7\frac{5}{16}$ "
och på det nya säteriet för $\frac{1}{4}$ "

att då enligt 1652 års jordebok funnos inom *Skinnskattebergs* socken:

skatte- och kronohemman	47		
frälse	1	48	mantal

samt härifrån likaledes afräknas $9\frac{7}{10}$ "
återstå $38\frac{3}{10}$ mantal,

hvilka icke utgöra dagsverkspenningarne i mantalsräntan, samt

att då, likaledes enligt 1652 års jordebok, i *Gunnulbo* och *Heds* socknar funnos:

Skatte-

Skatte- och kronohemman:

i Gunnilbo socken	$9\frac{5}{16}$	
i Heds "	$5\frac{15}{16}$	$15\frac{1}{4}$ mantal.

Frälsehemman:

i Gunnilbo socken	$\frac{1}{4}$	
i Heds "	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$ mantal

eller tillsammans $15\frac{3}{4}$ mantal,

samt derifrån afräknas frälsehemmanen $\frac{1}{2}$
 så återstå $15\frac{1}{4}$ mantal,
 hvilka åtnjuta frihet från utgörande af dagsverkspenningar i mantalsrättan;
 dervid dock jemväl bör anmärkas, att då i dessa båda socknar, enligt 1825 års
 jordebok, numera finnas $5\frac{11}{16}$ mantal frälse och $\frac{1}{4}$ mantal säteri, mot blott $\frac{1}{2}$
 mantal frälse år 1652, den socknarna tillgodokommande friheten från dagsverks-
 penningar af $15\frac{1}{4}$ mantal till en del kan falla äfven på det nya frälset, för $5\frac{3}{16}$ mantal
 och på säteriet för $\frac{1}{4}$ mantal,

eller tillsammans för $5\frac{7}{16}$ mantal,

samt således bör dessa, för så vidt de tillkommit af gamla skatte- eller krono-
 hemman, påföras såsom gravation.

Och enär slutligen, enligt 1619 års jordebok, på sätt förut är visadt, de
 jordeboksräntor, som på grund af 1608 års Kongl. Bref afskrefvos för 39 mantal
 skatte- och kronohemman i Skinnskattebergs socken, utgjorde 668 lispund Os-
 mundsjern, så, och om detta belopp lika fördelas hemmanen emellan, belöpa sig
 med utelemnande af brutna tal, i medeltal på hvarje hemman 17 lispund sådant
 jern, hvilka åter, förvandlade till kol efter samma grunder, som varit gällande
 för Gunnilbo och Heds socknar, då i dessa socknar persedlarne i jordeboksrättan
 omsattes till kol, motsvara $4\frac{1}{4}$ stigar af sistnämnda persedel; under det derjemte
 de ofvannämnda dagsverkspenningarne utgöra en ersättning för 6 öke- och 12
 drängedagsverken.

Någon frihet eller lindring i afseende å roteringen är ifrågavarande bergs-
 lag icke tillerkänd, utan utgöres detta besvär här efter samma grunder som i
 landslag; och bestå således, i enlighet med hvad nu blifvit anfördt, de privilegier,
 som af bergslagen åtnjutas, i befrielse från utgörandet:

i jordeboksrättan:

inom Skinnskattebergs socken för $30\frac{3}{10}$ mantal, af $4\frac{1}{4}$ stigar kol, och
 i mantalsrättan:

inom Skinnskattebergs socken för $38\frac{3}{10}$ mantal,

” Gunnilbo och Heds socknar för $15\frac{1}{4}$ ”

eller för tillsammans $53\frac{11}{20}$ mantal, af 6 öke- och 12
 drängedagsverken.

Då de räntor, från erläggandet hvaraf frihet sålunda tillgodonjutes, om-sättas till nya, jemlikt Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, motsvara desamma för hela bergslagen ett värde af 1384 riksdaler 61 öre, deraf belöpa sig på hvarje hemman, som är fritt från både nämnda post i jordeboksräntan och dags-verkspenningarne, 32 riksdaler 89 öre, och på hvarje hemman, som åtnjuter fri-het endast från den senare ränteposten 16 riksdaler 69 öre, eller på Skinnskatte-bergs socken tillsammans 1130 riksdaler 9 öre och på Gunnilbo och Heds sock-nar tillsammans 254 riksdaler 52 öre.

Hvad åter beträffar de onera till Kongl. Maj:t och Kronan, hvilka bergs-lagen mot åtnjutande af dessa förmåner haft att utgöra, bestå dessa, enligt krono-räkenskaperna, af två slags utlagor, nemligen af tionde enligt längd, eller vanlig tackjernstionde, samt af skattejern, detta senare benämndt dels "ständig tionde" och dels endast "skattejern", samt utgörande en afgift af sådana, dels af ålder till blåsning indelade, dels sedermera såsom blåsningsskyldige ansedda hemman, som antingen blifvit befriade från sina åligganden härutinnan eller efter det så-dana åligganden blifvit dem i senare tider påförda fått desamma genom erläggande af en dylik afgift fullgöra, och för hvilka följaktligen någon tionde icke heller influtit.

Tiondetackjernet har under de fem åren efter år 1854 utgått endast under åren 1857—1859 och blott af en hytta i Skinnskattebergs socken, samt derunder utgjort:

för år 1857	427	centner	62	skålpund	72	ort
" 1858	468	"	74	"	8	"
" 1859	395	"	87	"	68	"

eller tillsammans 1292 centner 24 skålpund 48 ort.

Vidkommande åter det under benämning af dels "ständig tionde", dels endast "skattejern", sådana hemman, som af ålder varit till tackjernsblåsning in-delade, men med dylik blåsning upphört, i anseende härtill påförda skattejernet, och hvilket blifvit till sitt förut utgående belopp i viss mån förändradt genom Bergskollegii utslag den 30 Januari 1840 om hemman under Skinnskattebergs bruk och samma dag om hemman under Baggå bruk, äfvensom genom Kongl. Brevet den 10 September 1858, enligt hvilket vissa hemman, som, efter att hafva varit indelade på Gärdsjöbo hytta, blifvit genom Bergskollegii utslag den 21 No- vember 1839 från skyldighet till tackjernsblåsning, mot skattejernsafgift, befriade, fingo till idkande af sådan blåsning återgå, så har detta skattejern, efter räk-en-skaperna, sedan likväl afdrag skett af här debeterade 3 skeppund 18 lispund år-ligen för Fagersta i Gamla Norbergs bergslag, uppgått:

för år 1855 till	197	centner	36	skålpund	64	ort
" 1856 "	197	"	36	"	64	"
" 1857 "	197	"	36	"	64	"
" 1858 "	169	"	84	"	88	"
" 1859 "	169	"	84	"	88	"

eller tillsammans till 931 Centner 79 skålpund 68 ort.

Det öfriga, för blåsningsskyldighet i senare tider ålagda hemman utgående, skattejernet, bestämdt, genom Bergskollegii utdrag den 17 Augusti 1854, till 91 skeppund 11 lispund 1 mark, men genom Kongl. Brevet den 4 Maj 1861 ned-satt till hälften, eller 45 skeppund 18 lispund $10\frac{1}{2}$ marker, motsvarande 209 centner 18 skålpund 4 ort, har under åren 1855—1859 med detta senare belopp utgjorts, hvaremot detsamma, enligt nyssnämnda Kongl. Bref, från och med år 1861 upphört att utgå.

Den af bergslagen under åren 1855—1859 erlagda tackjernsskatt af nu nämnda slag belöper sig sålunda tillsammans till 2433 centner 22 skålpund 20, ort, samt utgör i medeltal efter år räknadt 486 centner 64 skålpund 44 ort, motsvarande, enligt hvad räkenskaperna utvisa, ett värde, likaledes i medeltal för år, af 1822 riksdaler 54 öre.

Vidkommande derefter den andra i Westmanlands län befintliga jernbergs-lagen, nemligen *Gamla Norbergs bergslag*, så omfattar, enligt hvad 1825 års jordebok gifver vid handen, denna bergslag, hvilken består af Norbergs, Westan-fors, Karbennings och Wester Wåhla socknar, följande hemman, nemligen:

*Gamla Nor-
bergs
bergs-
slag.*

Gamla hemman, skatte- och krono-:

inom Norbergs	socken	$38\frac{1}{4}$	
” Westanfors	”	$21\frac{1}{2}$	
” Karbennings	”	$19\frac{7}{8}$	
” Wester Wåhla	”	$4\frac{7}{8}$	$84\frac{1}{2}$ mantal

Nyhemman, skatte-:

inom Norbergs	socken	$\frac{3}{8}$	
” Westanfors	”	$1\frac{3}{4}$	
” Karbennings	”	$\frac{1}{4}$	
” Wester Wåhla	”	$3\frac{1}{8}$	$5\frac{1}{2}$ mantal

Frälsehemman:

inom Norbergs	socken	$\frac{3}{4}$	
” Westanfors	”	1	
” Karbennings	”	1	
” Wester Wåhla	”	1	$3\frac{3}{4}$ mantal

Frälse säterier och ladugårdar:

inom Westanfors	socken	1	
” Karbennings	”	$\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ mantal
		Summa $95\frac{1}{4}$ mantal:	

och om härtill läggas de inom Norbergs socken befintliga $1\frac{5}{8}$ mantal prest- och klockaregårdar samt de inom Wester Wåhla socken belägna $\frac{5}{8}$ mantal prest- och kappelansbolen, hvilkas hemmantal icke äro i jordeboken i kolumn upptagna, utan endast anteckningsvis omnämnda, eller tillsammans $2\frac{1}{4}$ mantal,

så erhållas $97\frac{1}{2}$ mantal,

eller samma belopp, som af häradsskrifvaren uppgifvits, dock med den skiljaktigheten, att de hemman, hvilka häradsskrifvaren förmält tillhöra Wester Fernebo socken-del, enligt jordeboken tillhöra Karbennings socken, såsom jemväl i Statistiska Centralbyråns underdåniga berättelse för åren 1851—1855 Tabellen 6 finnes anmärkt; och torde här äfven böra omförmälas, att, af ofvannämnda, till denna bergslag hörande socknar, dels Westanfors socken, hvilken är bildad af hemman förut belägna i Norbergs socken, först i 1742 års jordebok finnes upptagen såsom särskild socken, dels nuvarande Karbennings socken i äldre handlingar benämnas Fernebo fjerding.

Då vidare förekommer, ej mindre att Gamla Norbergs bergslag i förening med Grangärdes, Norrbärkes och Söderbärkes socknar i Stora Kopparbergs län, hvilka socknar, jemte de af hemman från den förstnämnda och sistnämnda af dem bildade Ludvika och Malingsbo kapell, numera utgöra Westerbergslagen, från äldre tider och ända till år 1634 utgjort en gemensam bergslag, under namn af Wester-jern-bergslagen, samt af sådan anledning varit gemensamt upptagna i Westmanlands jordebok och räkenskaper, än ock att räntorna i dessa numera skilda bergslager äro, med få undantag, hvarandra fullkomligt lika, hafva kollegierna funnit af omständigheterna påkalladt äfvensom för saken upplysande att vid utredningen angående Gamla Norbergs bergslag äfven i hufvudsakliga delar vidröra förhållandena härutinnan med Westerbergslagen.

Hvad nu först beträffar jordeboksräntan inom dessa bergslager, så har i fråga om densamma befunnits,

att nämnda ränta i Wester-jern-bergslagen vid början af 1600-talet utgick inom alla de hithörande socknarna med:

Städjepenningar, 1 daler per mantal krono,

Osmundsjern $\left\{ \begin{array}{l} \text{skatte-} \\ \text{hyttgälds-} \\ \text{afrads-} \end{array} \right\}$ jern $\left\{ \begin{array}{l} \text{alltefter som detsamma var påfördd skattehemman,} \\ \text{hemman med hyttor eller kronohemman.} \end{array} \right.$

Kol $\left\{ \begin{array}{l} \text{skatte-,} \\ \text{afrads-,} \end{array} \right.$

Årliga dagsverken $\left\{ \begin{array}{l} \text{skatte-,} \\ \text{afrads-,} \end{array} \right.$

samt dessutom

i Norbergs bergslag och Wåhla socken med

Årliga och $\left\{ \begin{array}{l} \text{hästar och} \end{array} \right.$
Kungs-

i nuvarande Westerbergslagen

i Grangärdes socken, med

Skogsskatt: mårdsinn, och

i Norr- och Söderbärkes socken, med skattepenningar motsvarande skogsskatt;

att det här förut omnämnda Kongl. Brefvet den 26 Mars 1608, hvilket gällde äfven för hela denna bergslag; i afseende å densamma så till vida origtigt tillämpades, att dels icke afkortade städjepenningarne och de årliga dagsverkena, hvilka ännu utgå, dels först med år 1620 affördes årliga- och kungshästarne, ehuru dessa redan år 1617 endast till en del utgjordes och med de påföljande åren alldeles icke utgingo; äfvensom att, på grund af nyssnämnda Kongl. Bref, år 1620 affördes den i Grangärdes socken utgående skogsskatten, Mårdsinn, ehuru densamma, till följd af ett Kongl. bref den 16 December 1607, redan före tackjernstiondens tillkomst, blifvit mot annan prestation, nemligen malmränta, utbytt, hvaremot den öfriga, i Norrbärkes och Söderbärkes socknar åsatta skogsskatten, eller skattepenningarne, allt sedan år 1610 rätt afförts; samt slutligen

att jordeboksräntan för de gamla hemmanen inom dessa bergslager enligt 1825 års jordebok utgår med:

Penningar (städjepenningar), 16 skillingar af kronohemman,

Kol, 8 stigar,

Malm, 4 lass, samt

Dagsverken.

I fråga om de ränteposter, hvilka sålunda, enligt hvad ofvan blifvit anfördt, finnas upptagna i den gamla jordeboksräntan, är med en af dessa poster, det i räntetiteln Osmundsjern derstädes ingående *Hyttegälsjern*, ett eget förhållande, hvilket i nu förevarande hänseende gör denna post skiljaktig från de andra ränteposterna och derför här äfven bort särskildt anmärkas. Wester-jern-bergslagen undergick nemligen i slutet af 1500-talet tvänne endast af en kort mellantid skiljda skattläggningar, den ena år 1577 och den andra år 1586. Vid den förra påfördes hyttorna särskild ränta, hvilken benämndes "hyttegälsjern", och med hvilken hyttorna sedermera infördes i jordeboken vid slutet af hvarje socken, under det hemmanen deremot icke åsattes någon ränta med denna benämning. Vid den senare skattläggningen åter påfördes hemmanen af samma namn som hyttorna, utom andra persedlar, äfven hyttegälsjern, hvaremot några hyttor nu icke vidare i jordeboken till namnet upptogos, oaktadt äfven sedermera de befintliga jernhyttorna äro till antalet, och med dettas beräkande till 88 stycken, i jordebokssumman äfvensom i räkenskaperna uppgifna; och synes häraf otvetydigt framgå, att denna räntepost var en skatt endast på hyttorna, men icke på hemmanen, hvaraf ock lærer följa, att vid beräkning af de skyldigheter, från hvilka hemmanen blifvit befriade, denna räntepost icke heller bör dem till ersättning påföras.

Vid en jernförelse emellan jordeboksräntan, sådan den var beskaffad vid tackjernstiondens uppkomst, och enahanda slags ränta, sådan den enligt 1825 års jordebok nu utgår, visar sig, att den senare räntan, utom tvänne poster, hvilka den har gemensamma med den förra, nemligen städjepenningar och dagsverken, derjemte innehåller tvänne andra poster, nemligen 8 stigar kol och 4 lass malm. Att de tvänne förstnämnda posterna, eller städjepenningarna och dagsverkerna, vid den öfriga jordeboksräntans upphörande på grund af Kongl. Brefvet den 26 Mars 1608, icke affördes och allt sedermera oafkortade qvarstått, har redan blifvit anmärkt. Beträffande åter de begge senare ränteposterna 8 stigar kol och 4 lass malm, så synes med dem vara det förhållandet, att de icke tillhöra jordeboksräntan, ehuru de blifvit i densamma införda. I Westmanlands handling för år 1618 N:o 11, som utgör räkenskapen för nämnda år för Westerdalarne och Wester-jern-bergslagen med Gamla Norberg, Wåhla och Skogsfjordingen i Wester Fernebo socken för samma år, förekommer nemligen, efter det omförmäldt blifvit, det "Dalekarlarne i Westerdalarne" emot landtåtgärdens utgjort ett visst antal stafrum ved för hvar mark de utgjorde i "Margelspenningar", en afgift beräknad efter utsäde, dervid 1 markland motsvarade 16 spans årligt utsäde och betraktades lika med 1 mantal, att bergsmännen "utgjort af hvart helgierdzhemman emot förb:de gjerd 8 stiger koll"; hvarjemte i 1619 års räkning landtåtgärdens, hvilken är påförd Dalekarlarne med 8 stafrum ved för hvar mark de utgjorde i margelspenningar, likaledes finnes debiterad för bergsmännen med 8 stigar kol af "hvart helgertzhemman". Af hvad sålunda är i berörde handlingar upptaget och angifvet lär med full visshet kunna dragas den slutsatsen, att 8 stigar kol motsvarade hel landtåtgärd; och då denna ränta först på 1630-talet infördes i jordeboken såsom årlig eller jordeboksränta, torde det icke vara något tvifvel underkastadt, att den i 1825 års jordebok i jordeboksräntan upptagna kolränta, 8 stigar per mantal, här, likasom inom Skinnskattebergs bergslag, rätteligen tillhör mantalsräntan och motsvarar landtåtgärdens.

Beträffande sedermera räntetiteln malm, så är dervid att märka, att i nuvarande Westerbergslagen och Westerdalarne i jordeboksräntan förekom en skinnskatt, från utgörandet hvaraf vederbörande frikallades genom förenämnda Kongl. Bref den 16 December 1607, mot åliggande att vid behof "på en dag eller två" köra "några lass malm ifrån grufvan och ned till hyttan"; i följd hvaraf skinnskatten ock i näst tillgängliga räkenskaper, för år 1609, är afkortad, men i dess ställe 6 lass silfvermalm af hvar bergsman, som icke utgjort tiondejern, finnas påförda. Under de närmast derpå följande åren förekomma åtskilliga skiljaktigheter, i fråga om utgörandet af denna prestation, dels i afseende å lassens antal, dels beträffande det material, som varit föremål för forslingen, och dels i hvad angick den beräkningsgrund, efter hvilken körseln skulle fullgöras. Så finnes i detta sistnämnda hänseende forslingen hafva verkställts år 1618 efter förmögenhet samt åren 1619 och 1620 åter efter mantal. Men i de näst derefter befintliga specialräkningarne,

nemligen för åren 1625 och 1630, äro "Bergsmännen" påförda "till årlig körsell af hvart mantal 4 lass malm," hvilken Malmränta på 1630-talet i jordeböckerna infördes såsom tillhörande jordeboksräntan och sedermera löstes efter markegång. Då emellertid denna ränta, på sätt nu är visadt, icke varit någon hemmanen af ålder åsatt ordinarie ränta, utan torde närmast motsvara den på andra orter förekommande Brukshjelpen, eller årliga hjälpen, under hvilken senare benämning den äfven förekommer i äldre räkenskaper och handlingar, synes ock vara utredt och afgjort, att ifrågavarande räntepost icke tillhör jordeboksräntan, utan rätteligen är att hänföra till mantalsräntan.

Vidkommande nu denna senare ränta, eller mantalsräntan, så finnes densamma i 1825 års jordebok hemmanen påförd med

Boskapspenningar, 32 skillingar,

Skjutsfärdspenningar, 1 riksdaler,

Drängejern, 6 skillingar 6 runstycken per 1, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{8}$ mantal, dock endast i Norbergslagen;

hvaremot några dagsverkspenningar icke äro hvarken för Norbergslagen eller för Westerbergslagen i sagda ränta upptagna. Af hvad ofvan blifvit anfördt framgår, att Landtåggården och Brukshjelpen, ehuru icke i mantalsräntan specificerade eller ens uppförda, likväl äro att anse såsom alltjemt utgjorda, den förra med 8 stigar kol och den senare med 4 lass malm; och då Boskapspenningarne och Skjutsfärdspenningarne, enligt hvad nyss omförmälda 1825 års jordebok gifver vid handen, till sitt fulla belopp utgå, läser något vidare yttrande angående dessa räntetitlar icke vara erforderligt. Beträffande deremot det i mantalsräntan för Norbergs bergslag förekommande "Drängejernet", så återstår att rörande betydelsen af denna räntetitel lemna en utredning.

Enligt äldre räkenskaper var hela Wester-jern-bergslagen intill och med år 1633, för underhåll af 7 drängar vid kronans bruk, efter 13 daler för hvar och en af dessa, gemensamt debeterad 91 daler. Äfven för följande året, 1634, är enahanda belopp för ändamålet bibehållet; men som fögderierna då, på sätt ofvan omförmäls, blifvit åtskiljda, är det förut gemensamma beloppet dem emellan fördeladt, och detta sålunda, att deraf finnas påförda:

Norbergslagen för 3 drängar	39 daler, och
Westerbergslagen, för 4 d:o	52 "

tillsammans 91 daler.

Visserligen utgick ännu en följd af år denna ränta till lika belopp som år 1634, i Norbergslagen under namn af "drängepenningar" och i Westerbergslagen under namn af "drängeränta"; men efter någon tid blifver dock förhållandet härutinnan olika inom de båda bergslagerna. Inom Norbergslagen äro väl "drängepenningarne" ännu år 1679 debeterade till samma belopp som år 1634; men redan det följande året visar sig, att de ingalunda utgått till detta ringa belopp, utan med

$\frac{1}{8}$ skeppund tackjern af hvarje helt, halft, fjerdedels, åttandedels och sextonedels mantal, vare sig nu in natura eller efter kronovärde af $3\frac{1}{3}$ daler silfvermynt per skeppund, kommit arrendatorn af bergslagen till godo, ehuru denna ränta i arrendet naturligtvis var beräknad endast till det belopp, hvartill densamma i räkenskapen fanns upptagen. I följd af denna, såsom det synes, egenmäktigt införda förändring, hvilken äfven efter arrendetidens utgång fick ega bestånd, uppkom nu, i stället för "drängepenningar", "Drängejern", hvilket med sitt kronovärde af $\frac{1}{8}$ skeppund tackjern, å $3\frac{1}{3}$ daler silfvermynt, eller 6 skillingar 8 runstycken banko, sedermera i penningar till kronan utgått, lika af hvarje gammalt hemmansnummer af helt till och med $\frac{1}{8}$ mantal, intill och med år 1783, men derefter, utan att orsaken till nedsättningen kunnat utfinnas, med blott $6\frac{1}{2}$ skillingar banko. Inom Westerbergslagen åter finner man ifrågavarande ränta med dess åsatta värde 52 daler silfvermynt vara, jemte Wester Sölfbergs gård, genom Kammarkollegii Bref den 28 Januari 1678 förpantad, hvilket förhållande fortfor till och med år 1687; men sedan, genom kontrakt den 22 December sistnämnda år, Wester Sölfbergs gård med underlydande och alla tillhörande räntor kommit i samma arrendators hand, som innehade Ludvika kronobruk, befinnes drängeräntan först icke debeterad, men sedan ånyo efter gammal praxis påförd och bland arrenderade räntor åter afförd intill och med år 1726, och äfven en längre tid derefter, ehuru denna ränta från sistberörda år icke vidare under samma form som förut utgick. Då nemligen Ludvika bruk den 15 Juni 1726 skatteförsålles, befriades allmogen, ehuru endast tills vidare, från så väl densamma dittills åliggande byggnadsskyldighet vid nämnda bruk som drängeräntan, vid denna tid äfven här nu kallad drängejern; med afseende å hvilken befrielse allmogen dock med stöd af Kongl. Brevet den 2 December 1746 ålades att med Näsgråds län deltaga i underhållet af Näs kungsgård och att för sådant ändamål årligen utgifva 300 daler kopparmynt, eller 100 daler silfvermynt, derför emellertid sedermera erhöles lindring i bevillningen med en fjerdedel. Efter denna tid finnes ytterligare genom Kongl. Brefven den 24 Februari 1800, den 20 December 1813 och den 27 Februari 1827 föreskrifvet, att berörda kungsgårdshjelp skulle fortfarande utgå; men sedan genom 1862 års Bevillningsförordning den förändring inträdt, att någon lindring i nämnda afseende derefter icke medgafs dem, som utgjorde denna hjelp, förklarades genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 10 April 1863, att samma hjelp från och med början af år 1862 icke heller borde vidare utgöras.

Af hvad sålunda blifvit anfördt rörande denna ränta, framgår, att densamma under alla sina olika former rätteligen bort benämnas drängepenningar eller drängelön, hvilken, jemlikt 7:de punkten i 1652 års riksdagsbeslut, skolat mot dagsverkspenningarne försvinna, hvilket annorstädes ock blifvit så tillämpadt.

Slutligen torde ock böra omförmälas, att i äldre tider dessa bergslager varit skyldige att förrätta vindeköringar vid Westra Silfverberget, hvilket förhållande styrkes af ännu i behåll varande handlingar för åren 1606, 1608 och 1609, efter

hvilket

hvilket sistnämnda år denna hjälp upphörde, utan att likväl någon skyldighet i dess ställe blifvit vederbörande pålagd. Om orsaken till vindeköringens upphörande, ehuru i ett Kongl. Bref den 22 Juli 1608 finnes förordnadt, att densamma fortfarande skulle utgöras, har någon upplysning väl icke kunnat vinnas, men vid det förhållandet, att det Kongl. Brefvet om tackjernstiondens erläggande är dateradt den 26 Mars 1608 och det nu ifrågavarande Kongl. Brefvet tillkommit först den 22 Juli samma år, hvaraf synes följa, att befrielse från det besvär, rörande hvilket föreskrift blifvit meddelad i det senare Kongl. Brefvet, icke varit afsedd i det förra, och att upphörandet af detta besvär sålunda icke eger någon gemenskap med de till detta ärende hörande eftergifter, lärar någon vidare undersökning i berörda afseende icke vara af behovet påkallad.

Genom den nu lemnade utredningen angående räntorna inom dessa bergslager äfvensom med hänsigt till hvad i öfrigt i denna fråga är anfördt vid redogörelsen för Skinnskattebergs bergslag, torde alltså få anses vara ådagalagdt, att Gamla Norbergs bergslag åtnjuter befrielse endast från den del af gamla jordeboksräntan, som på grund af 1608 års Kongl. Bref afskrefs, äfvensom från dagsverkspenningarne, hvilka icke äro påförda de hemman, som funnos före den tid, då denna ränta till utgörande påbjöds.

I fråga åter om den närmare beskaffenheten och värdet af dessa friheter, så inhemtas, i hvad jordeboksräntan angår, af 1619 och 1620 årens räkenskaper, att denna ränta för Gamla Norbergs- och Westerbergslagen gemensamt då utgjorde:

Penningar	10 daler 22 öre 12 penningar.
Osmundsjern	13 läster 4 fat 14 lispund 20 osmunder.
Mårdskind	12 st.
Kol	596 $\frac{1}{2}$ stigar.
Årliga hästar	6 stycken.
Kungshästar	28 „

tillsammans 34 stycken,

hvilka, och då desamma utgjordes med $\frac{1}{2}$

stig kol per häst, här omsatta till kol

motsvara 17 613 $\frac{1}{2}$ stigar.

Dagsverken 1998 stycken,

samt städjepenningar till ej särskildt angifvet belopp.

Och då härifrån afräknas:

1:o Taxepenningarne	6 daler.
2:o Skinnskatten	12 mårdskind.
3:o Dagsverken, hvilka oaktadt 1608 års Kongl. Bref aldrig blifvit afkortade	1998 stycken.
4:o Städjepenningar, likaledes icke afkortade.	

5:o Öfriga räntor af 12 frälsehemman samt 2 utjordar och tre bodar, nemligen:

Afradspenningar	24 öre.
Osmundsjern (skattejern)	3 hunderadt 3 lispund.
Kol	$2\frac{1}{2}$
6 årliga hästar och 1 kungshäst	$3\frac{1}{2}$ 6 stigar kol, samt

6:o Allt hyttegälsjern, såsom en skatt uteslutande på bergsbruket och icke på hemmanen:

Osmundsjern	4 läster 7 fat 2 hunderadt 3 lispund 20 osmunder;
-----------------------	---

så återstå:

Penningar	3 daler 30 öre 12 penningar,
Osmundsjern	8 läster 8 fat 8 lispund, samt
Kol	$607\frac{1}{2}$ stigar,

såsom den jordeboksränta, från utgörande hvaraf Bergslagen genom 1608 års Kongl. Bref och tiondens införande blifvit befriad.

Då dessa räntebelopp fördelas lika emellan de hemman, som år 1619 i Bergslagen förefunnos, nemligen i

Westerbergslagen:

Grangärdes socken	$28\frac{3}{4}$
Norrbärkes d:o	$34\frac{1}{4}$
Söderbärkes d:o	$23\frac{3}{4}$ $86\frac{3}{4}$;

Gamla Norbergslagen:

Gamla Norbergs socken	}	$68\frac{1}{4}$
Fernebo fjerding		$9\frac{5}{6}$
Wähla socken		$78\frac{1}{12}$

eller tillsammans $164\frac{5}{6}$ mantal,

så belöper sig på hvarje mantal i det närmaste:

Penningar	5 runstycken banko,
Osmundsjern	16 lispund och
Kol	4 stigar.

Vidkommande deremot den lindring i mantalsräntan, som Bergslagen åtnjuter genom befrielse från dagsverkspenningarne, så befinnes att i 1652 års jordebok hemmanen i Gamla Norbergs bergslag äro upptagna till

228 hemmansnummer skatte och krono	88 mantal,
Frälsehemman	$3\frac{1}{4}$ "
Summa	$91\frac{1}{4}$ mantal,

varande således friheterna i mantalsräntan att beräkna för

88 mantal å 6 öke- }
 12 dränge- } dagsverken;

hvarvid dock bör anmärkas,

att, då dagsverkspenningarne påföras de här omförmälda gamla hemmanen, dessa, i enlighet med hvad förut är antydt, böra åtnjuta befrielse från utgörandet af drängejernet, efter $6\frac{1}{2}$ skillingar per hemmans nummer, eller tillsammans 30 Riksdaler 42 skillingar banko, hvaremot de i senare tider skattlagda hemmanen, hvilkas dagsverkspenningar äro uti hemmanens räntor inbegripna, fortfarande lära böra utgöra drängejernet, motsvarande, enligt 1825 års jordebok, för nämnda hemman tillsammans ett belopp af 44 skillingar 6 runstycken banko;

att hemmanet N:o 15 Norbergsby om $\frac{1}{4}$ mantal, som fått behålla sin gamla jernränta, i följd häraf saknar landtågsgärd, 2 stigar kol, och brukshjelp, 1 lass malm, men att detta förhållande, såsom ett enstaka undantag och i förevarande hänseende oväsentligt, vid den nu gjorda uppskattningen icke blifvit beräknadt, äfvensom

att de inom bergslagen befintliga kapellans- och klockarebolen, hvilkas mantal icke äro i socknesummorna införda, likaledes icke blifvit vid förenämnda beräkning upptagna.

Då de räntor, från utgörandet hvaraf frihet sålunda åtnjutes, omsättas till nya, enligt Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, motsvara desamma för Norbergs bergslag 218 Centner 63,33 skålpund tackjern samt 2663 Riksdaler 40 öre riksmynt i penningar, hvaraf belöpa sig på hvarje mantal, som åtnjuter både lindring i jordeboksräntan och befrielse från dagsverkspenningarne, 2 Centner 80 skålpund tackjern och 31 Riksdaler 99 öre i penningar, samt på hvar mantal, som njuter frihet endast från dagsverkspenningarne, 16 Riksdaler 69 öre i penningar, uppgående dessa räntor efter medium af medelmarkegångsprisen för de fem åren 1855—1859 till 3211 Riksdaler 32 öre, eller för hvarje hemman af det förra slaget till 39 Riksdaler 1 öre och af det senare till 16 Riksdaler 69 öre; och då slutligen från nämnda summa, 3211 Riksdaler 32 öre, afräknas värdet af ofvan omförmälda drängejern, utgörande tillsammans 30 Riksdaler 42 skillingar banko, eller 46 Riksdaler 31 öre riksmynt, återstå 3165 Riksdaler 1 öre riksmynt, såsom motsvarande värdet af de friheter, Bergslagen åtnjuter.

De afgälder deremot, hvilka såsom ersättning för dessa friheter till Kronan utgöras, bestå blott i tackjernstionde, eller, der blåsningsskyldigheten eftersatts eller ock med vederbörligt tillstånd icke fullgjorts, af skattejernsafgift. Hvad särskildt beträffar denna senare afgift, har sådan redan år 1699 blifvit påförd, hvarefter sedermera genom Kongl. Brefvet den 10 Oktober 1758 förordnades, att densamma skulle utgå med 1 skeppund tackjern per mantal, dock med befrielse härifrån för komministersbostället Aspen i Westanfors socken, på grund af äldre nådigt beslut, samt för hemmanen Hyppenbenning och Skeppmora, hvardera $\frac{1}{2}$ mantal, med vilkor att kolen från dessa hemman skulle fortfarande få användas vid We-

stanfors- och Fagerstaverken, mot hvilken förmån nu såsom förut skulle från dessa verk utgöras de i sådant afseende frivilligt erbjudna 3 skeppund 18 lispund tackjern, eller samma afgift, som vid redogörelsen för Skinnskattebergs bergslag blifvit under benämning af ständig tionde för sagda verk omförmäld. På grund af nyssberörda nådiga föreskrift blef skattejernsafgift det följande året, 1759, åsatt de hemman, hvilka icke idkade tackjernstillverkning eller dertill bidrogo med kol, dock att så väl detta år som allt sedermera hvarje hemmansinnehafvare, som haft sig påförd nämnda afgift, men för året var inbrukare i någon hytta, derifrån åtnjöt befrielse, under det att deremot skattejernsafgiften i öfrigt likasom ock den ofvan särskildt berörda afgiften för Fagerstaverken fortfarande till Statsverket utgått och utgår; belöpande sig, enligt räkenskaperna, de nu ifrågavarande afgifterna:

Tackjernstionden						
för år	1855	till	2,990	Centner	67 skålpund	12 ort,
" "	1856	"	1,639	"	22 "	88 "
" "	1857	"	1,841	"	47 "	4 "
" "	1858	"	1,959	"	82 "	16 "
" "	1859	"	2,208	"	43 "	4 "
<hr/>						
eller tillsammans till				10,639	Centner 62 skålpund	24 ort,
samt Skattejernet						
för år	1855	till	179	Centner	37 skålpund	4 ort,
" "	1856	"	180	"	32 "	8 "
" "	1857	"	179	"	88 "	96 "
" "	1858	"	179	"	62 "	56 "
" "	1859	"	181	"	83 "	44 "

eller tillsammans till 901 Centner 4 skålpund 8 ort,
och båda dessa afgifter tillsammans sålunda till 11,540 Centner 66 skålpund 32 ort, motsvarande per medium efter år räknadt 2,308 Centner 13 skålpund 26 ort, med ett värde i medeltal för år af 6,166 Riksdaler riksmünt.

Någon lindring i afseende å rotering åtnjutes icke inom denna bergslag, utan utgöres sagda besvär derstädes efter samma grunder som i landslagen.

Innan Kollegierna afsluta redogörelsen för de privilegierade bergslagerna inom Westmanlands län, anse sig Kollegierna ock böra i underdånighet omförmäla, att Vester Fernebo socken i Wagnsbro härad, vid jemförelse med landslag i allmänhet, åtnjuter viss lindring i mantalsräntan, nemligen afkortning af halfva landtågsgården och befrielse från dagsverkspenningarne.

I afseende å den förra af dessa räntetitlar förekommer, att Kongl. Maj:t, på ansökning af Dess "undersåthare i Väster Fernebo socken" att, enär de dittills med halfva ovissa persedlar hade varit förskonade, "*efther dhett dhe hade små hemman*", Kongl. Maj:t ville äfven derefter dem sådan frihet unna och förläna,

medelst öppet Bref den 12 Mars 1623 beviljat sökanderna frihet och förskoning uppå halfparten af alla ovissa utlagor, som de till Kongl. Maj:t och Kronan skulle utgöra. I följd af detta nådiga Bref, hvilket konfirmerades genom Kongl. Bref den 8 Juni 1649 och den 14 Oktober 1675, afkortades halfva landtågsgården. Sedan derefter, på nådig befallning, Kammarkollegium låtit i gamla handlingar undersöka, huru med landtågsgården här vore beskaffadt, äfvensom af hvem frihet från hälften deraf vore beviljad, samt den 15 Oktober 1690 om förhållandet afgifvit berättelse och dervid såsom stöd för den ifrågavarande friheten återopat icke allenast ofvannämnda Kongl. Bref, utan äfven Kammar- och Reduktionskollegiernas resolution den 27 Juli 1687, förklarade Kongl. Maj:t den 14 November 1690, på grund af de nu anförda besluten, det allmogen i berörda socken, så derefter som dittills, skulle samma landtågsgård "hafva att åtnjuta till deras så mycken mera uppkomst och understöd"; och är den i följd af här omförmälda beslut afkortade halfva landtågsgården nu mera ur jordebok och räkenskaper helt och hållet utesluten.

Vidkommande den senare räntetiteln, i fråga om hvilken eftergift åtnjutes, eller dagsverkspenningarne, finnes denna ränta, ehuru redan år 1652 beviljad, dock, i hvad denna socken beträffar, först i 1687 års räkenskaper omförmäld, och detta sålunda, att dagsverkspenningar *icke* utgjordes, utan att jemte de af gammalt påförda 6 årliga eller jordeboksdagsverkena per mantal krono och skatte, i stället utginge "2 tillökte dagsverken" per mantal af nyssnämnda natur; hvarjemte till stöd för åtgården att icke debitera dagsverkspenningarne, men deremot påföra de "tillökte dagsverkena", i årets afkortningsbok i transsumt bifogats åtskilliga Kongl. Resolutioner, nemligen dels af den 24 December 1652; då i nåder förklaras, att angående dagsverkena komme att fattas "en viss ordning och stadga", dels af den 21 Juni 1654, då på ansökning om befrielse från dagsverkspenningarne, alldenstund sökanderna "för detta vore med bergsprivilegier benådade vordne", Kongl. Maj:t förklarade sig framdeles vid bättre tid och lägenhet vilja låta deras undfångna privilegier öfverse, dels af den 31 Maj 1655, då på enahanda ansökning, grundad på den 26 April 1651 undfångna mandat och privilegier, Kongl. Maj:t yttrar sig vilja till annan vidare förklaring efterlåta, att, enär de stadgade årliga och hjälpedagsverkena ordinarie utgjordes, sökanderna skulle för de öfriga extra ordinarie förskonte och befriade blifva, så framt icke någon omträngande nöd dem fordrade och kräfde; samt dels af den 8 December 1680, då på begäran om konfirmation å de af förra konungar gifna privilegier, Kongl. Maj:t förklarade sig vilja, att, emedan bergslagen på riksdagen 1675 fått sina välfångna privilegier konfirmerade, bergslagen skulle dem oqvalde åtnjuta.

Om än häraf skulle kunna hemtas något stöd för det förmenandet, att ifrågavarande socken haft sig bergslagsprivilegier förunnade, så förekomma dock omständigheter, som synas erbjuda giltiga skäl för antagandet af en motsatt åsigt; och är i sådant afseende företrädesvis att anmärka,

att berörda socken från äldre tider icke räknats till Westerbergslagen eller med densamma i ett eller annat afseende åtnjutit enahanda förmåner;

att eftergiften i landtågsgården, eljest vanlig i bergslag, här tillkommit af annan anledning;

att fullständig befrielse från dagsverkspenningarne, annars ock vanlig i bergslag, här icke egde rum, utan att vid eftergifvandet af dessa, hvilket skedde utan anförd grund, i stället föreskrefvos två hjälpedagsverken, äfvensom att dessa hjälpe- eller rättare mantalsdagsverken, enligt hvad räkenskaperna utvisa, påfördes icke blott skatte- och krono- samt akademiehemman utan äfven bergsmanshemman.

Visserligen hafva Fernebo Socknemän i ansökning om befrielse från dagsverkspenningarne förmålt sig blifvit den 26 April 1651 i nåder privilegierade, en uppgift, hvarpå någon bekräftelse emellertid icke kunnat återfinnas; men då i 1687 års resolution endast 1655 års, men icke 1680 års, ofvannämnda nådiga beslut åberopas, hvaraf vill synas, som skulle det senare nådiga beslutet icke vara hit hänförligt, helst den del af Fernebo socken, som af ålder varit bergslag, blifvit derifrån afskiljd samt, under benämning först af Fernebo fjerding och sedan af Karbenningssocken, städse, och i motsats till hvad som varit förhållandet med den öfriga delen, blifvit ensam såsom bergslag behandlad, hafva vid sådant förhållande, och enär förenämnda lindring i landtågsgården, enligt hvad af det ofvan anförda framgår, är att anse endast såsom en vanlig förmedling, och den nu omförmälda eftergiften af dagsverkspenningarne visat sig vara af annan beskaffenhet än dylik eftergift på grund af bergslagsprivilegier, kollegierna funnit mera berörda Fernebo socken icke böra såsom privilegierad bergslag betraktas, hvadan icke heller lindringen i dess räntor blifvit till beräkning här upptagna.

II. Örebro län:

Örebro län.

Inom detta län finnas, likaledes i öfverensstämmelse med hvad af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och Fögderiredogörarne blifvit uppgifvet, tio privilegierade bergslager, nemligen Nora, Hjulsjö, Grythytte, Hellefors, Carlskoga, Lekebergs, Lerbäcks, Lindes, Ramsbergs och Nya Kopparbergs bergslager.

I början af 1600-talet förekomma i Nerike två bergslager, nemligen Nora-skoga och Lindes, af hvilka sedermera bildades Nora och Hjulsjö, Lindes och Ramsbergs samt Grythytte bergslager, hvarefter af en del af den sistnämnda bland dessa bildades Hellefors bergslag; varande emellertid härvid att märka, dels att enligt hvad som inhemtats af ett Kongl. Bref den 17 April 1633, angående bildandet af ett kapell vid Grythyttan, till detta kapell skulle förläggas hemman

och torp, icke allenast från Nora socken, utan äfven från Philipstads, eller Fernebo, och Carlskoga socknar, dels att inom Lindes och Ramsbergs bergslager äfven finnas hemman, dit förlagda från Fellingsbro socken i Westmanland, hvadan ej mindre Grythytte och Hellefors än ock Lindes och Ramsbergs socknar och bergslager hafva hemman af olika beskaffenhet, allteftersom de ursprungligen tillhört olika socknar. Med afseende å det förhållande, hvori de öfriga af här senast omförmälda sex bergslager, i hvad angår desammas tillkomst, sålunda står till Nora och Lindes bergslager, samt då dels dessa sistnämnda, i fråga om räntor, af ålder företett och ännu förete väsentliga likheter med hvarandra, dels i följd deraf sådana likheter äfven förefinnas emellan dem och de nyssberörda öfriga bergslagerna, torde lämpligast vara att här först i ett sammanhang anföra hvad i nu nämnda hänseende för alla dessa bergslager är gemensamt och derefter redogöra för hvardera bergslagen särskildt, i hvad densamma har för sig utmärkande eller egendomligt.

Vidkommande således det ursprungliga och till grund för nuvarande räntebestämmelser liggande förhållandet i Nora och Lindes bergslager, så utvisa räkenskaperna för åren 1539—1545, hvilka äro de äldsta i kammarkollegii arkiv för dessa bergslager befintliga,

*Gemensamma
förhållanden
för Nora-,
Hjulsjö-,
Lindes-,
Ramsbergs-,
Grythytte- och
Hellefors
bergslager.*

att innebyggarne i *Lindes* bergslag så väl de, som idkat bergsbruk, som de, hvilka tillika brukade hemman, varit för sin handtering åsatta endast *jernskatt*, äfvensom att denna blifvit utförd i Osmundsjern, under benämning af Bergskatt, Bondeskatt, Lindesåsboskatt, Tomtöre och Hästestandsjern, uppgående tillsammans till 8 läster 3 fat 110 Osmunder, hvilken skatt understundom förvandlats i tackjern på det sätt, att för 1 hundra, eller 5 lispund, Osmunder utgjorts 8 lispund tackjern, eller, för 1 fat om 5 hundra, 2 skeppund å 20 lispund i skeppundet; äfvensom att grunden för påföringen af nämnda Osmundsjernskatt varit bergsmannens eller jordbrukarens "förmögenhet" uti innehafvande hyttedel samt öre och örtugeland jord.

Och är vidare befunnet:

att samtliga bergsmän och jordbrukare i bergslagen år 1546 "gifvit Kongl. Maj:t till hjälp" 4 foror kol för hvarje skeppund (skatte) tackjern de utgjorde, med beräkning af 6 foror på en stig;

att i bergslagen påföljande året voro 32 jernhyttor i gång och 178 besutna bergsmän och hemmanåboer;

att ordinarie räntan, eller jernskatten under året 1549 blifvit "förbättrader", hvarmedelst densamma inalles uppgått till 10 läster 5 fot $1\frac{1}{2}$ hundra 52 $\frac{1}{2}$ Osmunder, äfvensom att denna skatt utgjorts i tackjern efter ofvananförda grund, med å hvarje skeppund belöpande 5 foror kol;

att bergsmännen året 1553, utom nämnda jernränta och kolskatt, utgjort, dels hjälpekol till kronans kopparbruk (Mårtenshytta-grufva), dels dagsverken äfvensom huggit grufveved;

att nyssnämnda dagsverken år 1566 blifvit bestämda att årligen utgå med 6 stycken af hvarje bergsman samt med 2 stycken af hvarje torpare;

att dessutom utgjorts 1 fora copöre kol, "fougten till hjelp", af hvar man, samt att skattehamrarne sistberörda år uppgått till 15, med en ränta af 58 skeppund stångjern;

att nu omförmälda ordinarie räntor och tjänstbarheter under påföljande åren till år 1578 utgått med obetydlig förändring, äfvensom att förbemälda bergsmän sistnämnda år, likasom bergsmännen på Noraskoga de föregående åren, hulptit till Kronans bruk, efter som hvar och en haft del i grufvan, nemligen med malm 89 foror och med kol 169 stigar, samt derjemte utgjort en hjelp af 10 lispund "loppejern" på hvar man, och på hvar 160:de 1 häst; men

att hjelpepersedlarne blifvit år 1582 tillökta samt att under åren efter 1582 tillökning egt rum så väl i *årliga räntan eller jernskatten* mot 1549 års belopp, som å *hjelperne*,

så att vid 1607 års slut dessa räntor befunnits utgöra, den förstnämnda, eller

Ordinarie jernskatten:

af Lindes bergslag, med undantag af räntan å 4 stycken arf- och egna hemman, som derefter uteslötos från beräkningen:

af bergsmännen och jordbrukarne, m. m.,
13 läster 2 fat 2 hundradt 12 Osmunder
Osmundsjern, och

af hamrarne 61 skeppund 4 lispund stångjern; samt
de senare, eller

Ovisse persedlarne och hjelperne:

af hvar bergsman
3 lass malm,
4 skjutsfärder,
10 dagsverken,
2 lispund näfver,
3 marker bast,
1 långstock,
 $\frac{1}{2}$ sågstock,
2 lass mursten,
 $\frac{1}{2}$ yxe,
4 hackor,

1 lass

- 1 lass grufveved,
- 1 fora copöre kol,
- 1 stig hjelpekol, samt
- af hvarje hundradt Osmundsjern ;
- 2 foror kol.

Sedan bergslagens ordinarie och extra ordinarie räntor och utskylder sålunda uppgått till de här ofvan dels sammanförda, dels för hvarje besuten bergsman beräknade belopp, och ett lika förhållande egde rum i Nora bergslag, fann Kongl. Maj:t, som erfarit, att samma räntor och utskylder vore emellan de skattskyldige ojemnt fördelade, efter med vederbörande i båda bergslagerna derom hållen rådplägnings, skäligt, genom nådigt Bref den 18 Februari 1608, förordna, att emot det bergsmännen förskonades från vidare utgörande af årliga jern- och hammarskatten, desslikes för de kol, som utgjordes för jernet, äfvensom de tillfällige hjälperne, de skulle gifva Kongl. Maj:t hvar tionde pund tackjern, de bekommo af berget. I följd af detta stadgande blef tionden af den vid bergsmännens hyttor från den 10 derpå följda Mars och till årets slut åstadkomna tillverkning i 1608 års räkenskaper uppförd; och utvisa räkenskaperna för de påföljande åren ej allenast att tiondetackjernet tagits till uppbörd, utan ock att de bergsmän, som i blåsningen deltagit, varit befriade ifrån så väl ordinarie jernskatten som de egentliga hjälperne, under det de likväl utgjort de tjenstbarheter, som för bedrifvandet af Kronans bruk varit vanliga, nemligen

af hvar bergsman:

- 2 lass malmkörsel,
- 6 skjutsfärder,
- 10 dagsverken,
- $\frac{1}{2}$ sågstock,
- 1 långstock,
- 2 lispund näfver,
- 3 marker bast, samt,

i stället för drängarnes underhåll vid Kronans bruk

9 lispund Osmundsjern ;

hvarförutom, sedan Landtåtgården beviljades, hvar besuten bergsman för denna gård utgjort

16 foror eller $2\frac{2}{3}$ stigar kol.

Efter det nyssberörda Kongl. stadgande af år 1608 någon tid varit gällande, anhöllo bergsmännen i underdånighet att blifva förskonade från skyldigheten att utgöra tackjernstiondet, hvaremot de erbjödo sig att af hvardera bergslagen gifva en viss summa årligen; och biföll Kongl. Maj:t, medelst den 31 December 1620 utfärdadt kontrakt, denna framställning sålunda, att i berörda afseende skulle årligen utgöras

af Nora bergslag 68 läster Osmundsjern
 och „ Lindes d:o 34 d:o d:o,
 dock med vilkor att dessa belopp skulle förökas, i den mån bergslagerna blefvo
 med hyttor och hemman förbättrade; hvarjemte ock förpligtelse för bergsmännen
 att fortfarande utgöra ej mindre Drängejernet och Gärdekolen till förut vanliga
 belopp, än ock tjänstbarheterna till Kronans bruks bedrifvande, i nämnda kontrakt
 bibehölls.

Ehuru i berörda kontrakt af år 1620 icke finnes angifvet, att den öfver-
 enskommelse, detsamma innefattar, skulle blifva gällande för framtiden, har likväl
 den bergsmanshemmanen, hyttorna och hamrarna från äldre tider åsatta och
 dittills i jordeboken uppförda, fastän af ofvan anförda orsak sedan år 1608
 icke utgjorda, årliga eller jordeboksränta blifvit ur jordeboken utesluten, och be-
 rörda hemman deri upptagits endast till namnet samt till de mantal, hvartill samma
 hemman blifvit ansedda vid en år 1625 hållen ransakning; såsom följd hvaraf
 framgår, att någon annan ränta af grundskattsnatur, efter den tidens åsigt, icke
 förefanns i nu ifrågavarande bergslager, eller är i räkenskaperna för desamma
 uppförd, än den, som utgjordes af 1:o) de såkallade kyrkobordsmännen, eller den
 jord hvarå Nora och Lindes städer nu äro belägna; 2:o) tillkomna Ny- och
 Stadgehemman, som åsattes ränta i Osmunds- och stångjern till sådant belopp,
 att deri ingingo äfven de extra ordinarie ränteposterna: Landtågsgärd, Brukshjelp
 Drängelön; 3:o) Qvarnar; 4:o) hamrar, hvilka på grund af Kongl. Regeringens
 föreskrift blifvit år 1637 skattlagda till hammarskatt eller stångjernsränta; samt
 5:o) arf- och egne hemman, som år 1640 åter äro med ordinarie ränta uppförda.
 Beträffande deremot de extra ordinarie räntorna: Drängejernet, Landtågsgården
 eller Gärdekolen äfvensom Brukshjelpen, hvilken sistnämnda äfven förekommer
 under benämning af Vinterkörsele eller årliga hjälpen, så äro desamma debiterade
 efter hemmantalets sammanlagda belopp, hvilket förhållande befunnits hafva fort-
 farit till och med år 1684.

Den förhöjning i stadge- eller tiondejernet, som i öfvannämnda kontrakt
 blifvit föreskrifven, synes hafva kommit till stånd först 1631, efter hvilken tid den
 i följd deraf uppkomna tillökningen i jernskatten finnes i räkenskapen införd un-
 der titel: *Föröfradt Tiondejern*. Detta jern så väl som det i 1620 års kontrakt
 bestämda skattejernet, 102 läster, eller 1,224 fat, uppfördes och beräknades till
 och med år 1648 såsom Osmundsjern, med 20 lispund på fatet eller skeppundet;
 men i 1649 års räkenskap är *skattejernet* omsatt till tackjern på det sätt, att
 för hvarje fat af det förra utförts $1\frac{1}{4}$ skeppund af det senare, på grund hvaraf
 för samma skattejern uppkommit ett belopp af 1530 skeppund tackjern, hvilket,
 enligt Bergskollegii Cirkulärbref af sistnämnda år, blifvit beräknadt efter 26 lis-
 pund på skeppundet; hvaremot det *föröfrade jernet* utan föregången förvandling
 upptagits som tackjern; och hafva enligt räkenskapen, allt sedermera bådadera,
 såväl det tackjern som motsvarar förenämnda skattejern, som ock det föröfrade

jernet, uppförts under en gemensam benämning af: *behållet eller ordinarie och föröfradt tionde tackjern*, samt redovisats till de belopp, hvartill berörda tiondejern i förhållande till blåsningarna uppgått.

Sedan, på sätt nu omförmäls, för de egentliga bergsmanshemmanen den ordinarie eller jordeboksräntan under denna benämning försvunnit, och af de under titeln Brukshjelp bergsmännen, enligt äldre ordning, åliggande skyldigheter blifvit, på deröfver förd underdånig klagan, åren 1647 och 1649, förmedlade med ett belopp för hvarje helt bergsmanshemman af:

- 1 långstock
- $\frac{1}{2}$ sågstock
- 2 lispund näfver
- 3 marker bast
- 4 dagsverken
- 2 skjutsfärder,

samt under tiden, såsom ränteposter beräknade efter hemmantalet, tillkommit boskaps- och skjutsfärdspenningarna, af hvilka de senare dock blifvit påförde endast till hälften af det belopp som för hemman utom bergslag stadgats; i följd hvaraf de extra ordinarie, men då mera för ständiga ansedda, räntorna å hvarje helt bergsmanshemman i nu ifrågavarande Nora och Lindes bergslager befunnits år 1650 och de näst påföljande åren hafva bestått i

landtåtgsgården, som här likväl varit påförd blott till hälften mot i landslag, samt utgått med $2\frac{2}{3}$ stigar kol, beräknade efter kronovärdi å 1 daler, till. daler 2: 21. 8.

Brukshjelpen:

2 lass malm å 4 %	8.	
6 dagsverken å 6 %	1: 4.	
4 skjutsfärder å 12 %	1: 16.	2. 28
drängelönen 9 lispund Osmundsjern å 8 %	2. 8	
boskapspenningarna	2. —	
skjutsfärdspenningarne	1. 16;	

så blef år 1663 ifrågastäldt, huruvida icke de under de nyssberörda räntebenämningarne: landtåtgsgård, brukshjelp och drängelön påförda persedlar kunde ansås i tackjern och således blifva en ordinarie ränta; hvarjemte såsom grund för en sådan ränteförvandling tillika uppställdes, att för hvarje 3 dalers ränta skulle utgöras ett skeppund tackjern.

Ett för åvägabringandet af en sådan räntornas förvandling i tackjern upprättadt och af Kongl. Maj:t den 26 November 1663 gilladt förslag har väl, enligt de handlingar som derom igenfunnits, afsett, att hvarje bergsmanshemman skulle för nyssnämnda persedlar komma att utgöra 3 skeppund 8 lispund tackjern: men

som beloppet af tackjernet härutinnan berodde på det värde, som åsattes räntepersedlarne, och, enligt hvad tillgängliga handlingar utvisa, framställning mot den i sådant afseende tillämpade värderingsgrund egt rum, synes som denna omständighet vid ärendets slutliga afgörande föranledt till nedsättning i ofvanberörda tackjersbelopp, emedan det af Kammarkollegium om ränteförvandlingen den 8 Juni 1664 med bergsmännen härom afslutade kontrakt, hvilket numera icke är till finnandes, skall, enligt så väl bemälda kollegii samma dag till Landshöfdingen Abraham Leijonhufvud aflåtna skrifvelse, som sedermera upprättade räkenskaper och jordeböcker, hafva upptagit blott 3 skeppund 5 lispund tackjern i årlig ränta såsom ersättning för de å hvarje bergsmanshemman dittills utgjorda småpersedlar; och är detta belopp tackjern, hvilket emellertid, efter jemförelse emellan det år 1664 å tackjernet satta värde och det värde, som samma år antagits å ofvanberörda räntepersedlar, skulle utgjort 3 skeppund 6 lispund 10 marker i stället för 3 skeppund 5 lispund, den ränta, som de gamla bergsmanshemmanen nu erlägga under namn af *persedeltackjern*, och som i jordeboken finnes uppförd såsom *jordeboksränta*, ehuru den tillhör mantalsräntan och, såsom förut blifvit angifvet, utgör en ersättning för half landtågsgärd samt hel brukshjelp och drängelön. Jemte de olikheter i beskattning, i jemförelse med förhållandet i landslag, hvilka i fråga om nu afsedda gamla hemman sålunda ega rum, åtnjuta dessa hemman slutligen äfven befrielse från dagsverkspenningarne, dock med afräknande af nyssberörda drängelön, hvilken i persedeltackjernet ingår med omkring ¹⁹/₂₆ skeppund.

Beträffande åter de hemman, hvilka tillkommit efter år 1620, hafva dessa hemman, enligt hvad ofvan är antyd, blifvit påförda grundränta i Osmunds- eller stångjern till sådana belopp, att deri inbegripits ej blott jordeboksränta, utan äfven landtågsgärd, brukshjelp och drängelön, af hvilken anledning densamma ock fått namn af stadgeränta; och har häraf, samt då berörda jernräntor i följd af 1664 års kontrakt förvandlats i tackjern, dervid beräknats, för 1 fot eller 20 lispund Osmundsjern, $1\frac{1}{4}$ skeppund tackjern, och, för 1 skeppund stångjern, 2 skeppund tackjern, det förhållandet uppkommit, att nämnde hemman nu finnas åsatta persedeltackjersräntor till belopp, som öfver- eller understiga den ränta, hvilken, efter hemmantalet räknadt, på grund af berörda kontrakt bort vara dem påförd.

I öfrigt äro hemmanen äfven i dessa bergslager att hänföra till endera af tvänne hufvudklasser, omfattande den ena skatte- och kronohemman, och den andra frälsehemman och säterier. Bland de till den senare af dessa hufvudklasser numera hörande hemman, torde väl ett och annat sådant genom köp eller annat laga fång hafva från skatte eller krono till frälse öfvergått, och dess förut möjligen egande bergsmannafriheter vid transaktionen emellan Kronan och enskild person följaktligen icke heller räknats Kronan till godo, utan fått af frälsemannen fortfarande frinjutas; men då så beskaffade friheter, der de verkligen förefinnas,

antagligen måste på det hela vara af högst ringa betydighet, har någon undersökning rörande dem nu icke blifvit verkställd i vidsträcktare mån, än som angår skjutsfärdspenningarne; och i afseende hvarå endast 1825 års jordebok behöft rådfrågas.

Vidkommande åter de till den förra hufvudklassen hänförliga hemman, eller skatte- och kronohemmanen, så torde dessa, dels med ledning af här ofvan meddelade utredning, dels på grund af öfriga i förevarande afseende gällande förhållanden, lämpligen kunna, i fråga om ålder och deraf beroende räntor, indelas i följande tre underafdelningar, nemligen:

1:o gamla hemman, hvilkas ordinarie jernräntor, jemlikt Kongl. Brevet den 18 Februari 1608, blifvit afskrifna, och hvilka, i stället för half landtågsgård, för brukshjelp och för drängelön, utgöra persedeljern 3 skeppund 5 lispund tackjern, per mantal; börande dock i fråga om hemman med sådan ränta anmärkas, att ehuru hvart och ett af dem har persedeltackjern till nu angifvet belopp, deraf icke alltid följer, det de också äro gamla och haft ordinarie nu mera afskrifna Osmundsjernsräntor, hvarpå såsom exempel kan anföras, dels att hemmanen Thorsböle 2, Fingerboda 2, Skämmehyttan 1, och Belgsjöboda 2 mantal, eller tillhopa 7 mantal, i Noraskoga socken, hvilka både före och äfven en lång tid efter år 1607 varit lagmanshemman, i följd deraf icke blifvit påförda någon ordinarie ränta, men icke dess mindre sedermera, när de upphörde att vara af nu nämnda egenskap, blifvit behandlade i fullkomlig likhet med dem, som haft ordinarie ränta, dels att uti 1651 års jordebok för Noraskoga socken inkommit 4 stycken torpare, såsom förlagda från Kihls socken, nemligen Backsboda $\frac{1}{2}$, Getingedalen $\frac{1}{4}$, Skrikareboda $\frac{1}{4}$ och Tholsboda $\frac{1}{4}$ mantal, eller tillsammans $1\frac{1}{4}$ mantal, utan att de likväl återfinnas i sistnämnda sockens jordebok för nästföregående året, eller att deras ovissa räntor då i räkenskapen äro debiterade, hvarefter, och ehuru de alltså måste anses såsom nyhemman, de emellertid blifvit behandlade på samma sätt som nyssnämnda lagmanshemman; och är, i hvad angår de till nu ifrågavarande afdelning hänförliga hemman, vidare, och med beräkning af dels det antal mantal, som på grund af förenämnda ransakning af år 1625 blifvit i 1624 års jordebok infördt, dels den Osmundsjernsränta, som i samma års räkning uppgifves såsom frinjuten, mot det att tionde utgjordes, befunnet, att, efter denna beräkningsgrund, hvilken torde vara för här afsedda ändamål tillfyllestgörande, på samma gång den i vissa hänseenden lär vara den enda, som är att här tillämpa, den jordeboksränta, hvilken i *medeltal* faller på hvarje mantal af dessa hemman motsvarar omkring 20 lispund Osmundsjern; varande, i enlighet med hvad förut blifvit angifvet, de räntor, som af berörda hemman utgå, följande, nemligen:

Persedeltackjern, 3 skeppund 5 lispund, hvilken ränta orätt är upptagen såsom jordeboksränta, och rätteligen motsvarar halfva landtågsgården, hela brukshjelpen och hela drängelönen;

Hela boskapspenningarne och
 Halfva skjutsfärdspenningarne;
 hvadan, och efter det drängelönen, hvilken, då dagsverkspenningarne påföras, icke
 lärers böra utgöras, blifvit afräknad, såsom friheter för dessa hemman återstå,
 per mantal:

Jordeboksränta:

omkring 20 lispund Osmundsjern, samt

Mantalsränta:

halfva landtågsgården, 1 skeppund 2 lispund, eller efter afdrag af drängelönen
 19 lispund, 9 lispund tackjern;

halfva skjutsfärdspenningarne, 24 skillingar banko; samt

hela dagsverkspenningarne, beräknade för $\left. \begin{array}{l} 6 \text{ öke-} \\ 12 \text{ dränge-} \end{array} \right\}$ dagsverken;

hvilka räntor, omsatta, jemlikt Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, motsvara 5
 centner tackjern och 21 riksdaler 97 öre riksmünt i penningar samt i värde för
 år, efter medium af markegångsprisen å tackjernnet under åren 1855—1859, och
 med tillägg af de kontanta penningarne, uppgå till 33 riksdaler 65 öre per
 mantal;

2:o stadge- och nyhemman, eller sådana efter år 1620 tillkomna hemman,
 som blifvit åsatta jernränta till det belopp, att deri innefattas ej blott jordeboks-
 ränta, utan äfven landtågsgård, brukshjelp och drängelön, till hvilka hemman äf-
 ven blifvit räknade de i Lindes socken belägna arf- och egna hemman, enär dessas
 räntor äro af enahanda beskaffenhet som räntorna af stadge- och nyhemman;
 under det att tillika bland de till denna afdelning hörande hemman möjligen
 torde finnas ett eller annat i senare tider skattlagdt, hvilket endast skenbart åt-
 njuter några friheter, och således, om desamma nu kunnat utan allt för vidlyftiga
 undersökningar från de andra särskiljas, bort till nästa underafdelning hänföras;
 och torde i afseende å de till nu ifrågavarande afdelning hänförliga hemman sär-
 skildt få anmälas, att, enär drängelönen, hvilken ingår i den stadge- och ny-
 hemmanen påförda jernräntan, icke lærers böra utgöras, derest dagsverkspenningar
 påföras, men all grund saknats för bestämmandet af drängelönens belopp, hvadan
 icke heller tillbörligt afdrag från räntan i dess helhet af detta belopp låtit sig
 verkställas, såsom ske bort, derest dagsverkspenningar skolat påföras, den om-
 ständigheten, att dessa hemman icke utgöra några dagsverkspenningar, icke kunnat
 såsom frihet eller lindring till beräkning upptagas; varande i följd häraf de fri-
 heter i räntan, hvilka dessa hemman åtnjuta, att anse såsom bestående endast i
 befrielse från

halfva skjutsfärdspenningarne, 24 skillingar banko, eller omsatta till ny
 ränta, 75 öre riksmünt per mantal;

hvilken frihet beräknats för alla hithörande hemman, utan afseende å huruvida de uppkommit före eller efter skjutsfärdspenningarnes beviljande, enär dels svårigheten att särskilja dessa olika slags hemman från hvarandra lagt hinder i vägen för åvägabringandet, här såsom annorstädes skett, af en klassificering i berörda afseende, dels den minskning i räntefriheten, som skulle uppstå genom tillämpning af den eljest följda åsigten, att hemman, tillkomna senare än skjutsfärdspenningarne, i afseende å denna räntepost icke åtnjuta någon lindring, i förevarande fall ej kunde annat än blifva högst ringa, samt sålunda, vid en medelberäkning såsom här, måste anses såsom af jernförelsevis underordnad vigt;

3:o rekognitions- samt stubbe- och röjselrättshemman, hvilkas räntor efter år 1825 blifvit fastställda, och hvilka hemman väl kunna synas vara fria från eller njuta lindring i en eller annan räntepost, men i dess ställe hafva sig påförda de öfriga till så mycket lägre belopp.

Slutligen få ock kollegierna i underdånighet anmäla, att alla dessa bergslager åtnjuta frihet från ordinarie rotering samt i stället hafva sig extra ordinarie sådan åsatt; och förekommer härvid, såsom i allmänhet inom bergslager, hvilka hafva nämnda förmån sig förunnad, att friheten från rotering i så måtto är vidsträcktare än lindring i räntan, att äfven hemman, hvilka alldeles icke åtnjuta någon sådan lindring, likväl äro befriade från ordinarie rotering.

Efter att sålunda hafva omförmålt hvad som i förevarande fråga är för de sex nu afsedda bergslagerna gemensamt, få kollegierna öfvergå till en redogörelse för hvardera af dessa bergslager särskildt, och dervid först i underdånighet anför, rörande:

1:o. Nora bergslag.

Nora bergs-
lag.

Enligt jordeboken består denna bergslag af hela Nora och hela Jernboås socknar, ehuru härvid, i afseende å den af Häradsskrifvaren i orten meddelade uppgiften att en del dithörande hemman skulle räknas till Kihls socken och vissa andra till Lindes bergslag, förekommer, att under det alla dessa hemman äro i jordeboken upptagna inom Nora och Jernboås socknar, efter socknesummorna finnes anmärkt, att af Nora socken $12\frac{1}{4}$ mantal höra till Kihls, $\frac{1}{4}$ mantal till Tysslinge och $9\frac{1}{2}$ mantal jemte 4 mantal, Öskebobyttan, af Jernboås socken, till Lindes *pastorat*; och förhåller sig med hemmanens antal äfvensom med friheterna i räntan inom denna bergslag på sätt som följer, nemligen:

A) Skatte- och Kronohemman:

1:o. Gamla hemman:

	171 $\frac{1}{2}$	mantal i Nora	socken	} å 33: 65	7,024: 44.
208 $\frac{3}{4}$	37 $\frac{1}{4}$	"	i Jernboås		

Transport 208 $\frac{3}{4}$ mantal

Riksdaler 7,024: 44.

Transport 208 $\frac{3}{4}$ mantal

Riksdaler 7,024: 44.

2:o. Stadge- och Nyhemman:

6 $\frac{1}{2}$	5 $\frac{3}{4}$	mantal i Nora socken	} å 75 öre	4: 87.
	3 $\frac{3}{4}$	" i Jernboås "		

3:o. Rekognitionsskogshemman,
skattlagda efter år 1825:

17 $\frac{1}{96}$	5 $\frac{5}{32}$	mantal i Nora socken	}	— — —
	17 $\frac{1}{12}$	" i Jernboås "		

B) Frälseegendomar:

Säterier:

4 $\frac{1}{2}$	mantal i Nora socken	— — —
221 $\frac{47}{96}$	mantal	7,029: 31;

hvarjemte hemmanen i denna bergslag, med undantag af prestgårdarne,
äro inroterade vid Nerikes regemente till 56 $\frac{6781}{30816}$ extra soldat-
rotar, för hvilka årliga vakansafgiften efter markegång, i medeltal
för åren 1855—1859, utgör 4,768: 46.

Summa friheter Riksmünt 11,797: 77.

Det vederlag för dessa friheter, som till Kronan utgår, består endast i tack-
jernstionde, i fråga om beräkandet hvaraf förekommer, dels att i de inom denna
bergslag befintliga Snöbergs-, Pers- och Skrikarehyttorna äro till blåsning indelade
bergsmän från Lekebergslagen, hvilka här jemväl erlagt sin tionde, med tillgodo-
njutande af afkortning derå efter samma grund, som, enligt hvad vid sistnämnda
bergslag här nedan skall omförmälas, derstädes i sådant afseende tillämpas, utan
att likväl beloppet af denna senare tionde, i saknad af blåsningslistor, kunnat från
bergslagens tionde i öfrigt särskiljas, hvadan nämnda belopp i sistberörda tionde
inberäknats, dels att tionden af den så kallade Öskevikshyttan, ehuru erlagd och
redovisad inom Lindes bergslag, dit nämnda hytta i kyrkligt hänseende hörer,
blifvit, med afseende derå att hyttan är belägen inom Jernboås socken, här upp-
tagen; och utgör beloppet af den tackjernstionde, som inom Nora bergslag äfven-
som för sistnämnda hytta in natura eller efter lösningspris levererats, enligt krono-
räkenskaperna:

för år 1855	3,522	Centner	60	skålpund	4	ort,
" " 1856	2,820	"	69	"	33	"
" " 1857	1,942	"	97	"	7	"
" " 1858	2,467	"	39	"	57	"
" " 1859	2,278	"	63	"	59	"

Summa 13,032 Centner 29 skålpund 60 ort;

motsvarande

motsvarande i medeltal, efter år räknadt, 2,606 Centner 45 skålpund 92 ort, med ett värde, likaledes i medeltal för år, af 6,903 Riksdaler 96 öre riksmünt.

2:o. Hjulsjö bergslag.

*Hjulsjö
bergs-
slag.*

Inom denna bergslag, som består af Hjulsjö socken, uppgå hemmanen och friheterna i räkntan till följande antal och belopp, nemligen:

A) Skatte- och Kronohemman.

1:o. Gamla hemman:

10½ mantal å 33 Riksdaler 65 öre 353: 32.

2:o. Stadg- och Nyhemman:

9½ mantal å 75 öre 6: 84.

3:o. Rekognitionsskogshemman:

7½ mantal — — —

B) Frälseegendommar.

Hemman:

1 mantal fjerdedels skjutsfärdspenningar — — 37.

S:ma 28½ mantal. Riksdaler 360: 53;

och äro hemmanen i denna bergslag, med undantag af prestgården, inroterade vid Nerikes Regemente till 9½ extra soldatrotar, för hvilka årliga vakansafgiften, efter markegång, belöper sig i medeltal för åren 1855—1859 till 798: 28.

Summa friheter riksmünt 1,158: 81; såsom ersättning hvarför utgöres endast tackjernstionde, hvilken enligt kronoräkenskaperna uppgår

för år 1855 till	661 Centner	7 skålpund	7 ort,
" " 1856 "	650	" 49	" 23 "
" " 1857 "	530	" 66	" 2 "
" " 1858 "	869	" 45	" 97 "
" " 1859 "	888	" 9	" 42 "

Summa 3,599 Centner 77 skålpund 71 ort, motsvarande i medeltal för år 719 Centner 95 skålpund 54 ort, med ett värde, likaledes i medeltal för år, af 1,616 Riksdaler 23 öre riksmünt.

3:o. Lindes bergslag.

Såsom ofvan blifvit omförmäldt, finnas i denna bergslag, hvilken består af Lindes socken, liksom i den nästföljande, eller Ramsbergs bergslag, äfven hemman, komma ifrån Fellingsbro socken i Westmanlands län, af hvilka skatte- och kronosamt frälsehemmanen alla till fulla beloppet utgöra sina landslagsräntor, utom Gås-näsboda N:o 1 $\frac{1}{4}$ mantal och Vestra Hult N:o 2, likaledes $\frac{1}{4}$ mantal i Lindes bergslag, för hvilka hemman icke erläggas landtågsgärd och årlig hjälp, men hvilka sådant oaktadt likväl icke kunna anses åtnjuta några friheter, enär samma hemman blifvit såsom stadgehemman skattlagda, det förre år 1624 och det senare år 1640. Vidare och i hvad angår den af Häradsskrifvaren i orten lemnade uppgiften, att af 25 mantal inom den så kallade Lindes Bondefjerding sedan år 1844 utgöres en knektefrihetsränta med 2 Riksdaler 10 skillingar 8 runstycken banko, eller 3 Riksdaler 33 öre riksmünt, per mantal, så är i afseende å berörda ränta det förhållandet,

att denna ränta, hvilken af Roteringskommissionen på 1680-talet påfördes Bondefjerdningen i stället för effektiv ordinarie rotering, från nämnda tid fortfarande utgått till och med år 1840;

att 1841 års Roteringskommission belade hemmanen i samma Bondefjerding med ordinarie rotering;

att i följd häraf påfördes och erlades vanlig rotevakansafgift för åren 1841 och 1842, hvaremot för dessa år den gamla knektefrihetsräntan icke utgick;

att, sedan frågan om upphörande af Bondefjerdningens bergslagsfriheter genom Kongl. Brevet den 10 Juli 1843 blifvit afgjord, Kongl. Maj:t genom nådigt Bref den 29 Augusti samma år förklarar hemmanen inom nämnda fjerding böra endast extra roteras;

att af sådan anledning vakansafgift icke allenast icke vidare debiterades, utan att äfven restitution af förut erlagd dylik afgift i nåder medgafs;

att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet derefter genom ordres den 5 Februari och den 16 Mars 1844 anbefallde vederbörande uppbördsförvaltning att ånyo påföra den gamla knektefrihetsräntan icke allenast för år 1843, utan äfven efterräkningsvis för åren 1841 och 1842; och

att, ehuru ifrågavarande Bondefjerding, jemlikt den derom lemnade nådiga föreskriften, nu är, likasom den öfriga delen af denna bergslag, extra roterad, nämnda knektefrihetsränta allt fortfarande utgöres;

men då, vid ofvan angifna förhållande, och enär genom det nådiga Brevet den 29 Augusti 1843 blifvit förklaradt, att hemmanen i Bondefjerdningen skulle endast extra roteras, meranämnda knektefrihetsränta synts icke böra hemmanen jemte den extra roteringen påföras, har samma ränta ansetts icke heller böra, såsom ett hemmanen numera åliggande besvär, till beräkning här upptagas.

Efter att sålunda hafva dessa förhållanden anmält, få kollegierna i underdånighet upplysa,

att den ifrågavarande bergslagen innefattar följande slag och antal af hemman samt åtnjuter nedannämnda friheter i räntan, nemligen:

A) *Skatte- och Kronohemman.*

1:o. Gamla hemman:

163 $\frac{2}{3}$ mantal å 33 Riksdaler 65 öre 5,507: 38.

2:o. Arf- och Egna hemman samt

Stadge- och Nyhemman:

10 $\frac{3}{4}$ mantal å 75 öre 7: 96.

3:o. Rekognitionshemman:

$\frac{1}{8}$ mantal. — — —

4:o. Hemman från Fellingsbro socken:

1 $\frac{1}{2}$ mantal — — —

B) *Frälseegendomar.*

Hemman från Fellingsbro socken:

$\frac{1}{4}$ mantal — — —

Summa 176 $\frac{7}{4}$ mantal.

Riksdaler 5,515: 34,

och att hemmanen i denna bergslag äro inroterade vid Westmanlands Regemente till 36 $\frac{533}{704}$ extra soldatrotar, för hvilka årliga vakansafgiften, efter markegång, i medeltal för åren 1855—1859 utgör . . . 3,081: 33.

Summa friheter riksmünt 8,596: 67,

äfvensom, i afseende å det vederlag som utgått för dessa friheter,

att, ehuru i förenämnda Kongl. Bref den 10 Juli 1843 finnes föreskrifvet, att Lindes Bondefjerding skall för dess fortfarande åtnjutande af bergslagsprivilegierna åsättas ständig skattejernsafgift, någon sådan afgift, så vidt räknenskaperna för åren 1855—1859 utvisa, icke blifvit debiterad och uppburen, samt att den skatt af här ifrågavarande slag, som för bergsbruket till Kronan under nämnda år af bergslagen utgjorts, bestått endast i tackjernstionde, hvilken, enligt räknenskaperna, uppgått:

för år	1855	till	546	Centner	30	skålpund	58	ort,
"	"	1856	"	411	"	56	"	13 "
"	"	1857	"	441	"	93	"	23 "
"	"	1858	"	469	"	6	"	64 "
"	"	1859	"	565	"	9	"	20 "

eller tillsammans 2,433 Centner 95 skålpund 78 ort,

motsvarande i medeltal för år ett belopp af 486 Centner 79 skålpund 16 ort, med ett värde, likaledes i medeltal för år, af 1,244 Riksdaler 11 öre riksmünt.

Ramsbergs
bergslag.

4:o. Ramsbergs bergslag.

Denna bergslag, som består af Ramsbergs socken, innefattar följande antal hemman af nedan angifna slag samt åtnjuter nedannämnda friheter i räntan, nemligen:

A) Skatte- och Kronohemman.

1:o. Gamla hemman:

41 $\frac{1}{3}$ mantal å 33 Riksdaler 65 öre 1,390: 87.

2:o. Stadge- och Nyhemman:

7 $\frac{1}{4}$ mantal å 75 öre 5: 66.

3:o. Stubbe- och Röjselrätts- samt Rekognitionshemman:

15 $\frac{5}{8}$ mantal. — — —

4:o. Hemman från Fellingsbro socken:

$\frac{1}{2}$ mantal. — — —

B) Frälseegendomar.

Hemman:

1 mantal, fjerdedels skjutsfärdspenningar — — 37.

Hemman från Fellingsbro socken:

3 $\frac{1}{2}$ mantal — — —

Säterier från Fellingsbro socken:

2 mantal. — — —

S:ma 71 $\frac{5}{8}$ mantal

Riksdaler 1,396: 90;

och äro hemmanen i denna bergslag, med undantag af prestgården, inroterade vid Westmanlands regemente till 17 $\frac{3}{4}$ extra soldatrotar, för hvilka årliga vakansafgiften, efter markegång, i medeltal för åren 1855—1859 utgör 1,507: 28.

Summa friheter riksmünt 2,904: 18;

hvaremot den afgäld, som för åtnjutandet af dessa friheter till Kronan utgått, och hvilken bestått endast i tackjernstionde, enligt räkenskaperna utgjort

för år	1855	1,043	Centner	47	skålpund	28	ort,
" "	1856	884	"	13	"	5	"
" "	1857	802	"	20	"	65	"
" "	1858	1,120	"	67	"	12	"
" "	1859	1,047	"	54	"	32	"

eller tillsammans 4,898 Centner 2 skålpund 42 ort,
motsvarande i medeltal för år 979 Centner 60 skålpund 48 ort, med ett värde,
likaledes i medeltal för år, af 2,426 Riksdaler 48 öre riksmünt.

Beträffande derefter *Grythytte* och *Hellefors* bergslager, båda belägna inom
Grythytte härad, så är, i afseende å dessa bergslager gemensamt, att särskildt
omförmäla:

*Gemensamma
förhållanden
för Grythytte
och Hellefors
bergslager.*

att derstädes finnas tillsammans 5½ mantal, hvilka af Kammarkollegium den
30 April 1771 försåldes till skatte under Hellefors Silfververk, med rättighet för
verkets egare att, jemlikt Kongl. Resolutionen den 15 Mars 1770, af nämnda hem-
man åtnjuta alla räntor, hvadan, och efter det dessa räntor på grund häraf i rä-
kenskaperna först afförts samt slutligen, enligt Kammarkollegii beslut den 12 Sep-
tember 1851, ur jordebok och räkenskaper uteslutits, berörda hemmans friheter
synts nu icke böra till beräkning upptagas;

att på 1640-talet från Fernebo socken i Wermland blifvit hit förlagda hyt-
tor eller masugnar med tillörande, i mantal icke satt, jord, hvilka hyttor här, lika-
som i allmänhet i Wermland, hvar för sig finnas uppförda såsom utgörande an-
tingen en hel eller en half hytta;

att af dessa hit förlagda hyttor, hvilka samtliga äro af skattenatur, dels en
hel hytta, Saxhyttan, med ett dertill hörande torp, Jeppetorp, belägna i Grythytte
bergslag, under den tid de tillhört Wermland, dragit en ordinarie Osmundsjerns-
ränta, hyttan af 90 lispund och torpet af 7 lispund, eller tillsammans af 97 lis-
pund, hvilken ränta dock redan på grund af 1608 års Kongl. Bref, om tiondes
utgörande, afskrefs och sedermera icke blifvit utgjord, dels en half hytta, Boviks-
hyttan, likaledes i Grythytte bergslag, såsom tillkommen år 1628, eller efter den
tid, då tionden påbjöds, aldrig blifvit till ränta skattlagd, hvaremot två halfva hyt-
tor, Skärhyttelaget i Grythytte och Långshyttan i Hellefors bergslag, hvilka blifvit
bildade af bergstorp, ännu utgöra dessas ordinarie jernräntor;

att i de fall, då räntor utgått efter mantal, såsom i fråga om boskaps- och
skjutsfärdspenningarne, en hel hytta beräknats motsvara 4 mantal;

att för brukshjelpen utgöras, efter hållen ransakning den 15 Juli 1651, lim-
stenspenningar och dagsverken, de förra, till följd af efter hand skedda förmed-
lingar, numera till olika belopp, men de senare till ännu oförändradt antal, eller
16 stycken per hel hytta;

att i öfrigt per hel hytta erläggas skjutsfärdspenningar med 2 Riksdaler
banko eller till fullt belopp för endast 2 mantal, men boskapspenningar med 2
Riksdaler 32 skillingar banko, eller för fullt 4 mantal;

att de nu nämnda posterna i mantalsräntan, brukshjelp, halfva skjutsfärdspenningar och hela boskapspenningar, samt jordeboksränta af ofvanberörda i sådant hänseende omnämnda två halfva hyttor, äro de enda räntor, som af hyttorna härstädes utgå; äfvensom

att vid beräkandet af de friheter dessa hyttor åtnjuta, friheten från jordeboksränta, af skäl, hvilka här nedan, vid redogörelsen för Philipstads bergslag i Wermlands län, med anledning af der förekommande likartade förhållanden, torde få i ett sammanhang omförmälas, ansetts i medeltal motsvara omkring 2 skeppund 21 lispund Osmundsjern för hel hytta;

hvadan friheterna för meranämnda hyttor således äro:

Jordeboksränta:

1½ hytta å 2 skeppund 21 lispund Osmundsjern, och

Mantalsränta:

2½ hyttor å 4 mantal:

hel Landtågsgärd,
halfva Skjutsfärdspenningar,
hela Dagsverkspenningar,

hvilka räntor, enär Landtågsgärden, i likhet med i Philipstads bergslag, beräknas i Osmundsjern, efter omsättning, jemlikt Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, per hel hytta, eller 4 mantal, motsvara:

för hytta, som icke utgör jordeboksränta:

32 centner 60 skålpund tackjern och 87 riksdaler 37 öre riksmünt i penningar, eller, med jernets förvandling i penningar efter medium af medelmarkegångsprisen för åren 1855—1859, ett årligt belopp af 163 riksdaler 65 öre riksmünt; samt

för hytta, som utgör jordeboksränta:

19 centner 80 skålpund tackjern och 87 riksdaler 27 öre i penningar, eller, med jernet förvandladt i penningar efter medium af medelmarkegångsprisen för åren 1855—1859, ett årligt belopp af 133 riksdaler 60 öre riksmünt.

I hvad vidare angår hvardera af de tvänne nu ifrågavarande bergslagerna särskildt, så har i afseende å:

5:o. Grythytte bergslag,

*Grythytte
bergslag.*

hvilken omfattar Grythytte socken, redan blifvit ej mindre anfördt, att denna bergslag uppkommit af hemman och områden från 3 socknar, nemligen Nora, Carlskoga och Fernebo, än ock redogjort för förhållandet med räntorna så väl å hemmanen

från Nora socken, som å hyttorna från Fernebo socken, hvaremot återstår att lemna en öfversigt öfver enahanda förhållande i fråga om de här befintliga hemmanen af olika slag, skatte- och frälse-, från Carlskoga och Fernebo socknar;

Och är i hvad först vidkommer Skattehemmanen, $3\frac{3}{4}$ mantal från Carlskoga socken och $1\frac{1}{4}$ mantal från Fernebo socken, i sådant afseende befunnet, rörande

1:o. Skattehemman från Carlskoga socken:

att $1\frac{3}{4}$ mantal deraf njuta samma friheter som skattehemmanen i Carlskoga bergslag, eller, på sätt för dessa senare hemman vid nämnda bergslag skall visas, half landtåggärd, halfva skjutsfärdspenningar och hela dagsverkspenningar, motsvarande efter behörig omsättning och förvandling i penningar, efter 1855—1859 årens medelmarkegångspris, i medeltal för år ett värde af 45 riksdaler 83 öre riksmünt:

att af de öfriga 2 mantalen $1\frac{3}{4}$ äro införda först i 1659 års jordebok, och då förekomma under benämning af "Stadgetorpare", hvadan desamma blifvit påförda, jemte jordeboksränta, endast hela boskapspenningar och halfva skjutsfärdspenningar, men icke åsatts några dagsverkspenningar, samt att det återstående $\frac{1}{4}$ mantalet förekommer först i 1652 års jordebok, der det benämnes "krono", men i socknesumman upptages såsom stadghemman, i hvilken senare egenskap det ock blifvit i beskattningshänseende lika med de näst förut nämnda behandladt; i följd hvaraf alltså dessa 2:ne hemman, jemväl med hänsyn till tiden för hemmanens tillkomst, ansetts icke åtnjuta några friheter i räntan; samt

2:o. Skattehemmanen från Fernebo socken:

att $\frac{3}{4}$ mantal af dessa hemman, tillsammans $1\frac{1}{4}$ mantal, vid 1651 års ofvannämnda undersökning betraktats såsom stadghemman, och att det öfriga halfva mantalet, hvilket tillkommit på 1650-talet, jemväl blifvit såsom stadghemman ansedt; och

att, ehuru äldre stadgeränta icke i sig kan innefatta skjutsfärds- och dagsverkspenningar, ifrågavarande hemman likväl äro påförda endast jordeboksränta, i Osmundsjern, jemte boskapspenningar; samt att, då i öfrigt så väl här som i Philipstads bergslag endast den ena hälften af skjutsfärdspenningarne frinjutes för bergsbruk, vid sådant förhållande befrielsen från äfven den andra hälften icke torde vara att betrakta såsom egande sammanhang med bergslagsprivilegierna, utan härleda sig endast från en felaktig debitering; hvadan friheterna för berörda $1\frac{1}{4}$ mantal, ansetts motsvara halfva skjutsfärdspenningarne och hela dagsverkspenningarne, eller i ny ränta per mantal 21 riksdalar 75 öre riksmünt.

I fråga åter om frälsehemmanen inom sistnämnda socknar, så är endast i afseende å dem från Fernebo socken att anmärka, att de från stadghemman blifvit frälsehemman, men att de af samma anledning, som vid nyss omförmälda

skattehemman blifvit angifven, icke utgöra några skjutsfärds- och icke heller utgjort några dagsverkspenningar, liksom icke heller, efter hvad Kongl. Brevet den 22 Juli 1859 gifver vid handen, erlagt några boskapspenningar, ett förhållande, som jemväl torde vara att betrakta såsom följd endast af en oriktig debitering; hvadan friheterna för ifrågavarande hemman ansetts böra beräknas till samma belopp som för skattehemmanen, eller till 21 riksdaler 75 öre riksmünt per mantal.

Inom Grythytte bergslag, som omfattar nedannämnda antal hemman och hyttor, uppgå friheterna i räntan alltså till följande belopp, nemligen:

A) För Skatte- och Krono.

	1:o.		
13 $\frac{1}{4}$	mantal Gamla hemman à 33: 65 till	445: 86.	
	2:o.		
7	mantal Stadge- och Nyhemman a 75 öre	5: 25.	
	3:o.		
$\frac{9}{16}$	mantal Rekognitionshemman	— —	
	4:o.		
1 $\frac{1}{4}$	mantal Bergsfrälse under Hellefors.	— —	
	5:o.		
1 $\frac{3}{4}$	mantal från Carlskoga socken à 45: 83.	80: 20.	
2	„ „ d:o d:o	— —	
	6:o.		
1 $\frac{1}{4}$	mantal från Fernebo socken à 21: 75	27: 19.	
	7:o.		

Hyttor:

6	mantal eller 1 $\frac{1}{2}$ hytta från Fernebo socken à 163: 65, per hytta .	245: 47.
2	„ eller $\frac{1}{2}$ hytta från d:o d:o à 133: 60, per hytta .	66: 80.

B) För Frälseegendomar.

Hemman:

5 $\frac{1}{8}$	mantal à 37 öre	1: 90.
$\frac{1}{2}$	„ från Carlskoga socken à 37 öre	— 18.
1 $\frac{3}{4}$	„ från Fernebo socken à 21: 75	38: 06.
S:ma 42 $\frac{7}{16}$ mantal		riksdaler 910: 91.
		Och

Och äro hemmanen i denna bergslag, med undantag af prestgården, derjemte inroterade vid Nerikes Regemente till $15\frac{3}{4}$ extra soldatrotar, för hvilka den årliga vakansafgiften, efter markegång, i medeltal för åren 1855-1859 uppgår till 1,353: 55.

Summa friheter riksmünt 2,264: 46,
mot hvilka friheter till Kronan ingått endast tackjernstionde, till ett belopp, enligt räkenskaperna,

för år 1855 af	845 Centner 18 skålpund 13 ort
” ” 1856 ”	1064 ” 16 ” 91 ”
” ” 1857 ”	772 ” 17 ” 25 ”
” ” 1858 ”	771 ” 80 ” 31 ”
” ” 1859 ”	731 ” 92 ” 53 ”

eller tillsammans af 4185 centner 55 skålpund 13 ort,
motsvarande i medeltal för år 837 centner 11 skålpund 3 ort, med ett värde
likaledes i medeltal för år, af 2097 riksdaler 1 öre riksmünt.

Beträffande slutligen

6:o. Hellefors bergslag,

*Hellefors
bergslag.*

hvilken består af Hellefors socken, så omfattar densamma hemman af nedannämnda slag å tillsammans $31\frac{9}{32}$ mantal samt åtnjuter följande friheter i räntan, nemligen:

A) Skatte och Krono.

1:o.

$\frac{1}{4}$ mantal Gamla hemman å 33: 65. 8: 41.

2:o.

$9\frac{1}{2}$ mantal Stadge- och Nyhemman å 75 öre. 7: 12.

3:o.

$15\frac{9}{32}$ mantal Rekognitionshemman, under Hellefors jern- och
silfververk — —

4:o.

$4\frac{1}{4}$ mantal Bergfrälse under nämnda verk — —

5:o.

Hytta:

2	mantal eller $\frac{1}{2}$ hytta från Fernebo socken å 133:60 per hytta	66: 80.
S:ma $31\frac{9}{32}$	mantal	riksdaler 82: 33.

Och äro hemmanen i denna bergslag, med undantag af prestgården, derjemte inroterade vid Nerikes Regemente till $9\frac{1}{2}\frac{4}{4}\frac{3}{4}$ extra soldatrotar, för hvilka årliga vakansafgiften, efter markegång, i medeltal för åren 1855—1859 uppgår till 820: 21

						Summa friheter riksmünt	902: 54
hvaremot till Kronan utgjorts tackjernstionde till ett belopp, enligt räkenskaperna							
för år	1855	af	560	centner	95	skålpund	60 ort
"	"	1856	"	515	"	5	12 "
"	"	1857	"	430	"	56	66 "
"	"	1858	"	483	"	23	37 "
"	"	1859	"	519	"	91	50 "

eller tillsammans 2,509 centner 72 skålpund 25 ort, motsvarande i medeltal för år 501 centner 94 skålpund 45 ort, med ett värde, likaledes i medeltal för år, af 1,243 riksdaler 39 öre riksmünt.

Vidkommande sedermera de 4 återstående bergslagerna inom Örebro län, så hafva, i hvad dessa angår, förhållandena i hithörande afseenden befunnits vara följande, nemligen rörande

7:o. Carlskoga bergslag:

*Carlskoga
bergslag.*

I denna bergslag, som består af Carlskoga och Bjurkärens socknar, hvilka båda i äldre tider utgjort blott en socken, Carlskoga benämnd, finnas, enligt 1825 års jordebok, följande hemman och lägenheter:

A) Skatte- och Krono.

1:o. Hemman:

Carlskoga socken, mantal	47 $\frac{2}{2}\frac{0}{2}\frac{5}{2}\frac{9}{2}$	
Bjurkärens d:o	16 $\frac{1}{4}\frac{1}{8}$	63 $\frac{3}{4}\frac{9}{8}$

2:o. Bergstorp:

Carlskoga socken	3	
Bjurkärens d:o	7	

B) Frälse.

1:o. Hemman:

Carlskoga socken, mantal	4 $\frac{1}{8}$	
Bjurkärens d:o	$\frac{3}{4}$	4 $\frac{7}{8}$
Transport		4 $\frac{7}{8}$
		63 $\frac{3}{4}\frac{9}{8}$

		Transport	$4\frac{7}{8}$	$63\frac{395}{128}$
2:o. Säterier				
Carlskoga socken, mantal		$1\frac{1}{4}$	
Bjurkärns d:o	"		1	$2\frac{1}{4}$
3:o. Rå och Rör				
Carlskoga socken, mantal		$\frac{1}{2}$	
Bjurkärns d:o	"		$1\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$
				$9\frac{3}{8}$
Summa mantal			$73\frac{1015}{3432}$	

Och förekommer i afseende å privilegierna för nämnda bergslag,

att genom ett Kongl. Bref den 28 April 1625 skatte- och kronobönderna i Carlskoga medgåfvos samma lindring i hjälper och extra ordinarie pålagor, och deribland äfven i boskapsskatten, som frälsebönder åtnjöto, eller eftergift^{1/2} till hälften af dessa utlagor, samt att, med åberopadt stöd så väl af berörda Kongl. Bref som af flera Kongl. Resolutioner, i räkenskaperna afkortades, till och med år 1654, halfva landtgårdsgården och halfva årliga hjälpen samt till innemot slutet af århundradet äfven halfva boskapspenningarne;

att, sedan de båda förstnämnda räntorna ånyo blifvit till fullo debiterade och utgjorda, Konung Carl XI:s Förmyndareregering, på Carlskoga bergsmäns ansökning om bergslagsfrihet och privilegier, genom Resolution den 26 November 1660, förordnade, att "alla bergsmän dersammastädes, som idkade och drefve bergsbruk, men intet de öfrige," skulle för "halfva landtgårdsgården" derefter varda befriade, "och uti det öfriga njuta deras förriga välfångna privilegier och friheter till godo;"

att på grund häraf i det följande årets räkenskap afkortades halfva Landtgårdsgården för alla i bergslagen då varande, med egare eller åboer försedda hemman, uppgående till 55 mantal, hvaremot hela den årliga hjälpen fick då, liksom sedermera, till fullo utgöras;

att genom Förmyndareregeringens Bref den 11 December 1667 ytterligare förklarades, att, der blåsningarne till något ansenligare drefves, så att af hvart helgierdshemman två skeppund tackjern i tionde kunde Kronan tillfalla, och så i proportion af halfva och fjerdedels hemman derefter, skulle bergsmännen äfven för den andra hälften af Landtgårdsgården förskonas, hvaremot de, som mindre bläste, skulle derefter såsom dittills Landtgårdsgården till Kronan erlägga; hvilken föreskrift så tillämpades, att afkortningen skedde å tionden, under det att halfva Landtgårdsgården äfven derefter debiterades och utgjordes;

att i öfrigt skatte- och kronohemman här, liksom i de flesta andra bergslager äro fria från halfva Skjutsfärds- och hela Dagsverkspenningarne;

att således de friheter i räntan, som af skatte- och kronohemmanen här åtnjutas, äro:

halfva Landtåtgården,

halfva Skjutsfärdspenningarne och

hela Dagsverkspenningarne $\left\{ \begin{array}{l} 6 \text{ öke-} \\ 12 \text{ dränge.} \end{array} \right\}$ dagsverken,

hvilka ränteposter, omsatta, enligt Kongl. kungörelsen den 11 Maj 1855, till ny ränta, utgöra per mantal:

2 kubikfot 8 kannor råg,

— — 2 „ korn,

5 kubikfot — „ hafre,

4 centner 20 skålpund takjern och

23 riksdaler 41 öre riksmünt i penningar, samt motsvara, med förvandling af det hela i penningar, efter medium af medelmarkegångsprisen för åren 1855—1859, ett värde årligen af 45 riksdaler 83 öre riksmünt;

att af frälsehemmanen i Skjutsfärdspenningar erläggas endast 12 skillingar banko per mantal; varande i öfrigt i fråga om dessa hemman äfvensom beträffande frälsesäterier samt rå- och rörshemman icke ansedt erforderligt att verkställa någon undersökning, huruvida någon Kronan oersatt räntepost af dem såsom bergslagsprivilegium åtnjutes;

att af de tio här nu befintliga bergstörpen sex stycken, år 1661, och de öfriga fyra, åren 1682 och 1683, blifvit åsatta Osmundsjernsräntor, som, jemte 12 skillingar banko Skjutsfärdspenningar af hvarje torp, här, liksom af bergstörpen i Philipstads bergslag, ännu utgöras; men att, under det af hyttor och bergstorp i sistnämnda bergslag samt af hyttor i Grythytte och Hellefors socknar äfvensom af hemman förlagda från Fernebo till Grythytte socken boskapsskatten erlades efter boskapens antal och utsädet, nu ifrågavarande bergstorp icke haft sig någon sådan skatt åsatt, hvadan icke heller, då genom Kongl. Brevvet den 22 Juli 1859 stadgades, huru boskapspenningarne från och med samma år borde utgöras af Philipstads med flera bergslager, något erläggande af dylik skatt för dessa torp blef ifrågasatt; vid hvilket förhållande, och då fullständig befrielse från berörda skatt icke torde vara att härleda från några bergslagsprivilegier, helst sådan skatt icke någonsin för bergsbruk fått mer än till hälften frinjutas, det icke synes vara med billighet öfverensstämmande att nu efter en så lång tids befrielse påföra dessa torp Boskapspenningar; samt

att dels af sådan anledning, dels af skäl, som vid redogörelsen för enahanda slags lägenheter i Philipstads bergslag skola i ett sammanhang angifvas, bergstörpen ansetts icke heller i öfrigt böra såsom åtnjutande några bergslagsprivilegier, i afseende å räntan, här upptagas;

och hafva, med stöd af hvad nu blifvit anfördt, samt med tillämpning af det förut antydda förhållandet att i senare tider skattlagda hemman icke äro att betrakta såsom åtnjutande några friheter i räntan, Carlskoga bergslags privilegier blifvit sålunda beräknade:

A) Skatte- och Krono-

1:o Hemman:

55 mantal gamla hemman å 45: 83. 2,520: 65.
 $8\frac{3}{4}1\frac{9}{9}$ mantal rekognitions- och Nyhemman — —

2:o Bergstorp:

10 stycken — —

B) Frälse-

1:o Hemman:

$4\frac{7}{8}$ mantal å 37 öre 1: 80.

2:o Säterier:

$2\frac{1}{4}$ mantal — —

3:o Rå och Rör:

$2\frac{1}{4}$ mantal — —

Summa $73\frac{10}{3}1\frac{5}{2}$ mantal.

Riksdaler 2,522: 45;

hvar till kommer frihet från ordinarie rotering, hvilken för $33\frac{5}{11}2\frac{9}{20}$ extra soldatrotar, till hvilka bergslagen, med undantag af säterier, prestgårdar m. m., är inroterad vid Nerikes Regemente, efter markegång, i medeltal för åren 1855--1859 motsvarar ett årligt belopp af 2,803: 45.

Summa friheter riksmünt 5,325: 90;

hafvande åter de inkomster af bergsbruket härstädes, hvilka mot dessa friheter kommit Kronan till godo, enligt räkenskaperna och efter det den afkortning, som på grund af 1667 års ofvannämnda beslut egt rum, blifvit beräknad, utgjorts af tackjernstionde till ett belopp:

för år	1855	af	1994	centner	55	skålpund	45	ort,
" "	1856	"	1373	"	92	"	20	"
" "	1857	"	1637	"	32	"	52	"
" "	1858	"	1779	"	56	"	75	"
" "	1859	"	1758	"	67	"	49	"

eller tillsammans 8544 centner 4 skålpund 41 ort,

motsvarande i medeltal för år 1,708 centner 80 skålpund 88 ort, med ett värde, likaledes i medeltal för år, af 5,098 riksdaler 40 öre riksmünt.

8:o. Lekebergs bergslag.

*Lekebergs
bergslag.*

Denna bergslag, hvilken nu omfattar delar af Qvistbro, Knista, Hidinge, Winteråsa, Tysslinge, Kihls och Nysunds socknar, bestod till en början endast af bergsmanshyttor och torp, med Osmundsjernsräntor, utan betecknad mantal eller angifven annan måttstock för nämnda lägenheters värde, intill dess bergslagen, dels genom berörda lägenheters sättande i mantal, dels genom ditförläggande af hemman från landslag, dels äfven genom skattläggning af Nyhemman, erhållit sin nuvarande sammansättning och beskaffenhet;

och förekommer vidare i afseende å hithörande förhållanden, för så vidt dessa inverka på frågan om de friheter bergslagen åtnjuter, bland annat och hufvuksakligen,

att, i hvad angår de förenämnda ursprungliga lägenheterna inom berslagen och deras innehafvare, bergsmän och torpare, dessas "gamla årliga skatt", eller Osmundsjernsränta, år 1638 blef "tillökt för ovisse pertzedlar som andre bärgsmän skola årligen utgiöra", äfvensom att denna tillökning, hvilken påfördes bergsmännen med olika belopp från och med $3\frac{1}{2}$ lispund till och med 1 fat Osmundsjern, för hela bergslagen uppgick till 36 fat $14\frac{1}{2}$ lispund sådant jern;

att berörda tillökning i jernskatten ansågs motsvara icke allenast hela Landtåtgärden, utan äfven alla öfriga till ovissa eller mantalsröntan den tiden hörande ränteposter, med undantag af boskapsskatten;

att i jordeboken för år 1642, eller samma år, då boskapsskatten bestämdes att under namn af Boskapspenningar med ett visst belopp årligen efter mantal utgå, lades första grunden till beräkningen af mantal härstädes, i det jorden då betecknades med *åttondedelar*, efter åttondedelar i hytta, ehuru afseende härvid synes hafva fästats endast vid egande grufvedelar; äfvensom att, enligt hvad 1645 och 1647 årens Landsböcker gifva vid handen, två åttondedelar af nu nämnda slag ansågos motsvara ett mantal;

att, beträffande de från landslag hit förlagda hemman, hvilka fått bergslagsräntor sig påförda, Bergsamtet väl genom skrifvelse den 15 Mars 1639 för-

ordnade, att "några torpare i Qvistbro socken", som voro lagda under bergslagen, skulle få njuta samma frihet, som de andra bergsmännen derstädes, men att vid tillämpning af denna föreskrift år 1640, då från berörda sockens landslag till bergslagen inlades tillsammans $2\frac{1}{2}$ mantal, äfvensom sedermera, då landslagshemman påfördes bergslagsräntor, sålunda förfors, att hemmanens hela Jordeboksränta, för så vidt denna ej redan var satt i Osmundsjern, liksom ock deras mantalsränta, med undantag endast af boskapsskatten och, sedan Skjutsfärds- och Dagsverkpenningarne tillkommit, äfven af dessa, efter nämnda räntors sammanlagda kronovärdi, förvandlades till Osmundsjern, att jemte det i jordeboksräntan möjligen förut befintliga Osmundsjernets utgöras till ett belopp, som i kronovärdi således fullt motsvarade berörda räntor, utom de omförmälda posterna i mantalsräntan; och betecknades mantalet å dessa hemman i jordeboken derefter med åttendedelar, på samma sätt som ofvan om hyttorna och torpen är anmärkt; dock att ifrågavarande landslagshemman härvid, ehuru af orsaker, som icke kunnat utrönas, fått ett fördubbladt mantal, hvarefter ock utgjorts och ännu utgöras Boskapspenningar, under det att deremot den öfriga mantalsräntan af hemman från landslag, vare sig med bibehållna eller afförda och åter påförda landslagsräntor, utgöres efter hemmanens ursprungliga mantal;

att Bergskollegii deputerade genom resolution den 6 Maj år 1650 stadgade, dels att den ofvannämnda förhöjningen i den gamla bergsmansskatten nu, med afseende å de "stoore besvär" bergsbruket medförde, icke vidare skulle utgöras, utan endast den gamla skatten jemte tackjernstionden erläggas, och dels att, beträffande de nya bergsmännen, som lågo för hela, halfva och fjerdedels hemman, den rätta gamla ordinarie räntan skulle efter värderingen anslås i en summa jern, som sedan skulle tillika med tionden till Kronan betalas; hvaremot de, i öfverensstämmelse med hvad som medgafs de gamla bergsmännen, skulle för tiondejernets utgörande vara "med giärden och annat sådant förskonte", härunder dock icke inräknade "de nye bergsmännen i Kihls socken"; och förklarades derjemte, dels att dessa medgifvanden voro så till förståendes, att, om bergsmannen, såväl den nya som den gamla, tillverkade så mycket jern, att tionden, som han utgjorde, motsvarade eller öfverstege den summa, som dittills af hvart hemman utgått, skulle han njuta berörda förordning till godo, men tillverkade han mindre, skulle han uppfylla allt det som bruste i nämnda summa, dels ock att Kronan icke skulle præjudiceras i extra ordinarie räntan, som förnämligast vore Mantals- och Boskapspenningarne, Kröningsgärd och mera sådant, som allmogen i riket bevilja kunde, hvilket allt så derefter som dittills erläggas och betalas skulle;

att nu anförda stadganden så tillämpades, att afkortningen skedde å tionden, under det den i Osmundsjern förvandlade delen af Mantalsräntan så väl å de gamla bergsmanshemmanen, nemligen de förra hyttorna och torpen, som å de nya, fortfarande bibehölls tillika med den, jemte nämnda del af berörda ränta, i

en summa sammanförda Jordeboksräntan, samt i förening med denna senare ränta utgick tillika med hela Boskaps- och halfva Skjutsfärdspenningarne, efter mantal; äfvensom att detta förhållande ännu eger rum; hvaremot några Dagsverkspenningar icke någonsin blifvit bergsmännen härstädes till utgörande påförda;

att i öfrigt berörda 1650 års resolution vann nådig stadfästelse den 22 December 1693, då tillika stadgades, bland annat, att Osmundsjernet skulle få med tionden betalas eller ock lösas med sitt kronovärldi, på grund af hvilket stadgande jernräntan utgick efter kronovärldi, intill dess, i följd af gjord anmärkning häremot, genom Kongl. Brevvet den 20 Augusti 1733 förordnades, dels att, der tiondetackjern fölle, Osmundsafgiften borde deraf in natura presteras eller ock betalas efter tackjernets årliga markegång i orten, dels att de, som blåst så litet tackjern, att tionden uppginge till mindre belopp än Osmundsräntan, liksom äfven de, hvilka alldeles intet tackjern tillverkade, borde antingen ersätta bristen i Osmundskatten in natura med annat tackjern af sin tillverkning, der sådan egt rum, eller ock lösa densamma enligt markegång; hvarefter och sedan åt nu omförmälda nådiga resolutioner gifvits den tolkning, att, ehuru Osmundsskatten finge betalas med tackjern in natura, dervid likväl icke kunde antagas samma vigtberäkning för tackjernet som för Osmundsjernet, hvadan en evalvering, efter kronovärldi, i detta hänseende egde rum, då 20 lispund Osmundsjern kommo att motsvara 39 lispund tackjern, men underdånig framställning mot en sådan för de begge jernsorterna olika beräkningsgrund blifvit gjord, Kongl. Maj:t, som genom nådigt beslut den 2 Februari 1819 resolverade öfver berörda framställning, på sedermera förd klagan angående tillämpningen af detta nådiga beslut, genom nådigt bref den 10 Juni 1831, rörande denna fråga slutligen förordnade, det skulle Osmundsjernsskatten i Lekebergslagens härad med tackjern, skeppund mot skeppund eller mark mot mark, liqvideras;

att inom bergslagen befintliga hemman med landslagsräntor utgöra dessa oafkortade och sålunda i detta afseende icke åtnjuta några privilegier; samt

att äfven det härvarande frälset ersatts Kronan med landslagsräntor;

och då i följd af hvad ofvan blifvit anfördt, bergslagshemmanens friheter i räntan bestå i befrielse från

halfva skjutsfärdspenningarna och

hela dagsverkspenningarna,

hvilka ränteposter, omsatta, jemlikt Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, motsvara 21 riksdaler riksmünt, per mantal, uppgå alltså för Läkebergs bergslag, hvilken, enligt 1825 års jordebok, omfattar följande, till slag och mantal angifna, hemman, friheterna i räntan till nedannämnda belopp, nemligen för

A) Skatte-

A) *Skatte och Krono.*

1:o. Hemman med bergslagsröntor:

17 $\frac{1}{4}$	mantal af Qvistbro socken	
9 $\frac{3}{4}$	” af Knista	”
21 $\frac{3}{4}$	” af Hidinge	”
7 $\frac{3}{4}$	” af Winteråsa	”
15	” af Tysslinge	”
11 $\frac{3}{4}$	” af Kihls	”
1 $\frac{1}{4}$	” af Nysunds	”
<hr/>		
84 $\frac{1}{2}$	mantal å 21 riksdaler	1,774: 50.

2:o. Hemman med landslagsröntor:

10 $\frac{1}{4}$	mantal af Qvistbro socken	
$\frac{1}{2}$	” af Knista	”
$\frac{1}{4}$	” af Winteråsa	”
2	” af Tysslinge	”
$\frac{1}{2}$	” af Nysunds	”
<hr/>		
13 $\frac{1}{2}$	mantal	

3:o. Rekognitions hemman,
skattlagda efter år 1825:

2 $\frac{63}{80}$	mantal af Qvistbro socken	
1 $\frac{3}{4}$	” af Knista	”
$\frac{5}{8}$	” af Tysslinge	”
1 $\frac{2}{3}$	” af Nysunds	”
<hr/>		
6 $\frac{199}{240}$	mantal	

B) *Frälse.*

$\frac{1}{4}$	mantal af Qvistbro socken	
<hr/>		
Summa 105 $\frac{19}{240}$	mantal	rikdaler 1,774: 50,
hvertill kommer frihet från ordinarie rotering, hvilken för 32 $\frac{73}{96}$		
extra soldatrotar, till hvilka bergslagen är inroterad vid Nerikes rege-		
mente, efter markegång, i medeltal för åren 1855—1859 motsvarar		
ett årligt belopp af		
<hr/>		2,676: 12.
Summa friheter riksmünt		4,450: 62;

mot hvilka friheter tackjernstionde, enligt räkenskaperna, och efter det den här förut omnämnda afkortning blifvit beräknad, erlagts till ett belopp

för år 1855 af	443	centner	80	skålpund	60	ort
” 1856 ”	664	”	65	”	52	”
” 1857 ”	391	”	15	”	78	”
” 1858 ”	311	”	37	”	92	”
” 1859 ”	351	”	37	”	52	”

eller tillsammans 2,162 centner 37 skålpund 34 ort, motsvarande i medeltal för år 432 centner 47 skålpund 47 ort, med ett värde, likaledes i medeltal för år, af 1,250 riksdaler 61 öre riksmünt.

9:o. Lerbäckes bergslag.

*Lerbäckes
bergs-
slag.*

Inom denna bergslag, hvilken omfattar hela Lerbäckes socken samt delar af Hammars och Askersunds socknar i Sundsbo härad, förekomma, i hvad först angår jordeboksräntan, icke några förhållanden, som utvisa att någon eftergift i nämnda ränta der eger rum. Väl erhöles genom Kammarkollegii bref den 28 Augusti 1624 befrielse tills vidare från jordeboksdagsverkena; men då af ordalagen så väl i berörda bref som i 1630 års specialräkning, hvilken näst derefter om frågan lemna fullständig upplysning, framgår, att denna befrielse endast var en rättelse af en tillkommen dubbel påföring af samma räntepost, enär oaktadt för dagsverkena utgjorts en annan persedel, nemligen smör, de förra vid hållen jordrefning likväl blifvit jemte sagda persedel hemmanen påförda, lærer befrielsen från ifrågavarande dagsverken, hvilka sedermera, utan vidare föreskrift, ur jordebok och räkenskaper uteslötos, icke vara att såsom något privilegium anse.

Beträffande derefter mantalsräntan, så har, i fråga om skatte- och kronohemman, befunnits, att friheter i nämnda ränta åtnjutas till olika belopp för hemman inom Lerbäckes socken, för hemman tillhörande de så kallade Dahlby hyttelag i Hammars socken, samt för öfriga hemman inom sistnämnda socken.

Genom Kongl. brefvet den 27 Januari 1623 tillförsäkrades innevånarne i Lerbäckes socken en eftergift å hälften af alla ovissa utlagor, mot vilkor att “för samma benådning det jernbruket, som der i socknen för någre åhr sedan påbegynt” vore, skulle vidmakthållas, “hvarföre de ock för utskrifningen” skulle “förskonte vara”. I följd häraf affördes icke allenast halfva landtågsgården, hvilken varit i landslagspersedlar erlagd, utan äfven krigshjelp och prestens gårdepenningar, hvaremot i boskapsskatten, på sätt jemväl af Kammarkollegii förenämnda bref den 28 Augusti 1624 inhemtas, någon lindring icke medgafs. Och i en den 16 Februari 1644 utfärdad undervisning, hvilken ännu är gällande, ehuru någon stadfästelse derå icke synes hafva följt, finnes föreskrifvet, dels att för den utgående halfva landtågsgården här, likasom i Nora och Lindes bergs-

lager, skulle af hvart helt mantal erläggas 16 foror, eller $2\frac{2}{3}$ stigar, kol, samt att för årliga hjälpen och vinterkörsele, likaledes såsom i Nora och Linde, skulle under benämning af bergsmanshjälp, eller brukshjälp, gifvas 9 lispund Osmundsjern och 4 lass malm, dels att i tionde skulle utgöras hvart tionde skeppund tackjern af tillverkningen.

För öfrigt åtnjutes här befrielse från halfva Skjutsfärds- och hela dagsverkspenningarna, till stöd för hvilken eftergift i senare hänseendet är återopad en Kammarkollegii resolution af år 1683, som likväl icke kunnat återfinnas.

Och då lika litet här, som i fråga om Lindes Bondefjerding, någon särskild förmån lär kunna anses vara bergslagen tillskyndad genom den bibehållna halfva landtåtgärdens förvandling i kol samt årliga hjälpens och vinterkörseles påförande såsom brukshjälp, så bestå friheterna i räntan inom Lerbäckes socken i befrielse från

half landtåtgärd	per mantal $2\frac{2}{3}$ stigar kol,	
halfva skjutsfärdspenningar	„	24 skillingar banko och
hela dagsverkspenningar	„	$\left\{ \begin{array}{l} 6 \text{ öke-} \\ 12 \text{ dränge-} \end{array} \right\}$ dagsverken;

hvilka ränteposter, omsatta till ny ränta, enligt Kongl. kungörelsen den 11 Maj 1855, motsvara 38 riksdaler 58 öre riksmünt per mantal.

I fråga om friheterna för Dahlby hyttelag, hvilket består af $4\frac{1}{2}$ mantal skatte och krono samt 1 mantal frälse, så utfärdade General-bergs-amtet den 16 November 1643 privilegier för några namngifna personer i Hammars socken att bygga en masugn i Dalbytorps ström, med vilkor, bland annat, att, sex år efter det verket kommit i gång, tionde skulle till Kronan utgöras, hvaremot då skulle njutas frihet från utskrifningen; och efter det bemälda Bergs-amt genom beslut den 7 Oktober 1646 förklarar, att friheten från utskrifning skulle få tillgodonjutas äfven innan tionden kunde erläggas, meddelades genom Landshöfdingen Christer Bondes den 1 Juni 1650 utfärdade undervisning följande friheter i räntan, hvilka ännu af hyttelaget tillgodonjutas, nemligen befrielse från

halfva landtåtgärden efter landslag och
halfva skjutsfärdspenningarne,

dervid ock den andra hälften af förstnämnda räntepost förvandlades i kol, samt byggningshjälpen 2 daler 20 öre och den här jemväl påförda drängelönen 1 daler silfvermynt förändrades till brukshjälp, allt till samma belopp, som vid Lerbäckes socken är antydt. Denna undervisning erhöi nådig stadfästelse genom Kongl. Resolutionen den 21 Juni 1654, deri tillika förklarades, att bergsmännen här ej skulle besväras med högre utlagor än nämnda undervisning förmådde och innehölle, hvaraf ock måste anses följa befrielse från de då redan beviljade dagsverkspenningarna, dock att från sistnämnda förmån är att afräkna den, på sätt nyss blifvit omförmäldt, i brukshjälpen ingående, här påförda drängelönen. Och då sistnämnda räntepost, 4 lispund Osmundsjern, hvilken, författningsenligt omsatt

till ny ränta och efter markegång behörigen beräknad, i medeltal för åren 1855—1859 årligen motsvarar 1 riksdaler 71 öre, frånräknas beloppet af de för Lerbäcks socken ofvan angifna, i öfrigt äfven här gällande, förmånerna, uppskattade till 38 riksdaler 58 öre riksmünt, blifva alltså friheterna, per mantal skatte och krono, för nu ifrågavarande slags hemman: 36 riksdaler 87 öre riksmünt.

I fråga om det tredje slaget af hemman inom denna bergslag förekommer, att landshöfdingen A. G. Leijonhufvud den 23 November 1666 genom utfärdade ordres anbefallde vederbörande att låta $17\frac{5}{8}$ mantal bergsmanshemman i Hammars och Snaflunda socknar, derå specifik förteckning öfverlemnades, njuta samma villkor och konditioner i afseende å utlagor, som, enligt hvad ofvan är omförmäldt, år 1650 blifvit Dalby hyttelag tillförsäkrade, och år 1654 af Kongl. Maj:t konfirmerades, men att denna föreskrift i så inskränkt mening tillämpades, att på grund deraf endast halfva skjutsfärdspenningarne afkortades, hvilken tillämpning ock vann slutlig fastställelse genom Kongl. brefvet den 9 December 1697; och bestå friheterna för sistnämnde hemman således endast i eftergift af halfva skjutsfärdspenningarne, motsvarande per mantal skatte och krono 24 skillingar banko, eller 75 öre riksmünt.

Slutligen bör här ock i underdånighet omförmälas,

att skilnaden emellan antalet mantal i Lerbäcks socken enligt 1825 års jordebok och antalet af sådana mantal vid medlet af 1600-talet är så ringa, att beräkning af några nyhemman inom nämnda socken ansetts icke vara erforderlig;

att nuvarande hemman i Dalby hyttelag väl icke alla äro desamma, som finnas uppräknade i 1643 års privilegier, likasom icke heller de hemman, hvilka nu åtnjuta frihet blott i fråga om skjutsfärdspenningarne, äro utan undantag desamma som de, hvilka i sådant afseende finnas förtecknade i 1697 års Kongl. bref, men att, då båda dessa slags hemman äro lätt igenkänneliga på sina räntor och dessutom haft sig påförda både skjutsfärds- och dagsverkspenningar till fulla beloppet, ehuru de frinjutna delarna deraf i räkenskaperna varit afkortade, alla dessa hemman, med ledning häraf, blifvit återfunna; samt

att deremot, angående nya frälsehemman möjligen åliggande gravationer, några undersökningar nu icke egt rum.

Beträffande derefter frågan om roteringen härstädes, så och ehuru egarne af Aspa bruk och Laxåna bruksintressenter, med flere, år 1836 inför Roteringskommissionen företett Kongl. bref och resolutioner, enligt hvilka deras bruk underlydande hemman skulle vara från utskrifning frikallade och derföre nu icke heller borde med ordinarie rotering beläggas, hade af komiterade vidtagits den åtgärden att med ordinarie rotering belägga alla hemman, som icke idkade malm-brytning och tackjernsblåsning, hvarigenom äfven de under ifrågavarande jernbruk lydande hemman blefvo ordinarie rotering åsatta. Sedan häröfver anförts underdåniga besvär, samt Kammarkollegium i underdånigt utlåtande rörande rotejemk-

ningsfrågan för länet i allmänhet den 21 September 1839, i hvad dessa besvär angick, i underdånighet anförde, att som Kongl. Maj:t, i fråga om roteringen af åtskilliga hemman och lägenheter i Färnebo härad eller Philipstads bergslag i Wermland, genom nådigt bref den 31 Augusti 1838 förklarade, att, ehuru genom nådiga brefven den 2 November 1833 blifvit stadgadt, att såväl inom Philipstads bergslag som inom de i Örebro län belägna bergslager endast de hemman, hvilka med bergslagsrörelse, nemligen malmbrytning och tackjernstillverkning, sig befattade, borde extra roteras, men att andra inom dessa bergslager befintliga oprivilegierade hemman deremot skulle vara ordinarie rotering underkastade, likväl och då, enligt hvad upplyst blifvit, ostridigt vore, att alla berörda hemman och lägenheter inom Philipstads bergslag verkligen tillhört bergslag och åtnjutit bergslagsfriheter, hvaribland äfven befrielse från ordinarie rotering, Kongl. Maj:t funne deraf följa, att samma hemman icke kunde såsom oprivilegierade anses förr än, efter föregången behörig pröfning och meddeladt beslut, bergslagsfrihet blifvit dem fränkänd, samt att då pröfningen, huruvida sådana hemman och lägenheter, hvilka möjligen eftersatte de med bergslagsfrihets åtnjutande förenade skyldigheter i afseende å bergsbruks bedrivande, skulle vara samma frihet förlustige, ingalunda blifvit Roteringskommissionerna uppdragen, ifrågavarande hemman och lägenheter för närvarande borde underkastas endast extra rotering efter de andelar i rote, till hvilka de, hvar för sig, af komiterade blifvit uppskattade, kollegium vid sådant förhållande, och då af denna öfver nådiga brefvet den 2 November 1833 sålunda i nåder meddelade förklaring bestämdt kunde slutas, att kommitterades åtgärder med roteringen inom bergslagerna vore stridande mot de af Kongl. Maj:t gillade grunder, samt enär i anseende till de förändringar i hela roteringsverket inom bergslagerne, hvilka blefve en följd af roteringsbesvärets bestämmande i enlighet med Kongl. brefvet den 31 Augusti 1838, så väl förnyade undersökningar som upprättandet af andra roteringslängder måste komma att ega rum, ansåge sig böra i underdånighet hemställa, att frågan måtte återförvisas till förnyad handläggning af kommitterade, med föreskrift om iakttagande af hvad genom nådiga brefvet den 31 Augusti 1838 blifvit förordnadt, pröfvade Kongl. Maj:t, enligt nådigt bref den 21 December 1839, skäligt att till hvad sålunda blifvit hemställt lemna nådigt bifall; hvadan sedermera hemman icke blott i Hammars och Askersunds, utan äfven i Snaflunda och Bodarne socknar af Sundbo härad, samt i Wisby och Bodarne socknar af Grimstens härad, ehuru i öfrigt icke åtnjutande några bergslagsprivilegier, blifvit endast extra roterade; och har, i följd häraf, äfven sistberörda hemmans frihet från ordinarie rotering ansetts böra bland denna bergslags privilegier upptagas och beräknas.

I sammanhang med den uppgift å tackjernstiondens belopp, som af Uppbördsförvaltningen i orten blifvit meddelad, finnes omförmäldt, att tionden af Igelbäckens masugn inom Hammars socken, hvilken masugn vore belägen på ordinarie roteradt hemmans grund, af sådan anledning icke blifvit i nämnda belopp inbe-

räknadt; och som den anmärkta omständigheten angående roteringen af berörda hemman befunnits vara med verkliga förhållandet öfverensstämmande, samt detta hemman icke heller i öfrigt åtnjuter några friheter, har åtgärden att icke upptaga tionden af sagda masugn synts befogad och sålunda här lemnats utan förändring; men då deremot, i afseende å en i Bodarne socken af Grimstens härad belägen masugn, Laxå, för hvilken tionde icke heller blifvit af Uppbördsförvaltningen beräknad, hemmanet af samma namn derstädes, liksom äfven flere hemman inom denna och andra socknar af samma härad, på sätt ofvan blifvit antydt, i fråga om rotering varit betraktadt såsom bergslagshemman och derföre fått sig blott extra rotering åsatt, har tionden för sistnämnda masugn ansetts äfven böra, jemte tionde inom bergslagen i öfrigt, till beräkning här upptagas.

Med tillämpning af hvad nu blifvit i underdånighet anfördt, hafva friheterna i räkntan för denna bergslag, hvilken enligt 1825 års jordebok innefattar följande slags hemman å tillsammans $82\frac{1}{12}$ mantal, befunnits uppgå till nedannämnda belopp, nemligen för

A) Skatte och Krono-

1:o. Hemman i Lerbäckes socken:

$37\frac{5}{8}$ mantal å 38: 58. 1,459: 61.

2:o. Hemman i Hammars socken:

$4\frac{1}{2}$ mantal Dalby hyttelag å 36: 87 165: 91.

$16\frac{5}{8}$ " öfriga hemman å 75 öre 12: 47.

B) Frälse-

$10\frac{7}{8}$ mantal i Lerbäckes socken

$11\frac{1}{4}$ " i Hammars d:o

1 " i Askersunds d:o

$23\frac{1}{8}$ mantal å 37 öre. 8: 56.

Såma $82\frac{1}{12}$ mantal riksdaler 1,646: 55.

hvertill kommer friheten från ordinarie rotering, hvilken för $56\frac{5}{8}$ extra soldatrotar, till hvilka bergslagen är inroterad vid Nerikes Regemente, i medeltal för åren 1855—1859 motsvarar ett årligt belopp af 4,629: 82.

Summa friheter riksmünt 6,276: 37.

De afgälder, som mot dessa friheter till Kronan ingått, bestå i tackjernstionde och skattejernsafgift; och är den senare härstädes bestämd genom utslag, dels af Bergs kollegium af den 3 Juni 1847, samt dels af Kommerce-kollegium af den 26 Maj 1858; varande i sådant afseende stadgadt, genom det förra af dessa utslag, att af $6\frac{3}{8}$ mantal i Hammars socken, hvilka tillhört Forssa hyttelag, men erhållit nådigt tillstånd att sitt hyttebruk nedlägga, skattejernsafgift skulle utgå med 2 skeppund tackjern per mantal, och genom det senare, att af $3\frac{7}{9}$ mantal i Lerbäcks och Snaflunda socknar, hvilka varit indelade på Svaldre hyttelag, men likaledes erhållit nådigt tillstånd att med hyttebruket upphöra, enahanda slags afgift skulle erläggas med tillsammans 13 skeppund 22 lispund 7 marker, motsvarande, i hela tal, 3 skeppund 17 lispund 6 marker per mantal. Enligt det sistnämnda utslaget skulle den genom detsamma sålunda bestämda afgiften till angifvet belopp årligen utgå från och med år 1854, men, på förd klagan i ärendet, fann, genom nådigt Bref den 4 Maj 1861, Kongl. Maj:t skäligt att, med förklarande, det frågan om ständig skattejerns afgifts bestämmande för de klagandernes hemman, som upphört med tackjernsblåsning i Svaldre hytta, vid de genom Kongl. förordningen angående utsträckt frihet för bergshandteringen den 20 September 1859 inträdda förändrade förhållanden, borde förfalla, men att slik afgift likväl skulle erläggas för tiden från den 1 November 1853 intill samma dag år 1860, då nyssnämnda Kongl. förordning trädte i gällande kraft, i nåder förordna, att den skattejernsafgift, som för ifrågavarande sju år borde erläggas, skulle utgå med ett belopp, som, i förhållande till klagandernas andelar i hyttelaget, motsvarade den tiondeafgift, hvilken utgjorts af öfrige hyttedelegare för den vid Svaldre hytta under berörde tid idkade tackjernsblåsning. Oaktadt den sålunda medgifna lindringen i skattejernsafgiften för sistnämnda hemman, har denna afgift likväl för här ifrågavarande tid erlagts till det i det öfverklagade utslaget fastställda belopp; samt derföre ansetts äfven böra med detta belopp här nedan upptagas; varande deremot å andra sidan befunnet, att sistomförmälda nådiga bref, angående vissa på Svaldre hyttelag förut indelade hemman, i afseende å tiden för afgiftens upphörande tillämpats äfven i fråga om de $6\frac{3}{8}$ mantal i Hammars socken, hvilka tillhört Forssa hyttelag, så att från och med år 1861 någon skattejernsafgift här icke vidare blifvit erlagd.

Beträffande nu de belopp, med hvilka tackjernstionden och skattejernsafgiften utgjorts inom denna bergslag, så uppgå dessa belopp

af tackjernstionden:

för år	1855	till	215	centner	52	skålpund	96	ort,
" "	1856	"	266	"	7	"	68	"
" "	1857	"	212	"	87	"	20	"
" "	1858	"	182	"	66	"	16	"
" "	1859	"	119	"	80	"	32	"

Summa 996 centner 94 skålpund 32 ort,

samt af skattejernet:

för år	1855	till	121	centner	76	skålpund	56	ort
"	"	1856	"	121	"	76	"	56 "
"	"	1857	"	121	"	76	"	56 "
"	"	1858	"	121	"	76	"	56 "
"	"	1859	"	121	"	76	"	56 "

Summa 608 centner 82 skålpund 80 ort,

eller tillsammans till 1,605 centner 77 skålpund 12 ort, motsvarande i medeltal för år 321 centner 15 skålpund 42 ort, med ett värde, enligt räkenskaperna, likaledes i medeltal för år af 989 riksdaler 90 öre riksmünt.

10:o. Nya Kopparbergs bergslag.

Nya

Kopparbergs
bergsdag.

Enligt den år 1836 upprättade och efter behörig granskning fastställda jordeboken, jemförd med 1825 års jordebok, består denna bergslag af hela Nya Kopparbergs socken, med skatte- och kronohemman 40 $\frac{917}{2040}$ mantal samt en del af Ramsbergs socken i Lindes härad, med skattehemman $\frac{357}{2720}$ "

Summa 40 $\frac{4739}{8160}$ mantal.

I afseende å dessa hemman förekommer, angående

1:o. 5 $\frac{7}{8}$ mantal skatte och krono i Nya Kopparbergs socken, hvilka tillförene utgjort 6 $\frac{3}{4}$ mantal,

att år 1656 dessa 6 $\frac{3}{4}$ mantal, belägna i den då så kallade Ljusnars Kopparbergs socken, skattlades med en ränta för alla hemmanen tillsammans af 27 skeppund stångjern; äfvensom att i 1662 och 1663 årens räkenskaper berörda 6 $\frac{3}{4}$ mantal angifvas vara 27 stycken fjerdedels *stadgetorp* eller *stadgehemman*, hvilka 27 stycken hemman i sistnämnda års jordebok finnas införda, hvarje $\frac{1}{4}$:dels mantal med 1 skeppund stångjern i ränta;

att dessa hemman således, och enligt hvad om dem jemväl i öfrigt blifvit utrönt, äro stadgehemman, samt att om dem följaktligen gäller hvad om hemman af samma slag inom andra bergslager förut blifvit anfördt; hvidan, och då ifrågasvarande hemman blifvit skattlagda efter det Skjutsfärds- och Dagsverkspenningarne beviljades, sagda hemman, ehuru den förra ränteposten endast till hälften och den senare alldeles icke af dem utgöres, likväl ansetts icke böra upptagas såsom åtnjutande några friheter i räntan; samt

att den minskning i mantal, från 6 $\frac{3}{4}$ till 5 $\frac{7}{8}$ mantal, hvilken, enligt hvad ofvan blifvit omförmäldt, för dessa hemman egt rum, tillkommit derigenom, att tre $\frac{1}{4}$:delar förmedlats till hälften och att två $\frac{1}{4}$:delar utlagts till dagsverks- och skattevedstorp,

skattevedstorp, samt i sådan egenskap undergått samma behandling som öfriga, dylika inom denna bergslag förut befintliga, här nedan vidare omnämnda torp;

2:o. 1 mantal Salbo, äfven i Nya Kopparbergs socken:

att detsamma är ett ifrån Lindes socken och bergslag hit förlagdt arf- och eget hemman, med här beräknade enahanda friheter i räntan som för dylika hemman i nämnda bergslag upptagits;

3:o. $\frac{7}{12}$ mantal Hånkabacken:

att detta är ett rekognitionshegman utan friheter; och

4:o. $\frac{333}{2720}$ mantal i Nya Kopparbergs och Ramsbergs socknar:

att dessa hegman genom skattläggningar, hvilka blifvit af kammarkollegium fastställda dels den 5 Maj och den 23 November 1835, dels den 21 Juni 1838, uppkommit af bergsfrälsefrihet förut, för kopparhandteringen härstädes, åtnjutande oskattlagda fjerdepartsegendomar samt dagsverks- och skattevedstorp, sedan genom nådigt Bref den 8 Maj 1829 förklarats, att bergsfrälsefriheten skulle upphöra, och orten i följd deraf undergå mantalssättning och skattläggning, dervid skulle användas den genom Kongl. Förordningen den 28 Juni 1775 för Savolax och Karelén fastställda metoden; varande, med tillämpning häraf, skattläggningen så verkställd, att någon lindring i räntan, af bergslagsprivilegii natur, icke kommit ifrågavarande hegman till godo;

och äro, på grund af hvad nu blifvit anfördt, friheterna i räntan inom denna bergslag sålunda beräknade, nemligen för:

Skatte- och Kronohemman:

1:o.

1 mantal arf- och eget hegman, i Nya Kopparbergs socken — 75 öre.

2:o.

$5\frac{7}{8}$ mantal stadgehögman, i Nya Kopparbergs socken . . . — —

3:o.

Rekognitions- och Nyhegman:

$33\frac{293}{510}$ mantal i Nya Kopparbergs socken — —

$\frac{357}{2720}$ „ i Ramsbergs d:o — —

Summa $40\frac{4733}{8160}$ mantal. Riksmünt — 75 öre,

hvarjemte åtnjutes frihet från ordinarie rotering, hvilken frihet för $24\frac{1}{2}$ extra soldatrotar, till hvilka bergslagen är inroterad vid Nerikes och Westmanlands Regimenten, i medeltal för åren 1855—1859 motsvarar ett årligt belopp af riksdaler 2716: 82 „

Summa friheter riksmünt 2717: 57 öre;

mot hvilka friheter utgjorts tackjernstionde, till ett belopp:

för år 1855 af	1,497	Centner	34	skålpund	20	ort,
” ” 1856 ”	934	”	75	”	8	”
” ” 1857 ”	1,063	”	19	”	40	”
” ” 1858 ”	1,043	”	39	”	84	”
” ” 1859 ”	1,163	”	45	”	68	”

eller tillsammans af 5,702 Centner 14 skålpund 92 ort;

motsvarande i medeltal för år 1,140 Centner 42 skålpund 98 ort, med ett värde, enligt räkenskaperna, likaledes i medeltal för år, af 2,379 riksdaler 37 öre riksmünt.

Wermlands
län.

III. Wermlands län.

Inom detta län finnas, på sätt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande derstädes äfvensom vederbörande fögderiredogörare omförmält, två privilegierade bergslager, nemligen *Filipstads* och *Nyeds*.

Filipstads
bergslag.

Af dessa bestod Filipstads bergslag, som är den äldsta af dem båda, till en början af blott tvänne socknar, nemligen Fernebo och Kroppa. Men år 1786 bildades af områden från Fernebo socken Brattfors, Nordmarks och Gåsborns kapellförsamlingar samt af områden från Kroppa socken, Lungsunds socken, hvarefter år 1805 af områden dels från Gåsborns socken dels från Appelbo socken i Stora Kopparbergs län bildades ytterligare en kapellförsamling, nemligen Näs Rems, inom hvilken de från Appelbo socken ditförlagda lägenheterna likväl icke äro af bergslagsnatur; och omfattar den ifrågavarande bergslagen, hvarest ännu i början af 1600-talet icke funnos några hemman, utan endast hyttor och bergstorp, enligt 1825 års jordebok för närvarande följande lägenheter i nedanskrifna socknar, nemligen:

	Hemman.		Hyttor, skatte.	Bergstorp.	
	Skatte och Krono.	Frälse.		Skatte och Krono.	Frälse.
I Fernebo socken	$\frac{1}{4}$	—	$17\frac{1}{4}$	11	—
” Brattfors d:o	—	—	$2\frac{1}{2}$	18	—
” Nordmarks d:o	—	—	$3\frac{1}{2}$	2	—
” Gåsborns d:o	$4\frac{89}{96}$	—	2	14	—
” Näs Rems d:o	$4\frac{7}{32}$	—	$\frac{1}{2}$	1	—
” Kroppa d:o	—	$2\frac{11}{12}$	$3\frac{1}{2}$	60	—
” Lungsunds d:o	$7\frac{11}{16}$	$5\frac{5}{24}$	—	42	5
Summa	$17\frac{1}{12}$	$8\frac{1}{8}$	$29\frac{1}{4}$	148	5

hvarförutom finnas, i Fernebo socken, 2 skattehyttor och 32 skatte- och kronotorp, hvilka lyda under Filipstads stad, samt dels i Brattfors socken, Hedenskogshyttan, dels i Kroppa socken, Kroppa hytta eller masugn, dels i Lungsunds socken, Bjurbäckshyttan, hvilka alla, enligt uppgift, äro belägna på särskildt skattlagd lägenhets grund, utan att med full visshet kunnat utrönas, huruvida någon jord tillhör sjelfva hyttorna, dels äfven i Lungsunds socken 1 frälsehytta, benämnd Kungsskogen, hvilken icke har någon jord sig tillagd och derföre icke heller blifvit åsatt hvarken ränta, kronotionde eller rotering samt således är att endast såsom masugn anse; och hvilka samtliga lägenheter inom Fernebo, Brattfors, Kroppa och Lungsunds socknar alltså funnits vara af beskaffenhet att nu icke böra här upptagas.

Bland de tre slags lägenheter, som, enligt hvad nyss blifvit angifvet, numera här förekomma, nemligen hemman, hyttor och bergstorp, äro hemmanen utan undantag antingen från närliggande landslag hit förlagda eller ock här skattlagda rekognitions- eller nyhemman; och utgöra skatte- och kronohemmanen jemte jordeboksränta äfven mantalsräntan, med undantag endast af halfva skjutsfärdspennningarne och hela dagsverkspennningarne, hvarjemte af frälsehemmanen utgå halfva boskaps- och fjerdedels skjutsfärdspennningar samt af det gamla frälset äfven kungsföringen. *

Beträffande åter de tvänne andra slagen af här befintliga lägenheter, eller hyttor och bergstorp, af hvilka de förra äro masugnar med i mantal icke satt jord och de senare bestå af jord, likaledes utan åsatt mantal, samt beggedera slagen, enligt hvad ofvan blifvit omförmäldt, äldre än hemmanen, så utgjorde dessa lägenheter af ålder såsom årlig eller jordeboksränta en dem påförd Osmundsjernskatt, år 1609 uppgående, för bergslagen i dess helhet, till 1570 lispund 13 marker, under benämning af skatte-, lanngills-, gingierdes-, kiöpöres- och frachte-jern. Denna jernskatt blef i sistnämnda års specialräkning afskrifven i följande ordalag: "Efter K. M:tz breff och ordningh skolle Bergzmennerne utgiöra tionde järnn, och efter blåsningen så emellan beggie Nyårsdagar lieka som K. M:tz bruck vidh Nya Kroppan, och — — skall skrifvaren vidh Nya Kroppan gjöra beskielh för bergslagen, efter han kan dagligen vara tillstädes och achta på blåsningen vid hyttorna, — — derföre blifver afkortatt som han skall giöra beskielh för"; hvarefter finnas afförda de förut upptagna lägenheterna med deras här nämnda jernskatt, 1570 lispund 13 marker. Väl har det vid denna afföring åberopade Kongl. Brefvet icke kunnat återfinnas, men af de ur räkenskapen anförda ordalagen synes framgå, antingen att äfven för denna bergslag meddelats något särskildt stadgande, enligt hvilket skulle erhållas befrielse från den ordinarie skatten, mot vilkor att tionde af tackjernstillverkningen i stället erlades, eller ock att de förut i fråga om Wester-jernbergslagen samt Nora och Lindes bergslager omförmälda Kongl. Brefven af år 1608 ansetts, jemte det de angingo vissa i dem namngifna bergslager särskildt, tillika innefatta ett slags allmänna stadganden, tillämpliga äfven på andra då befintliga bergslager.

Vare sig, nu att det ena eller det andra af dessa förhållanden legat till grund för den berörda afföringen, så egde någon debitering af ordinarie räntan icke vidare rum i ortens jordebok och fögderiräkenskaperna. Af brukande bergsmän erlades, från och med år 1610, i stället för berörda ränta, tionde af tackjernstillverkningen, hvaremot, visserligen, icke brukande bergsmän och torpare fortfarande utgjorde sin gamla Osmundsjernskatt; men så väl tionden som nyssnämnda skatt redovisades numera i Ny Kroppa jernbruks räkenskap, hvilket till en tid fortfor, äfven ehuru hyttor och bergstorp med sin gamla ränta vid slutet af 1620-talet i jordeböckerna ånyo upptogos, liksom ock der infördes hyttor, uppbyggda efter tiondens tillkomst, änskönt dessa senare, såsom utgörande tionde, icke till jordeboksränta skattlades.

Efter det, på sätt nu nämnt är, berörda lägenheter åter blifvit i jordeböckerna införda, upptagas derstädes till och med år 1724 ej mindre den gamla Osmundsjernskatten af äldre hyttor och bergstorp, än ock, jemte nyskattlagda bergstorp, den för dem bestämda jernränta; men i den enligt ny metod för år 1725 upprättade jordeboken förekommer icke vidare någon jordeboksränta af de gamla hyttorna, hvilka liksom de nya, nu upptagas endast till namnet och med den mantalsränta, som af dem utgick, blott med undantag af boskapsskatten; hvaremot bergstorpen fortfarande upptagas med den dem påförda jernskatten; dock att, å ena sidan, icke brukande bergsmän måste skatta såsom fordom, under det att, å andra sidan, den, som byggde ny hytta eller blef inbrukare i gammal sådan, vare sig han vore bonde eller bergstorp, mot utgörande af tionde fick åtnjuta samma eftergift i räntan som gammal hyttas egare. Och äro sålunda nybildade hyttor i jordeboken numera intagna på samma sätt som om de öfriga här ofvan blifvit anfördt, under det torp och andra lägenheter, som i dessa hyttor ingått, äro från jordeboken uteslutna eller inom kolumn förda, samt alltså förete ett annat förhållande än de i Grythytte och Hellefors bergslager af bergstorp tillkomna, förut nämnda, hyttor, hvilka fortfarande utgöra sin gamla torpskatt.

Vidkommande åter mantalsräntan för nu ifrågavarande lägenheter, så utgå af hyttorna, till visst för dem bestämdt belopp eller efter jämförelse med mantal, brukshjelp äfvensom boskaps- och skjutsfärdspenningar, samt af bergstorpen, likaledes efter jämförelse med mantal, boskaps- och skjutsfärdspenningar, men icke någon brukshjelp, hvaremot så väl af hyttor som af bergstorp icke utgöras hvarken landtågsgärd eller dagsverkspenningar; och hafva, i afseende å hvardera af dessa ränteposter särskildt, utom i hvad angår dagsverkspenningarne, rörande hvilka endast torde behöfva anmärkas, att de, i jämförlighet med hvad i andra bergslager egt rum, lika litet för nu afsedda lägenheter som för hemmanen, här utgjorts, förhållandena inom denna bergslag i öfrigt befunnits vara följande, nemligen angående

1:o. Brukshjelpen:

Redan år 1586 finnes här debiterad en hjelpepersedel, *limsten*, med tillsammans 80 lass, och utgående efter de skattskyldigas förmögenhet. I den näst der-
 efter befintliga räkningen för år 1588 förekommer åter ett annat belopp, nemligen
 70 $\frac{1}{2}$ lass, och jemväl efterföljande räkningar, för längre tid, visa att ifrågava-
 rande hjälp äfven då icke utgick till något bestämdt årligt belopp, liksom ock af
 berörda räkenskaper framgår, att nämnda hjälp ursprungligen icke utgjordes med
 sjelfva persedeln eller löstes med penningar, utan var endast ett arbetsbiträde, be-
 stående i framforsling af limsten till Kronans bruk Nykroppa. Under det att
 sålunda antalet af bergslagen påförda "lass" härutinnan fortfarande visar sig vex-
 lande, finnes år 1623, då lassens antal uppgick till 400, hvarje lass vara åsatt ett
 värde af 18 öre silfvermynt, hvilket värde per lass eller tunna år 1669 är, med
 åberopande af en Kongl. resolution och vederbörande landshöfdings ordres, ned-
 satt till 6 öre. Dessförinnan hade år 1651 det antal lass eller tunnor, som borde
 utgöras, blifvit bestämdt för hvarje hytta, ehuru olika för olika hyttor; och utgingo
 limstenspenningarne härefter, samt med tillämpning af ofvanberörda värdeberäk-
 ning, till och med år 1696. I det näst påföljande årets specialräkning deremot
 är denna penningaränta, då *Brukshjelp* kallad, hyttorna påförd till lika belopp för
 hvarje hytta, med 16 tunnor å 6 öre tunnan, motsvarande 3 daler silfvermynt,
 eller 1 riksdaler banko per hytta. Efter denna tid har någon förändring här-
 utinnan icke egt rum, utan äro hyttorna nu i mantalsröntan påförda brukshjelp,
 under namn af limstenspenningar, med ett belopp af 1 riksdaler banko per hytta;
 hvaremot bergstorpen, hvilka, så vidt utrönas kunnat, icke någonsin haft sig denna
 räntepost påförd, utan att dock någon bestämd anledning till detta förhållande
 kunnat utfinnas, fortfarande äro från erläggandet af nämnda hjälp fria.

2:o. Boskapspenningarne:

Efter att från den tid, då denna skatt beviljades, hafva till och med år
 1641, här så väl som i landslag, utgått med en viss, efter creaturens antal och
 utsädet beräknad afgift, blef genom riksdagsbeslutet den 2 Februari 1642 samma
 skatt förvandlad till en bestämd penningaränta, att utgöras med 2 daler silfver-
 mynt af hvarje helt mantal skatte och krono samt med hälften för frälse, med
 hvilket belopp boskapspenningarne äfven bär till och med år 1645 utgingo, dock
 efter den beräkningsgrund, att hvarje delegare i hytta, eller brukande bergsman,
 fått erlægga lika mycket i boskapspenningar som en hel gård på landet. Som
 emellertid skattens erläggande efter en sådan beräkningsgrund fanns alltför tryc-
 kande, medgaf, på gjord framställning i ämnet, landshöfdingen Christer Bonde
 sistnämnda år, att hvar hytta finge utgöra så mycket boskapspenningar och extra
 ordinarie hjälper som 4 mantal på landet, hvilket beräkningssätt ock i 1646 års
 räkenskap är tillämpadt. Men redan det påföljande året, eller år 1647, finnes

kammarkollegium genom bref den 26 Maj hafva gillat nämnda landshöfdings då vidtagna åtgärd att för boskapspenningarnes erläggande åter låta uppteckna boskapen och derefter, enligt bergsmännens anhållan, beräkna nämnda skatt på förut, intill år 1642, öfligt sätt; varande sedermera härutinnan någon förändring icke inträdd förr än, till följd af Rikets Ständers i underdånig skrifvelse den 18 Mars 1857 gjorda framställning i ämnet, Kongl. Maj:t, efter vederbörandes hörande, genom nådigt Bref den 22 Juli 1859 stadgade, att från och med samma år boskapspenningarna, såväl härstädes som i Grythytte och Hellefors socknar af Örebro län, skulle erläggas efter enahanda grund som för skjutsfärdspenningarne der alltid varit gällande, så att hvarje hel bergsmanshytta skulle, lika med fyra mantal, utgöra fyra riksdaler riksmünt, hvarje krono- och skattebergstorp, lika med ett halft mantal, femtio öre, och hvarje bergsfrälsetorp, lika med ett fjerdedels mantal, eller tjugufem öre; med nådigt förklarande derjemte, att boskapspenningarne för de från Fernebo till Grythytte socken lagda hemman, hvilka, likasom hyttorna, erlagt denna skatt efter boskapen, skulle i stället beräknas att utgå såsom för hemman i allmänhet efter deras åsatta mantal.

3:o. Skjutsfärdspenningarne:

Redan från början af denna ränteposts debitering påfördes härstädes densamma hemmanen med blott hälften af det medgifna beloppet, eller med 6 mark silfvermynt mantalet, skatte- och krono-, och med 3 mark mantalet frälse, samt hyttorna och bergstorp, alla då skatte-, eller krono-, och till mantal beräknade såsom vid fråga om Boskapspenningarne nyss blifvit omförmäldt, men likaledes blott till hälften, eller hel hytta med 6 daler och bergstorp med 3 mark; och utgår denna räntepost fortfarande med enahanda belopp, för frälse alltid beräknadt till hälften mot för skatte- och krono.

4:o. Landtågsgården:

Denna räntepost har härstädes icke någonsin utgått af hyttor och bergstorp; men hvarken jordeböcker eller räkenskaper, nyare eller äldre, lemna någon upplysning om anledningen till den för sagda lägenheter inom nu ifrågavarande bergslag sålunda åtnjutna fullkomliga frihet från utgörande af berörda räntepost.

I fråga om orsaken till denna, för nyssnämnda lägenheter egendomliga, frihet skulle det visserligen kunna synas, såsom hade denna frihet, i större eller mindre mån, sin grund deri, antingen att denna räntepost borde utgå efter mantal, hvilket, vid tiden för tillkomsten af nämnda skatt, här icke fanns, eller att hyttor och bergstorp vid samma tid voro ur jordebok och räkenskaper uteslutna, af den anledning att, såsom ofvan är omförmäldt, både den tionde, som mot befrielse från Osmundsjernsskatten, blifvit påbjuden, och den gamla jernräntan af torpare och icke blåsande bergsmän skulle redovisas af skrifvaren vid Nykroppa bruk, samt att friheten sålunda skulle uppkommit endast genom ett förbiseende vid debiteringen. Men mot sådana antaganden strida, i förra hänseendet, den omständigheten, att, ehuru bergsmansjorden

ej var satt i mantal, densamma dock icke åtnjöt befrielse från boskaps- och skjutsfärdspenningar, och, i senare hänseendet, förhållanden af, exempelvis, sådan beskaffenhet som att, när genom bergskollegii bref den 18 November 1648 förordnades, dels att $\frac{1}{4}$ mantal skatte, Gräsbosjötorp, som då byggt hytta och erlade tionde, skulle från Råda socken i Elfvedals härad hitflyttas, och dels äfven att denna nya hytta skulle mot tiondes utgörande få åtnjuta samma friheter som äldre hyttor härstädes, till följd af detta förordnande afskrefs icke blott jordeboksräntan, utan äfven mantalsräntan och dermed jemväl landtågsgärden, hvar-etter denna hytta betraktats på samma sätt som öfriga hyttor härstädes, samt äfven blifvit i likhet med dem onererad.

Med fästadt afseende särskildt å sistberörda förhållande vill det alltså synas, som om, enligt den tidens åsigt, friheten från landtågsgärd, i hvad denna ort angick, betraktats såsom ett bergslagsprivilegium, vare sig nu att en dylik uppfattning grundat sig på bestämmelserna i 1608 års Kongl. Bref om tionden, eller att något särskildt, nu likväl icke återfunnet, beslut blifvit i detta ärende meddeladt. Då häraf åter följer, att befrielsen från landtågsgärd måste i förevarande fall anses såsom ett privilegium för bergsmansjord, jemförlig med hemman, uppstår den frågan, i hvad mån den jord, som tillhör å ena sidan hytta samt å andra sidan bergstorp, må, i afseende å endera eller bådadera af dessa slags lägenheter, vara att räkna till så beskaffad bergsmansjord.

Beträffande härutinnan det förra slaget, eller hyttorna, så förekommer, att, likasom hemman i allmänhet utgöra en årlig hjälp, inom bergslagerna gemenligen benämnd brukshjelp, hyttorna härstädes redan från äldre tider fått utgöra en dylik hjälp, först genom forsling till Kronans bruk samt sedermera, och ännu, genom erläggande af penningar till bestämdt belopp; att, å ena sidan, nämnda lägenheter, mot erläggande af tionde, åtnjutit friheter i räntan af likartad beskaffenhet med dem, som för bergsbruk, och mot tiondes utgörande, inom privilegierade bergslager i allmänhet blifvit hemman tillerkända, och att, å andra sidan, när fråga varit om utlagors påförande, med beräkning efter mantal, äfven hyttorna blifvit, i vissa afseenden, satta i jembredd med hemman, dervid hel hytta i regeln uppskattats lika med fyra mantal, såsom visar sig icke allenast i hvad angår boskaps- och skjutsfärdspenningarnes erläggande, utan äfven i fråga om utgörandet af den år 1649 beviljade kröningshjälp.

Någon anledning att nu annorlunda förfara, eller att icke betrakta hyttorna såsom jemförliga med hemman, lärer sålunda icke heller förefinnas; och i hvad dervid angår den måttstock, efter hvilken jemförelsen bör uppställas, så synas giltiga skäl vara för handen att vid en dylik jemförelse äfven nu bibehålla den beräkningsgrund, som härutinnan tillförene gemenligen varit tillämpad. På sätt nemligen inhämtas af, bland annat, den år 1811 upprättade längd rörande extra rotering härstädes, i hvilken handling finnas angifna resultaten af den undersökning och uppskattning af all här befintlig jord, som på Eders Kongl. Maj:ts Be-

fallningshafvandes föranstaltande af vederbörande i jordegarnes närvaro samma år verkställdes, visar sig, att de flesta hyttor, både de nya och de gamla, omfatta särdeles vidsträckta jordområden; och torde i sådant afseende få exempelvis anföras, det vid nämnda uppskattning befanns, att Nordmarkshyttan, en hel, gammal, hytta i Nordmarks socken, hade en areal i skog och inegor af 10,000 tunnland, med ett utsäde af $114\frac{1}{8}$ tunnor, samt att der kunde födas 27 hästar, 150 kor och 131 små kreatur; att Näs-Rems-hyttan, en half ny hytta i Näs-Rems socken, och bildad af ett bergstorp med förut 12 lispund Osmundsjerns ränta, hade en areal af 18,487 tunnland, med $58\frac{3}{8}$ tunnors utsäde samt 36 hästar, 89 kor och 156 små kreatur; och att Skarphyttan, en half ny hytta i Kroppa socken, egde en areal af 5,000 tunnland, med 27 tunnors utsäde samt 8 hästar och 36 kor. Att en ny hytta uppkommen af blott ett enda bergstorp, såsom den nyssnämnda Näs-Rems-hyttan, kan ega ett jordområde af sådan omfattning som denna, måste till en ej ringa del härleda sig af skogsanslag från allmänningar; i hvilket afseende ock inhämtas af bland annat 1811 års roteringskommissions protokoll för den 5 Juli samma år, i fråga om en der omförmäld hytta, den här förut omnämnda Gräsbosjöhyttan, att enligt generalbergsemetets den 30 Juni 1638 utfärdade privilegium å anläggningen af samma hytta, bergsfogden och nämnden blifvit anbefallda, att till hyttan "anslå så mycken skog af allmänningen, som kunde behöfvas, oberäknad den andel hytteanläggarna förut kunde ega såsom arfsrätt i samma skog". Alla de öfriga hyttornas omfång är visserligen mindre än de nu anföras: och nedgår, likaledes enligt den vid förberörda undersökning verkställda utredning, ifrågavarande omfång till och med, för tvänne hyttor nemligen för Hektorshyttan, en half ny hytta i Fernebo socken, till 919 tunnland, med ett utsäde af $6\frac{17}{32}$ tunnor, samt med 3 hästar, 8 kor och 2 små kreatur, och för Herrehultshyttan, en half gammal hytta i Kroppa socken, till 800 tunnland, med $20\frac{1}{2}$ tunnors utsäde, samt med 3 hästar och 6 kor. Men flertalet af hyttorna hafva ett jordområde af sådant omfång, att de härutinnan vida mera närma sig de största här ofvan angifna, än de senast omnämnda tvänne minsta lägenheterna af detta slag. Såsom en ledning för omdömet angående det värde, ifrågavarande lägenheter i nyare tider ansetts ega, kan ock omförmälas, att det år 1865 hyttorna inom denna bergslag åförda taxeringsvärde uppgår, efter hel hytta beräknadt, högst, för Näs-Remshyttan, en half hytta, och värderad till 289,900 riksdaler, eller för hel hytta till 579,800 riksdaler, samt lägst, för förenämnda Hektorshyttan i Fernebo socken, likaledes en half hytta, å 30,000 riksdaler, eller för hel hytta till 60,000 riksdaler, och utgör i medeltal, efter hel hytta räknadt, 173,130 riksdaler, samt motsvarar, med beräkning af 4 mantal per hel hytta, ett medelvärde per mantal af 43,283 riksdaler riksmünt; och anse kollegierna alltså, på grund af hvad nu blifvit anfördt, och i enlighet med hvad redan ofvan blifvit antydt, giltiga skäl förefinnas att, vid beräkandet af här ifrågavarande privilegier

för

för meranämnda lägenheter upptaga hel hytta såsom lika med fyra mantal, och delar af sådan lägenhet i förhållande derefter.

Vidkommande åter de här befintliga bergstorpen, så ega dessa visserligen likhet med hyttorna derutinnan, att de, likasom dessa, omfatta jord utan åsatt mantal, äfvensom att de i fråga om utgörandet af boskaps- ock skjutsfärdspennningar samt kröningshjelp äfven blifvit jemförda med hemman, i det hvarje bergstorp betraktats såsom lika med $\frac{1}{2}$ mantal, dervid emellertid torde böra erinras, att åtminstone påföringen af skjutsfärdspennningarne varit endast en debiteringsåtgärd, hvilken, då den ej anmärktes af vederbörande revision eller öfverklagades af den skattskyldige, med tiden fick samma kraft, som om den varit i lag påbjuden; men dessa lägenheter äro likväl skiljaktiga från hyttorna derutinnan: att de icke någonsin utgjort eller utgöra någon brukshjelp; att de, såsom bergstorp, icke idkat eller idka något hyttebruk; samt att de, i nämnda sin egenskap, i beskattningshänseende varit betraktade såsom lägenheter af annat slag än hyttorna, i det bergstorp äfven efter tiondens införande blifvit till ränta skattlagda, hvilket aldrig varit förhållandet med hyttor, tillkomna efter tiondens påbudande; äfvensom att icke allenast de nyskattlagda bergstorpen, utan äfven alla de gamla, så vidt af dem nemligen ej bildats nya hyttor, eller de ej förenats med gamla sådana till gemensam blåsning, och derföre mot tiondes utgörande blifvit fria från sin gamla skatt, fortfarande svara till sin åsatta ordinarie ränta. Såsom i förevarande hänseende väsendtligt och upplysande bör ock anmärkas, dels att, jemte det skattläggning af nyupptagna bergstorp tid efter annan verkställets, äfven förhöjning i, äldre sådana lägenheter åsatt, ränta vid åtskilliga tillfällen, bland annat och i största utsträckning åren 1686, 1696 och 1713, egt rum, dervid särskildt förtjenar omförmlas, att, sedan vid en året 1696 hållen jordransakning befunnits, det flera bergstorp antingen helt och hållet saknade ränta eller ock borde vidkännas förhöjning i förut åsatt räntebelopp, Tingsrätten, på yrkande af vederbörande kronofogde och efter hörande af de till tinget instämnda och dervid närvarande lägenhetsinnehafvarne, den 18 Juni sistnämnda år bestämde den nya eller förhöjda ränta, de särskilda torpen kunde och borde draga, utan att likväl fråga härvid förekom att påföra torpen något mantal, antagligen, i ej få fall, af samma anledning, som vid ett senare tillfälle utgjorde hinder för en sådan åtgärd, beträffande ett i Lungsunds socken beläget gammalt bergstorp, Högåsen, nemligen att detsamma, vid besluten metodisk skattläggning, icke kunde, i anseende till dess ringa omfång och värde, mantal åsättas; dels, och i hvad vidkommer den synpunkt, ur hvilken dessa lägenheter varit betraktade med hänsigt till sådana förhållanden, der eljest mantalet utgör den bestämmande grunden för åligganden och rättigheter, att, enligt hvad i 1811 års Roteringskommissions förberörda protokoll den 5 Juli samma år § 5 finnes anfördt, vid den då hållna undersökning, "upplystes såsom en i denna ort allmänt antagen och erkänd sanning, att uti allt hvad som angår ordinarie räntan, väghållning, riksdags-

mannaarvode, presttionde, kyrkobyggnad, prestval, tingshusbyggnad, med mera dylikt, har af ålder, utan att någon känd författning stadgar sådant, sextiofyra lispunds Osmundsjerns skatt blifvit ansedd svarande emot ett helt hemman eller jordeboksmantal, samt att detta, hvilket kommissionen "fann nödigt att till främdeles efter rättelse — — låta anteckna", måste hafva afseende ensamt på bergstorp, såsom de enda lägenheter med jernränta i denna ort; hvadan bergstorp, för hvilka beloppet af den påförda jernräntan uppgår till högst 16 lispund och till lägst 2 lispund, samt i medeltal utgör 5 lispund, och hvilka torp, ehuru de alla fått sig påförda boskaps- och skjutsfärdspenningar lika med ett halft mantal, efter nu angifna beräkningsgrund, i fråga om nyssnämnda angelägenheter gällt lika med hemman från och med blott $\frac{1}{32}$ mantal till och med blott $\frac{1}{4}$ mantal, synas hafva varit betraktade såsom lägenheter af en särskild klass, hvilkas ställning i beskattningshänseende vore bestämd genom den dem åsatta Osmundsjernsränta; och då härtill kommer, att, enligt den af bemälda kommission upprättade roteringslängden, bergstorp i jemförelse med hyttorna ega ringa omfång och ofta ingen skog, samt slutligen, att, derest ifrågavarande lägenheter nu skulle med hemman jemföras och med hänsyn dertill mantal åsättas medelst tillämpning af gällande skattläggningsmetod; en dylik åtgärd af berörda metods användande i fråga om gammal och därför antagligen väl uppbrukad jord skulle kunna leda till följder för egaren, hvilka icke voro med billighet ofverensstämmande, hafva, vid sådant förhållande, och enär meranämnda bergstorp dels, enligt hvad ofvan blifvit antyd, icke haft något egentligt sammanhang med bergsbruket, dels, och så vidt utrönas kunnat, blifvit skattlagda utan hänsigt till ortens bergslagsprivilegier, samt, såsom åsatta ett slags stadgeränta, synas icke hafva varit delaktiga af berörda privilegier i annan mån, än i hvad vidkommer roteringen, kollegierna ansett dessa lägenheter, hvilka jemväl redan äro extra roterade, icke böra såsom jemförliga med hemman och åtnjutande några friheter nu upptagas, ehuru, å andra sidan, samma lägenheter nu mera icke heller lära kunna frikallas från de, efter denna åsigt, obehöriga påföringarne af boskaps- och skjutsfärdspenningar.

Beträffande nu frågan om hvilken jordeboksränta bör beräknas för hvarje hytta, så lærer gammal hytta böra svara för sin förra, nu afskrifna Osmundsjernsränta, äfvensom, der bergstorp möjligen kan hafva blifvit med hyttan förenadt, jemväl för dettas, nu mera likaledes afförda, jernskatt; hvaremot, i hvad angår nya, ej skattlagda hyttor, vare sig de uppkommit af gamla bergstorp eller bildats af annan jord, dessa rättast torde böra jemföras, en hvar, med jemngod gammal hytta, och deras frihet i nu berörda afseende derefter uppskattas, helst, i hvad vidkommer nya, af bergstorp bildade hyttor, torpens gamla skatt icke lærer stå i lämpligt förhållande till hyttornas nuvarande värde, sedan desamma, på sätt dels ofvan anförts, dels i öfrigt förutsättas kan, blifvit genom skogsanslag betydligt förbättrade; och har, med tillämpning häraf, blifvit undersökt, hvilka bland ej mindre här, än nu mera i Grythytte bergslag befintliga hyttor äro gamla,

äfvensom hvilken jernränta enhvar af dem jemte tillagdt bergstorp, der sådant varit med hytta förenadt, af ålder haft sig åsatt, dervid befunnits, att hvarje gammal hytta i medeltal räntat omkring 73 lispund Osmundsjern, som följaktligen skulle utgöra jordeboksränta per hel hytta af hvarje slag, med undantag endast för de i Grythytte och Hellefors bergslager nu befintliga, hvilka uppkommit af bergstorp, men fortfarande utgöra dessas jernräntor, hvori någon förändring nu icke kan föreslås.

Med anledning af denna bergslags egendomliga beskaffenhet i jämförelse med öfriga bergslagerna i riket och alla de svårigheter, som varit förenade med utredandet af frågan om dess privilegier, har det funnits af nöden att, så vidt ske kunnat, följa hvarje hemman och lägenhet från dess uppkomst och under hvarje dess förändring samt i sådant afseende, på grund af jordeböcker och andra handlingar, öfver berörda hemman och lägenheter upprätta specifika förteckningar, utvisande tiden för deras tillkomst, med mera; och få kollegierna, med åberopande dels af dessa förteckningar, hvilka i underdånighet bifogas, äfvensom af deri omförmälda handlingar, dels af ofvan anförda förhållanden och förut tillämpade åsichter, i afseende å friheterna i räntan inom denna bergslag på följande sätt sammanfatta de resultat härutinnan, hvilka de anställda undersökningarne gifvit vid handen, utgörande nemligen dessa friheter för:

1:o.

Hel hytta bland de å förteckningarna A. B. och C upptagna dylika lägenheter:

I *jordeboksräntan*:

2 skeppund 21 lispund Osmundsjern,

I *mantalsräntan*:

landtågsgärd för	4 mantal,
skjutsfärdspenningar för	2 "
dagsverkspenningar {24 öke- 48 dränge-}	dagsverken för 4 " ;

hvilka friheter, då landtågsgärden, i likhet med hvad i andra, vid denna ränteposts tillkomst befintliga, bergslager inom Nerike, Westmanland och Dalarne eger rum, beräknas i bergslagspersedlar och sålunda utföres i Osmundsjern, efter om-sättning till ny ränta och enligt behörigen uttaget medelmarkegångspris, motsvara 180 riksdaler 98 öre riksmünt.

2:o.

1 mantal skatte eller krono af hemman, upptagna å förteckningen N:o 1:

I mantalsräntan:

halfva skjutsfärdspenningar 24 skillingar;
 hela dagsverkspenningar $\left\{ \begin{array}{l} 6 \text{ öke-} \\ 12 \text{ dränge-} \end{array} \right\}$ dagsverken;
 hvilka poster i ny ränta motsvara 20 riksdaler 44 öre riksmünt;

3:o.

$\frac{1}{2}$ mantal gammalt frälse, å förteckningen N:o 5:

I mantalsräntan:

fjerdedels skjutsfärdspenningar 6 skillingar banko, eller 19 öre;

4:o.

1 mantal nytt frälse af hemman upptagna å förteckningen N:o 6:

I mantalsräntan:

trefjerdedels skjutsfärdspenningar 36 skillingar,
 hela dagsverkspenningar $\left\{ \begin{array}{l} 6 \text{ öke-} \\ 12 \text{ dränge-} \end{array} \right\}$ dagsverken;
 i ny ränta motsvarande 20 riksdaler 81 öre riksmünt;

5:o.

$\frac{1}{4}$ mantal nytt frälse å förteckningen N:o 7:

I mantalsräntan:

hela dagsverkspenningarne $\left\{ \begin{array}{l} 1\frac{1}{2} \text{ öke-} \\ 3 \text{ dränge-} \end{array} \right\}$ dagsverken,
 eller i ny ränta 4 riksdaler 92 öre riksmünt; hvaremot

6:o.

de å förteckningarne N:is 2—4 och 8 förekommande skatte- och krono- samt nya frälsehemman äfvensom alla slags bergstorp, upptagna å förteckningarna N:is 9—13, icke åtnjuta några nu afsedda friheter;

och belöpa sig alltså, enligt förestående klassifikation, och med hemmanen och lägenheterna ordnade socknevis, friheterna i räntan till följande belopp, nemligen:

Hyttor	Hemman	Bergs- torp		
			antal.	mantal.
17 $\frac{1}{4}$	—	—		
2 $\frac{1}{2}$	—	—		
3 $\frac{1}{2}$	—	—		
2	—	—		
$\frac{1}{2}$	—	—		
3 $\frac{1}{2}$	—	—		
A) Skatte- och Kronoegendomar.				
a) Hyttor efter afräknande af masugnar, enligt punkt 1:o:				
			Fernebo socken	
			Brattfors "	
			Nordmarks "	
			Gåsborns "	
			Näs Rems "	
			Kroppa "	
			Säger 29 $\frac{1}{4}$ hyttor à 180: 98 . . . 5,293: 66	
b) Hemman enligt punkt 2:o:				
—	4 $\frac{1}{24}$	—	Lungsunds socken à 20: 44.	82: 61
c) Hemman enligt punkt 6:o:				
—	$\frac{1}{4}$	—	Fernebo socken	
—	4 $\frac{8}{96}$	—	Gåsborns "	
—	4 $\frac{7}{32}$	—	Näs Rems "	
—	3 $\frac{3}{48}$	—	Lungsunds "	
			Säger 13 $\frac{1}{24}$ mantal	
d) Bergstorp enligt punkt 6:o:				
—	—	11	Fernebo socken	
—	—	18	Brattfors "	
—	—	2	Nordmarks "	
—	—	14	Gåsborns "	
—	—	1	Näs Rems "	
—	—	60	Kroppa "	
—	—	42	Lungsunds "	
			Säger 148 bergstorp	
B) Frälseegendomar.				
a) Hemman enligt punkt 3:o.				
—	$\frac{1}{2}$	—	Lungsunds socken	19
Tpt	29 $\frac{1}{4}$	17 $\frac{7}{12}$	148	Transport 5,376: 46

	Hyttor	Hemman	Bergs- torp	
	antal.	mantal.	antal.	
Tpt	29 $\frac{1}{4}$	17 $\frac{7}{12}$	148	Transport 5,376: 46
	—	2 $\frac{1}{12}$	—	b) Hemman enligt punkt 4:o:
	—	4 $\frac{1}{12}$	—	Kroppa socken
				Lungsunds „
				Säger 7 mantal å 20: 81 145: 67
	—	$\frac{1}{4}$	—	c) Hemman enligt punkt 5:o:
				Lungsunds socken 4: 92
	—	$\frac{3}{8}$	—	d) Hemman enligt punkt 6:o:
				Lungsunds socken
	—	—	5	e) Bergstorp enligt punkt 6:o:
				Lungsunds socken
S:ma	29 $\frac{1}{4}$	25 $\frac{5}{24}$	153	riksmynt 5,527: 05;

hvarjemte åtnjutes frihet från ordinarie rotering; och då med afräknande af åtskilliga skogshemman om 2 $\frac{1}{2}$ mantal i Gåsborns socken, hvilka, såsom lydande under Hellefors silfver- och jernverk samt saknande inegor, jemlikt Kongl. brefvet den 31 Augusti 1838 njuta frihet af extra rotering på annan grund än den här afsedda, och således icke torde vara hit hänförliga, denna bergslag är vid Nerikes regemente inroterad till 36 $\frac{1}{2}$ $\frac{3}{8}$ extra soldatrotar, tillkommer såsom frihet vakansafgiften för berörda rotar, hvilken i medeltal för åren 1855—59 motsvarar ett årligt belopp af. 2,589: 66,

dervid afdrag dock ej kunnat verkställas för prestgårdar och stommar, enär dessa icke äro i roteringslängden särskildt utmärkta, och jordeboken om dem icke heller lemnar säker upplysning; utvisande denna senare emellertid, att rotetalet för berörda lägenheter ej kan öfverstiga omkring $\frac{1}{2}$ rote.

Summa friheter riksmünt 8,116: 71.

Den af bergslagen åter utgjorda tackjernstionde uppgår, enligt räkenskaperna,

för år 1855 till	5,387	centner	79	skålpund	27	ort
" 1856 "	4,799	"	33	"	12	"
" 1857 "	4,469	"	75	"	65	"
" 1858 "	4,754	"	13	"	88	"
" 1859 "	4,973	"	19	"	29	"

eller tillsammans till 24,384 centner 21 skålpund 21 ort;

motsvarande i medeltal för år 4,876 centner 84 skålpund 24 ort, med ett värde, enligt räkenskaperna, likaledes i medeltal för år, af 14,760 riksdaler 66 öre riksmünt.

I fråga om den andra inom detta län belägna bergslag, eller *Nyeds*, som från början utgjorts af blott en socken af samma namn, men nu mera, genom dennas delning, omfattar tvänne socknar, *Nyeds* och *Elfsbacka*, hvilka bestå, den förra af $25\frac{1}{4}$ mantal skatte- och krono- samt $\frac{7}{8}$ mantal frälse-, och den senare af $3\frac{5}{8}$ mantal skatte- och krono- samt $\frac{1}{3}$ mantal frälse, eller tillsammans af $30\frac{3}{4}$ mantal, deraf $29\frac{1}{4}$ mantal skatte- och krono- samt $1\frac{5}{4}$ mantal frälse, förekommer hufvudsakligen:

*Nyeds
bergslag.*

att densamma, enligt Kongl. Brevet den 31 Mars 1649, erhållit sina privilegier på den grund, att bergslagen icke hade annat att uppehålla sig med än "allenast strömmar och skog";

att, jemte det bergslagsfriheterna alltså icke blifvit denna ort beviljade för idkande af grufvetrykning och tackjernsblåsning, sådan handtering af ålder der icke förekommit, utan att socknemännen endast med kolning och körslor betjenat de flera inom socknen belägna jernverk, som för sådana behof icke hade några egna lägenheter;

att, sedan landshöfdingen i orten, till bergverkens så mycket bättre drifvande, gjort den förordning att till hvart och ett bruk i socknen blefve indelte vissa bönder, som mot riktig betalning skulle göra till det bruket sitt arbete som de voro underlagda, men en del bruksförvaltare denna förordning i så måtto missbrukat, att de nödgat de dem tilldelte bönder antingen för en hop odugligt gods eller på en alldeles osäker kredit bruken betjena, Kongl. Maj:t, på häröfver förd klagan, dervid yrkadt blifvit, det allmogen måtte "stå fritt försälja sin afvel derest de om förnöjelsen kunne säkra vara", genom nådig Resolution den 22 December 1697 förordnat, att allmogen intet tvång af brukspatronerna skulle vederfaras, utan fritt stå sina varor annorstädes att föryttra, hvarest de en riktig betalning undfå kunna; vid hvilken förmån allmogen blef genom Kongl. Resolutionen den 12 Juli 1720 bibehållen, "så framt ingen nyare förordning vore deremot";

att likväl den allmogen genom Kongl. Resolutionen den 22 December 1697 lemnade frihet, att, hvarhelst den sjelf ville, afyttra sina kol, afsett endast tillåtelse för densamma att få betjena hvilket bruk som helst inom socknen och dymedelst

vara befriad från allt tvång af den förut gjorda fördelning emellan de inom socknen varande bruken af allmogens tjänstbarheter, men icke något medgifvande det denna betjening finge sträcka sig till bruk utom socknen; i öfverensstämmelse hvarmed, och sedan Bergskollegium i underdånigt utlåtande den 16 Mars 1726 i ärendet anført bland annat att, enligt hvad kollegium funne sig böra antaga, bergslagsfriheten vore socknen förunnad för dervarande brukens bättre och lättare betjening af allmogen, samt att dessa bruk till en sådan betjening egde förmånsrätt framför andra, Kongl. Maj:t, genom nådigt Bref den 26 Juli 1726, med gillande af de af kollegium andragna skäl, förklarar det skola vara "alldeles förbudet att föra och föryttra kol ifrån och utom bemälde Nyeds socken, eller att någon bruksegare, som hafver jernverk der utom, må understå sig dem att emottaga och till sig draga";

att år 1706 i Nyeds socken väl finnes antecknad en masugn, Mångshyttan benämnd, men att ehuru, genom Bergskollegii utslag den 22 December 1755, nämnda masugn, med dess blåsning och koltäkt, blifvit från Nyed förflyttad till Hedensskog i Brattfors socken, ortens privilegier likväl, och sedan bemälda kollegium i underdånigt utlåtande den 18 September 1771 anmält, att förhållandet med Nyeds socken icke vore enligt med andra bergslagssorters, emedan tackjernsblåsning eller malmbrytning härstädes icke idkades, utan att allmogen fått sig bergslagsfrihet förunnad emot det den till Nordmarks grufvor erlade en viss grufvegenant och derjemte idkade skogsarbete för att med nödiga kol underhålla de inom berörda socken anlagda stångjernsverk, blifvit genom Kongl. Resolutionen den 10 December 1771 ytterligare bekräftade; samt

att, sedan vid 1818 års riksdag framställning blifvit gjord om indragning af privilegierna för de bergslager, som icke uppfyllde de med berörda förmåners förlänande afsedda ändamål, och, med hänsigt dertill, fråga blifvit väckt, huruvida Nyeds socken borde anses sina bergslagsprivilegier förlustig, Kongl. Maj:t, efter det ej mindre hemmansegarne i orten blifvit hörde, än ock vederbörande embetsverk infordrade utlåtanden i ämnet afgifvit, äfvensom Rikets Ständer, till hvilka handlingarne i ärendet blifvit öfverlemnade, i underdånig skrifvelse den 11 Februari 1830 anført, att, då föremålet för den af Rikets Ständer år 1818 väckta allmänna fråga om indragning af eller jemkning i bergslagsprivilegierna varit att tillse, huruvida bergslagerna uppfyllt och kunde för framtiden uppfylla sina för privilegierna åliggande skyldigheter med grufvebrytning och tackjernstillverkning, och att, i motsatt fall, privilegierna skulle jemkas eller indragas, samt Rikets Ständers berörda anhållan således icke egde någon direkt tillämpning på Nyeds bergslag, enär densamma för bergslagsprivilegiernas tillgodonjutande icke haft sådana förbindelser sig ålagda, och alltså icke heller genom dessas uraktlåtande kunnat anses förmånen förlustig, Rikets Ständer för sin del ansågo skäl icke förekomma till indragning för det då närvarande af Nyeds bergslagsdittills åtnjutna privilegier,

privilegier, genom nådigt bref den 6 Mars 1830 förklarar, att Nyeds bergslag må än vidare vid dess bergslagsprivilegier varda bibehållen.

Ehuru således denna bergslag icke är att såsom tackjernsbergslag anse, och frågan om dess privilegier, i följd deraf, icke kan vara omedelbarligen beroende af nu föreliggande fråga om tackjernstiondes upphörande inom de privilegierade bergslager, som mot skyldighet att idka tackjernstillverkning och tionde deraf utgöra, fått sig friheter i räntor och eftergift af eller lindring i andra utlagor förunnade; så hafva dock, sedan nyss här ofvan omförmälda nådiga beslut af den 6 Mars 1830 meddelades, sådana, enligt kollegiernas uppfattning jemväl på denna ort inverkan, förhållanden inträdt, att kollegierna ansett sig icke böra underlåta att äfven derpå fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet. Enär nemligen såsom afgjort torde böra antagas, att Nyeds bergslag, der hemmansinnehafvarne, enligt ofvan anförda nådiga resolutioner, icke egt att utom bergslagen sina skogseffekter fritt afyttra, åtnjutit sina bergslagsprivilegier mot hufvudsaklig skyldighet att med kol betjena de inom orten belägna stångjernsverk; men genom Kongl. Maj:ts nådiga förordning, angående kolhandeln. den 27 April 1846, blifvit stadgadt, bland annat, i § 2, att utom bergslag hemmanssegare skall hafva frihet att från egna skogar kol till hvem som helst försälja, utan hinder af de erbjudanden om kolbetjening från dessa skogar, som vid undersökningar om anläggning af jernverk eller tillökning i smiden blifvit gjorda, så vida de icke finnas genom lagligen förbindande afhandlingar bekräftade, äfvensom i § 3, att dessa medgifvanden skola gälla jemväl för de hemman inom bergslag, hvilka icke äro till tackjernsblåsning i hytta indelade, samt detta sistnämnda stadgande torde vara på Nyeds bergslag tillämpligt, och derjemte ej mindre jernhandteringen, liksom öfriga näringar, numera intager en i afseende å omsättningens frihet väsentligen förändrad ställning mot förr, än ock de slag af jernverk, för hvilkas tillgodo-seende bergslagsprivilegier blifvit ifrågavarande ort tillerkänd, från och med hammarskattens upphörande icke vidare, genom erläggande af denna skatt, hvilken, på sätt tillförene särskildt åberopats, i följd af högre smide här skulle varit jemförelsevis högre än annorstädes, till Kronan utgöra någon ersättning för den frihet, som med nämnda skatt stått i ett nära sammanhang; lära de skäl och grunder, som föranledt tillkomsten och betingat fortvaron af dessa privilegier, hafva helt och hållet bortfallit; och äfven derest någon inskränkning i den numera eljest allmänna kolförsäljningsfriheten och några deraf beroende förpligtelser i fråga om kolleverering skulle, med afseende å Kongl. resolutionen den 26 Juli 1726, och vid det förhållandet att i Kongl. förordningen den 27 April 1846 stadgas, det fråga om kollevereringsskyldighet, grundad på någon af Kongl. Maj:t utfärdad resolution, skall på särskild utredning och pröfning i behörig ordning ankomma, här ännu möjligen kvarstå, synes sådant desto mindre böra utgöra någon anledning att för denna ort mera än för andra bergslager lemna privilegiifrågans tidsenliga reglering åsido, som dels, och i motsats till hvad inom de öfriga bergs-

lagerna egt rum, sagda ort, enligt hvad nyss blifvit antydt, redan trädt i åtnjutande af befrielse från erläggande af det vederlag för förmånerna, hvilket skolat till Kronan utgå, dels och för det fall, att bergslagsfriheterna, mot tackjernstiondens afskaffande, komme att i andra orter upphöra, under det nämnda friheter för denna trakt bibehölles, deraf skulle blifva en följd, antingen att tionde ensamt för denna bergslag skulle såsom beskattningstitel qvarstå, samt, då tackjernstillverkning der idkades, vederbörande påföras, oaktadt handteringen vore skild från jorden, och beskattningen sålunda ej kunde falla efter samma fördelning som förmånerna, eller ock att dylik handtering här skulle kunna drifvas utan erläggande af tionde, hvarigenom Kronan icke ens på denna väg, och när tackjernstillverkning här egde rum, skulle hafva att påräkna någon ersättning för den uppoffring, som af friheternas bibehållande henne tillskyndades, jemte det att slutligen tackjernstillverkning här skulle kunna drifvas under förmåner från statens sida, hvarmed samma handtering annorstädes inom riket icke vore gynnad, såsom ock i viss mån nu sker, i det att en här befintlig verkstad för tackjersberedning, Kärnsbyttans masugn, ehuru belägen inom privilegierad bergslag, jemlikt Kongl. brefvet den 2 November 1866, i afvaktan på en med detta ärende sammanhängande frågas afgörande, tills vidare åtnjuter frihet från tackjernstiondes erläggande.

Med stöd af samtliga dessa omständigheter, och under förutsättning att, enär både följdriktighet och billighet synes fordra, det en ort icke mera än en annan förblifver i åtnjutande af en förmån, sedan en dermed förknippad skyldighet upphört, icke heller denna bergslag kan undgå att vidkännas åligganden, som äro för landet i dess helhet gemensamma, hafva kollegierna ansett sig böra, efter nu lemnad redogörelse för tillkomsten och arten af denna bergslags privilegier, i underdånighet anmäla, att de friheter, som af Nyeds bergslag tillgodonjutas, numera bestå i befrielse från ordinarie rotering, äfvensom att, då bergslagen är vid Wermlands regemente inroterad till $29\frac{2}{3}$ extra soldatrotar, nämnda frihet, med vakansafgiften för dessa soldatrotar beräknad efter markegång, i årligt medeltal för åren 1855—1859 i värde motsvarar 2,131 riksdaler 7 öre riksmünt.

IV. Jönköpings Län:

*Jönköpings
län.*

Inom detta Län finnes, på sätt af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande derstädes äfvensom af Fögderiredogörarne blifvit uppgifvet, en privilegierad bergslag, nemligen *Tabergs*.

*Tabergs
bergslag.*

Rörande tillkomsten och omfattningen af denna bergslag har inhemtats bland annat:

att Hertig Carl genom bref den 17 Maj 1599, på borgerskapets i Jönköping framställda anhållan, beviljat detsamma dels rättighet att "obehindradt bruka och behålla de jernbruk, som vid Jönköping liggandes är", och dels, att "på någon tid — — uppleta och hugga så mycken stafrumsved de nödortfeliggen behöfva", hvarförutan åt "Augustinus Hansson och Gudmund Andersson" efterläts att "fritt behålla det hemman derunder till mulbete, som de hafva köpt sig börderätten uppå, benämndt Taha";

att till "Augustinus Hansson efter Furstliga Nådes Bref", enligt qvittens den 20 December 1601, levererades "till hjälp för han upptog Taabergs jernbruk, pgr — $4\frac{1}{2}$ Mark";

att samma "brefvisare Augustinus Hansson" genom tvänne Hertig Carls bref af den 13 April 1600 tillägges dels in-natura-persedlar, såsom malt, m. m. och dels kontanta penningar "till hjälp att upptaga och komma jernbruket vid makt med, der vid förde Jönköping";

att bergsbruket sedermera, i enahanda riktning som i andra bergslager, här ock fortfarande omhuldades:

att bergslagen, som omfattar $43\frac{1}{4}$ mantal, fördelade inom 5 socknar, nemligen Barnarps, Månsarps, Rogberga och Sandserys socknar i Tveta härad och Byarums socken i Östbo härad, består af alla de hemman, hvilka vederbörande Fögderiredogörare i sådant afseende uppgifvit samt innefattar derjemte ett mantal frälse Håkhult N:o 2 i Barnarps socken; hvaremot hemmanet $\frac{1}{4}$ mantal krono Vederyd N:o 1 i Byarums socken, som vid bergslagsintressenternes sammanträde inför Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande den 24 November 1864 uppgifvits tillhöra Månsarps Södra hyttelag, är ett för löningsfondens räkning utarrenderadt militärboställe, hvilket icke har sig några bergsmannaförmåner tillerkända.

Vidkommande nu bergslagens friheter i räntan, så är befunnet,

att sedan dagsverkspenningarna år 1652 blifvit beviljade, denna bergslag, liksom öfriga privilegierade bergslagsorter, synes alltifrån tiden för tillkomsten af denna räntepost hafva från densammas utgörande åtnjutit befrielse, ehuru sådant likväl ej kan med full visshet af räkenskaperna inhemtas;

att då med år 1662 dagsverkspenningarna började påföras äfven Kronan icke behållna hemman af skatte- och krononatur, de på Tabergs bergslag belöande dagsverkspenningarne afkortades, med åberopadt stöd af en Kongl. resolution den 26 November 1660, deri dock samma räntepost icke särskildt omnämnas, under det att deremot friheten härutinnan uttryckligen bekräftas genom Kongl. resolutionen den 16 Mars 1689, och med åberopande hvaraf dagsverkspenningarne sedermera afkortades; varande denna räntepost för hemmanen i Tveta härad numera både ur jordebok och räkenskaper helt och hållet utesluten, samt för de i Östbo härad belägna, till bergslagen hörande hemmansdelar, tillsammans $\frac{1}{2}$ mantal, visserligen i jordeboken äfven för närvarande bibehållen, men i räkenskapen, under titel "bergslagsfriheter", fortfarande afförd;

att $\frac{1}{2}$ mantal skatte-, Mjällbo, i Sanderyds socken väl utgör dagsverkspenningar till indelningshafvare, men, enligt Landshöfdinge-Embetets Utslag den 27 Mars 1772, fått sig full ersättning därför af tackjernstionden tillerkänd, hvilken ersättning ännu utgår; samt

att bergslagen icke åtnjuter någon annan frihet i räntan än den nu nämnda eftergiften af dagsverkspenningarne, äfvensom att denna räntelindring, efter författningsenlig omsättning, i årligt medeltal för åren 1855—1859 motsvarar ett värde af 20 riksdaler 62 öre per mantal.

I enlighet med hvad nu blifvit anfördt uppgå alltså friheterna för denna bergslag, som består af nedannämnda slags hemman, till följande belopp, nemligen för

A) *Skatte- och Kronohemman.*

a) Tveta härad:

10 $\frac{3}{8}$	mantal i Barnarps socken
13 $\frac{1}{4}$	” i Månsarps ”
1	” i Rogberga ”
8 $\frac{1}{2}$	” i Sanderyds ”

Östbo härad:

$\frac{1}{2}$	mantal i Byarums socken	
33 $\frac{5}{8}$	mantal à 20: 62	734: 59.

b) Tveta härad:

$\frac{1}{2}$ mantal i Sanderyds socken (hemmanet Mjällbo)

B) *Frälsehemman.*

5	mantal i Barnarps socken
$\frac{3}{4}$	” i Månsarps ”
1 $\frac{1}{2}$	” i Rogberga ”
9 $\frac{1}{8}$	1 $\frac{7}{8}$ ” i Sanderyds ”
43 $\frac{1}{4}$	mantal.

I öfrigt åtnjuta, på sätt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uppgifvit, alla de till bergslagen hörande hemman frihet från ordinarie rotering, men äro, endast med undantag af $\frac{1}{2}$ mantal krono Granarp

Transport 734: 59.

Transport 734: 59.

N:o 1 i Barnarps socken samt 1 mantal skatte Hunshult N:is 1 och 2 i Rogberga socken, af hvilka det förra är komministersboställe och de senare utgöra rustningssta^m, extra roterade; varande de efter af-räknande af nyssnämnda $1\frac{1}{2}$ mantal återstående hemmanen, $41\frac{3}{4}$ mantal, vid Jönköpings Regemente inroterade till $22\frac{115}{156}$ extra soldatrotar, för hvilka vakansafgiften i årligt medeltal för åren 1855—1859 uppgår till ett belopp af 1,919: 71.

Summa friheter riksmünt 2,654: 30.

Å andra sidan utgör, enligt räkenskaperna, den tackjernstionde, som blifvit erlagd, sedan afdrag skett för den ersättning, som deraf utgått till hemmanet Mjällbo, ett belopp

för år 1855 af	581 centner	37 skålpund	45 ort
” ” 1856 ”	700 ”	91 ”	20 ”
” ” 1857 ”	533 ”	25 ”	41 ”
” ” 1858 ”	547 ”	33 ”	35 ”
” ” 1859 ”	495 ”	25 ”	42 ”

eller tillsammans 2,858 centner 12 skålpund 83 ort, motsvarande i medeltal för år 571 centner 62 skålpund 57 ort, med ett värde, enligt räkenskaperna, likaledes i medeltal för år, af 1,648 riksdaler 79 öre riksmünt.

Efter det härmed redogörelsen blifvit afslutad för de bergslager, hvilka vederbörande Länsstyrelser och Fögderiredogörare förmält vara med privilegier försedda, hafva kollegierna att sig i ämnet yttra äfven rörande de län, der, enligt vederbörandes förklarande, någon privilegierad bergslag icke skulle vara för handen, men inom hvilka likväl, på sätt ofvan blifvit antydt, sådan ort befunnits förekomma, nemligen Stora Kopparbergs och Gefleborgs Län; och få kollegierna i sådant af-seende i underdånighet anföra, rörande:

V. Stora Kopparbergs Län:

Stora
Kopparbergs
län.

Inom detta län finnes en privilegierad bergslag, *Westerbergs-lagen*, omfattande, enligt 1825 års jordebok, Grangärdes, Norrbärkes och Söderbärkes sock-
Westerbergs-
lagen.

nar jemte Malingsbo och Ludvika kapellförsamlingar, hvilka sistnämnda församlingar, bildade af delar, den förra af Grangärdes och den senare af Söderbärkes socken, likväl numera utgöra egna socknar och gäll. För förhållandet med räntorna inom denna bergslag har redan förut, i sammanhang med framläggandet af enahanda förhållande inom Gamla Norbergs bergslag i Westmanlands Län, blifvit omständligen redogjort; och med återopande af denna redogörelse torde, för beräklandet af friheterna härstädes, i öfrigt endast behöfva omförmälas,

att, enligt hvad utredningen vid Gamla Norbergs bergslag utvisar, år 1619 i Westerbergslagen funnos $86\frac{3}{4}$ mantal;

att åter vid tiden för dagsverkspenningarnes tillkomst, och enligt 1652 års jordebok, bergslagen bestod af

Skatte- och Kronohemman	112 $\frac{5}{8}$
Frälsehemman	$\frac{3}{4}$

eller tillsammans 113 $\frac{3}{8}$ mantal;

att deremot, enligt 1825 års jordebok, bergslagen omfattar följande antal mantal, nemligen:

inom Grangärdes socken,

med Ludvika kapell:

Gamla hemman, skatte-	37 $\frac{1}{4}$
Nyhemman, skatte-, tillkomna efter 1660-talet	5 $\frac{9}{32}$
Finnhemman	11 $\frac{3}{8}$
Rekognitions- Stubbe- och röjselrätts- samt andra Nyhemman, skatte- och krono-, hvilkas räntor efter år 1825 blifvit fastställda	25 $\frac{7}{2}$
Summa	70 $\frac{79}{88}$ mantal;

inom Norrbärkes socken:

Gamla hemman, skatte- och krono-	42 $\frac{1}{4}$
Nyhemman, skatte-, tillkomna efter 1680-talet	12 $\frac{1}{2}$
Finnhemman	1 $\frac{3}{8}$
Rekognitions- och andra Nyhemman, skatte-, hvilkas räntor efter år 1825 blifvit fastställda	41 $\frac{3}{80}$
Frälsehemman	$\frac{3}{4}$
Summa	60 $\frac{143}{80}$ mantal;

inom Söderbärkes socken,

med Malingsbo kapell:

Gamla hemman, skatte- och krono-	36 $\frac{13}{24}$
Nyhemman, skatte-, tillkomna efter 1680-talet ,	5 $\frac{13}{48}$
Finnhemman.	2 $\frac{5}{8}$
Rekognitions- och andra Nyhemman, skatte- och krono-, hvilkas räntor efter år 1825 blifvit fastställda	6 $\frac{151}{240}$
Frälse Säteri	$\frac{1}{2}$

Summa 51 $\frac{17}{30}$ mantal;

att sålunda, då hemmanen upptagas efter deras likhet i afseende å räntan, bergslagen utgöres af

1:o. Gamla hemman, skatte- och krono-:

inom Grangärdes socken	37 $\frac{1}{4}$	
„ Norrbärkes d:o	42 $\frac{1}{4}$	
„ Söderbärkes d:o	36 $\frac{13}{24}$	116 $\frac{1}{24}$

2:o. Nyhemman, skatte-, tillkomna efter 1660-talet:

inom Grangärdes socken	5 $\frac{9}{32}$	
„ Norrbärkes d:o	12 $\frac{1}{2}$	
„ Söderbärkes d:o	5 $\frac{13}{48}$	23 $\frac{5}{96}$

3:o. Finnhemman:

inom Grangärdes socken	11 $\frac{3}{8}$	
„ Norrbärkes d:o	1 $\frac{3}{8}$	
„ Söderbärkes d:o	2 $\frac{5}{8}$	51 $\frac{3}{8}$

4:o. Rekognitions- stubbe- och röjselrätts- samt andra Nyhemman, skatte- och krono-, hvilkas räntor efter år 1825 blifvit fastställda:

inom Grangärdes socken	25 $\frac{67}{72}$	
„ Norrbärkes d:o	4 $\frac{3}{160}$	
„ Söderbärkes d:o	6 $\frac{151}{240}$	36 $\frac{833}{1440}$

5:o. Frälseegendomar:

Hemman

inom Norrbärkes socken	$\frac{3}{4}$
----------------------------------	---------------

Säteri

inom Söderbärkes socken	$\frac{1}{2}$
-----------------------------------	---------------

Summa mantal 182 $\frac{529}{720}$;

att den stora skilnaden emellan antalet mantal för gamla hemman enligt 1825 års jordebok och enahanda antal för de år 1619 befintliga hemmanen har sin grund i den omständigheten, att i nyare tider tillkommit hemman, med räntor fullkomligt lika de äldre hemmanens, men hvilka nyhemman dock, enligt förut angifna och allmänneligen tillämpade åsikter, icke äro att betrakta såsom åtnjutande några friheter i räntan, ett förhållande, som gäller äfven för de här befintliga Finnhemmanen;

att de år 1619 här befintliga $86\frac{3}{4}$ mantal, enligt hvad vid redogörelsen för Gamla Norbergs bergslag blifvit angifvet, sakna jordeboksränta till i medeltal följande belopp, nemligen:

Penningar	5 runstycken banko,
Osmundsjern	16 lispund och
Kol	4 stigar; samt

att vid beräkandet af friheten från de för 6 öke- och 12 drängedagsverken per mantal utgående dagsverkspenningarne, dels och i fråga om hvilka hemman bort denna räntepost påföras, lagts till grund det nyss här ofvan uppgifna antalet af de år 1652, enligt den då upprättade jordeboken, i bergslagen befintliga mantal, dels, och enär i det 20-åriga medelpriset icke förekommer värde å öke- och drängedagsverken i detta län, här i stället måst för sagda ändamål användas värdena å vindhästdagsverke samt hjelpe- och hushags- eller jordeboks-dagsverke.

Då med tillämpning häraf, de räntor, från hvilkas utgörande frihet åtnjutes, omsättas till nya, enligt Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, finnas de uppgå till

251 kubikfot 5,75 kannor råg,
503 " 1,50 " hafre och
2,892 riksdaler 82 öre i penningar,

hvaraf belöpa sig på hvarje mantal, som njuter frihet från både jordeboksränta och dagsverkspenningar,

2 kubikfot 9 kannor råg,
5 " 8 " hafre och
27 riksdaler 42 öre i penningar,

samt på hvarje mantal, som frinjuter endast dagsverkspenningarne,

19 riksdaler 87 öre i penningar;

motsvarande dessa räntor i årligt medeltal för åren 1855—1859 ett värde af 4,236 riksdaler 58 öre, deraf för hvarje hemman af förra slaget 42 riksdaler 91 öre och af det senare slaget, såsom nyss nämndes, 19 riksdaler 87 öre, allt riksmünt.

Jemte det denna ort af ålder haft sig ständig rotering påförd, blef, vid 1811 års roteringsförrättningar i Stora Kopparbergs län, all då oroterad jord med extra rotering belagd, utan undantag för oroterade bergsmanshemman; och då någon förändring i sistnämnda rotering, i fråga om de hemman som för denna senare

senare varit föremål, jemlikt Kongl. Brefven den 2 Februari 1813 och den 21 September 1826, på grund af deri angifna, hit icke hänförliga, förhållanden, äfvensom enligt Kongl. Brefvet den 2 November 1833, tills vidare icke bör ega rum, lärers denna bergslag för närvarande icke heller böra såsom åtnjutande några friheter i afseende å roteringen här upptagas.

Den till Kronan af bergslagen erlagda tackjernstionde har uppgått

för år 1855 till	6,049	Centner	15	skålpund	87	ort,
” ” 1856 ”	4,975	”	63	”	44	”
” ” 1857 ”	4,307	”	21	”	28	”
” ” 1858 ”	4,414	”	—	”	88	”
” ” 1859 ”	4,576	”	22	”	56	”

eller tillsammans till 24,322 Centner 24 skålpund 3 ort, motsvarande i medeltal för år 4,864 Centner 44 skålpund 81 ort, med ett värde, likaledes i medeltal för år, af 11,930 riksdaler 15 öre riksmünt; i sammanhang med hvilken uppgift om tackjernstiondens belopp under nu nämnda tid likväl äfven torde böra anmärkas, att sådan tionde, på sätt jemväl af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet och vederbörande bergmästare finnes, efter förmälandet att bergslagen icke skulle åtnjuta några privilegier, anmaldt, från och med år 1861, då Kongl. Kungörelsen den 14 December 1860 trädde i kraft, här icke varit debiterad eller blifvit utgjord.

VI. Gefleborgs län:

Gefleborgs
län.

I enlighet med hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande äfvensom Bergmästaren upplyst, finnes i detta län blott en bergslag, nemligen *Ofvansjö* och *Thorsåkers*; men i hvad angår den af bemälde vederbörande jemväl meddelade uppgiften, att denna bergslag icke skulle åtnjuta några särskilda privilegier, hvadan och på grund af Kongl. Kungörelsen den 14 December 1860 någon tackjernstionde icke heller blifvit efter nämnda tid här debiterad och erlagd, har, vid anställd undersökning i fråga om det förra af dessa förhållanden, befunnits:

*Ofvansjö och
Thorsåkers
bergslag.*

att de till denna bergslag hörande hemman, uppgående, enligt 1825 års jordebok, tillsammans till $90\frac{1}{2}\frac{7}{10}$ mantal, deraf skatte- och krono-, i *Ofvansjö* socken $55\frac{9}{10}$ mantal, samt i *Thorsåkers* socken $34\frac{3}{5}$ mantal, äfvensom *Frälse*-, i *Thorsåkers* socken $\frac{7}{10}$ mantal, väl i öfrigt utgöra enahanda räntor som hemmanen i landslag, men dock i Mantalsröntan åtnjuta befrielse från de i hjelpekörseIn ingående Dagsverken;

att under en tidrymd af mer än 200 år afkortning af dessa dagsverken egt rum, intill dess desamma år 1849 ur jordebok och räkenskaper uteslötos;

att för berörda afkortning likväl finnas anförda tvänne olika grunder, en till en början åberopad och en annan sedermera angifven;

att, i fråga om den äldre af dessa grunder, år 1613 hela Thorsåkers socken samt 24 hela mantal, eller hemman, i Ofvansjö socken, "som bruka och bryta jernberget", af sådan anledning för första gången voro fria från nämnda dagsverken, äfvensom att, ehuru en dylik befrielse för år 1614 icke synes hafva åtnjutits, bergsbrukarne likväl ånyo åren 1615—1619, och då *af samma anledning* som år 1613, dessa dagsverken icke utgjort;

att under de näst derpå följande åren Gestrikland är utarrenderadt, samt att de för denna tid tillgängliga specialräkenskaper ej lemna några upplysningar om, huruvida dagsverkena utgått eller icke;

att deremot år 1633, då Gestrikland innehades såsom Lifgeding af Enkedrottningen Maria Eleonora, meranämnda dagsverken väl äfven finnas afkortade, men nu på en annan och vilseledande grund, i det att då ordas om skattejernets förmedling, enligt ett Kongl. Bref den 23 Januari 1611, hvilket bör vara 1621, men en förväxling af förhållanden, som med hvarandra icke stå i något sammanhang, härvid egt rum, enär å ena sidan den omförmälda förmedlingen af skattejernet blifvit Ofvansjö och Thorsåkers socknar medgifven redan genom ett Kongl. Bref den 24 September 1613 och i följd deraf verkställd åtminstone till och med år 1629, eller så långt räkenskaper förut äro tillgängliga, men å andra sidan 1621 års Kongl. Bref afser en helt annan sak, nemligen ett återinförande för hela Gestrikland af räntornas utgående efter utsäde och icke efter mantal;

att, ehuru vid den i 1633 års räkenskaper, på ofvan angifna, oriktigt åberopade grund, verkställda förmedling af skattejernet äfven dagsverkena medföljde, likväl såsom verifikation för dessa senares afkortning derjemte finnes i original bilagd en handling rörande en af Underlagmannen i Gestrikland Hans Larsson, med nämnd, vid laga ting med allmogen i närvaro af Enkedrottningens Befallningsman hållen ransakning den 12 Februari 1634, enligt hvilken de, "som berget bruka i Torgsåkers och Ofvansjö socknar — — — alltid varit för förne dagsverken förskonte, emedan de stort arbete använda på stock och sten och göra deraf en summa jern till öfverheten, som i jordeboken förmäles, och de andra socknar i landet, som förne dagsverken göra, intet afveta";

att redan för år 1635 anträffas ett nytt bevis för samma afkortning, bestående i en af bergsbrukarne inom de båda socknarne till Enkedrottningen ställd, och på enahanda omständigheter, som ur Lagmansundersökningen blifvit anförda, grundad underdånig ansökning den 3 Maj 1636 om eftergift af berörda dagsverken, hvilken ansökning kan anses hafva vunnit nådigt bifall, derigenom, att räenskapen af Enkedrottningens Hofmarskalk och Kamererare blef utan anmärkning åtminstone i denna del granskad;

att från och med år 1634 ej mindre de i Lagmansundersökningen än ock i nyssnämnda underdåniga ansökning omförmälda, i förening med hvarandra åbe-

ropade, skäl för befrielsen från dagsverkena, eller det svåra arbetet med bergsbruket *jemte* den omständigheten att bergsbrukarne utgjorde en summa jern, här, liksom i Wester-jern-bergslagen, benämndt *Hytttegälsjern*, i räkenskaperna blifvit i så måtto vanställda, att der icke vidare finnes såsom anledning till afkortningen upptaget det förra, förut i sådant hänseende allena angifna förhållandet att bergsbruk idkades, utan att såsom stöd för befrielsen åberopas endast den senare omständigheten, eller att hytttegälsjern utgjordes, liksom om berörda befrielse skulle åtnjutas ensamt på denna grund; samt

att alltsedermå, intill dess nämnda dagsverken år 1849 ur jordebok och räkenskaper uteslötos, för afkortningen af detta besvär åberopats den grund, att hytttegälsjern utgjordes.

Då nu frågan om, huruvida denna ort är att betrakta såsom privilegierad bergslag, måste anses beroende af den grund, på hvilken meranämnda afkortning *rätteligen* skett, torde, till ledning för sakens bedömande i detta fall, få i underdånighet erinras, att jemte det förhållandet, att bergsbruk här idkats, först och ursprungligen varit anfördt såsom skäl för sagda afkortning och sålunda redan derigenom lära böra såsom anledning till eftergiften lemnas företräde framför en sedermera föreburen orsak härutinnan, dertill kommer den väsentliga omständigheten, att hytttegälsjern, såsom i hvad angår Wester-jern-bergslagen, vid redogörelsen för Gamla Norbergs bergslag blifvit angifvet, är en åtminstone från slutet af 1500-talet hyttorna påförd *ordinarie* Osmundsjernsränta, under det att deremot hjälpedagsverkena, hvilka utgått efter hemman (ej gärdemantal), äro en *oviss* ränta, eller en arbetsprestation, som utfordrades, då den behöfdes, och eljest kunde eftergifvas, någon gång för ett annat, likaledes tillfälligt åtagande, såsom, exempelvis, skedde år 1611, då hela Gestrikland var derifrån befriadt, mot det att befolkningen skulle skydda landet för fienden. Och enär häraf sålunda synes framgå, att hytttegälsjerns utgörande icke bör kunna antagas verkligen hafva egt något sammanhang med här ifrågakomna räntepost, ehuru erläggandet af berörda jern, hvilket i nu förevarande hänseende till en början icke ens omnämnes, der-efter först anføres jemte det äldre skälet, eller att bergsbruk idkas, och slutligen kommit att såsom åberopad grund för afkortningen ensamt kvarstå, anse kolle-gierna befrielsen från utgörandet af oftanämnda hjälpedagsverken vara att be-trakta såsom en bergslagen för dess bergsbruk tillkommen förmån, och sålunda böra såsom en bergslagsfrihet för densamma upptagas och beräknas; hvaremot hytttegälsjern här, likasom i Gamla Norbergs bergslag och Westerbergslagen till-förene varit fallet, är endast en å hyttorna lagd ränta, hvilken, för denna ort ännu bibehållen, torde böra upphöra att utgå.

Beträffande sedermera antalet af de hjälpedagsverken, hvilka sålunda varit afkortade, intill dess desamma, på sätt nämnt blifvit, ur jordebok och räkenskaper uteslötos, har visat sig, att detta antal belöpt sig till 287 stycken, deraf

likväl 3 stycken, hvilka falla såsom gravation på nya frälsehemman, i de efter 1724 års metod upprättade jordeböckerna icke vidare finnas intagna.

Då nämnda 287 hjälpedagsverken omsättas till ny ränta, enligt Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, uppgå desamma till ett värde af 439 riksdaler 47 öre riksmünt, hvilken räntelindring alltså, och enär orten icke har någon eftergift i roteringen sig förunnad, utgör den enda frihet, hvaraf bergslagen är i åtnjutande.

Den tackjernstionde, som af bergsmanshyttorna blifvit utgjord, men hvilken, på sätt ofvan finnes anfördt, från och med år 1861 icke vidare debiterats och erlagts, har dessförinnan utgått

för år 1855	med 259	centner	88	skålpund	16	ort,
" "	1856	" 171	" 77	"	60	"
" "	1857	" 162	" 26	"	32	"
" "	1858	" 150	" 41	"	40	"
" "	1859	" 149	" 49	"	44	"

eller tillsammans 893 centner 82 skålpund 92 ort;

motsvarande i medeltal för år 178 centner 76 skålpund 58 ort; och då härtill lägges det af bergslagen utgjorda och ännu utgående hyttegälsjernet, hvilket i årligt medeltal belöper sig till omkring 54 centner 54 skålpund 90 ort, så erhålles ett sammanlagdt årligt belopp af 233 centner 31 skålpund 48 ort, med ett värde, såsom till Kronan erlagdt, af 605 riksdaler 5 öre riksmünt.

Sammanfattas nu värdena, å ena sidan af de friheter, hvilka, enligt hvad ofvan blifvit anfördt, af de i Riket befintliga 17 privilegierade bergslager dels i rāntan, dels i fråga om roteringen åtnjutas, äfvensom å andra sidan af det vederlag, der sådant utgått, som af bergslagerna för dessa friheter erlagts, så visar sig, enligt i underdånighet häröfver bifogade Tablå, Bilagan Litt. D, att för den tid, hvilken i sådant afseende blifvit för jemförelses verkställande härutinnan i nåder bestämd, eller från och med år 1855 till och med år 1859, förhållandet i berörda afseende utfaller sålunda,

att värdet af de åtnjutna friheterna öfverstigit värdet af det utgjorda vederlaget:

för Nora bergslag, med riksdaler	4,893: 81.
" Lindes " " "	7,352: 56.
" Ramsbergs " " "	477: 70.
" Grythytte " " "	167: 45.
" Carlskoga " " "	227: 50.
" Lekebergs " " "	3,200: 01.
" Lerbäcks " " "	5,286: 47.

Transport 21,605: 50.

	Transport	21,605: 50.
för Nya Kopparbergs bergslag med riksdaler		338: 20.
„ Tabergs ” ” ”		1,005: 51.

hvertill kommer

Nyeds bergslag, der något vederlag af hit hänförlig art för friheten icke utgått, med ett värde å nämnda frihet af . . . 2,131: 07.

eller tillsammans med riksdaler 25,080: 28.

men att deremot värdet af det utgjorda vederlaget öfverstiger värdet af de åtnjutna friheterna:

för Skinnskattebergs bergslag, med riksdaler	437: 93.
„ Norbergs ” ” ”	3,000: 99.
„ Hjulsjö ” ” ”	457: 42.
„ Hellefors ” ” ”	340: 85.
„ Philipstads ” ” ”	6,643: 95.
„ Westerbergslagen ” ” ”	7,693: 57.
„ Ofvansjö och Thorsåkers bergslag ”	165: 58.

eller tillsammans med riksdaler 18,740: 29;

hvidan för nämnda tid, under hvilken i årligt medeltal värdet af friheterna tillsammans för alla bergslagerna motsvarar ett belopp af 68,522 riksdaler 64 öre, under det värdet af därför utgjordt vederlag uppgår till 62,182 riksdaler 65 öre, en förlust för Kronan af icke godtgjorda friheter, likaledes i årligt medeltal, uppkommer af 6,339 riksdaler 99 öre riksmünt.

Slutligen torde kollegierna icke heller böra lemna oanmärkt, att utom förmånen af de friheter i fråga om dels ränta, dels rotering, dels bådadera, som de förenämnda bergslagerna tillgodonjuta, jemväl förekommer, att inom åtskilliga af dessa bergslagsorter mer eller mindre betydliga, Kronan tillhöriga, skogstrakter finnas till nyttjande för vissa grufvor upplåtna, rörande hvilka skogstrakter blifvit genom Kongl. Brevet den 29 Januari 1824 i nåder stadgadt, att desamma, mot erläggande af rekognitionsavgift, må för de grufvors behof och nytta, åt hvilka de varit upplåtna, bibehållas och på sätt, som dittills skett, begagnas, så länge samma grufvor bearbetades, samt, vid deras upphörande, åt andra grufvor, som deraf kunde vara i behof, till användande upplåtas. Att nyttjanderätten till dessa skogar är att räkna såsom en, åtminstone i vissa fall, ingalunda obetydlig förmån för dem, som af denna rätt äro i besittning, lär liket litet låta sig förnekas, som det torde vara tvifvel underkastadt, att, vid upplåtelsen härutinnan, hvilken egde

rum på en tid, då någon fråga ännu icke uppstått derom, att tionde af bergsbruket icke skulle utgöras, såsom medverkande skäl ingått den förutsättningen, att Kronan genom en, medelst skogens användande, vidmakthållen och äfven ökad bergsbruksdrift skulle jemväl för en sådan, bergsbruksidkaren förunnad, förmån erhålla full godtgörelse i den särskilda skatt, som af handteringen utginge. Ur denna synpunkt kunde således visserligen icke saknas anledning att, vid fråga om en så genomgående förändring i bergslagsorternas ställning till staten som den, hvilken nu blifvit bragt å bane, beräkna äfven sagda förmån Kronan till godo. Men, ehuru den afgift, som för rätt till användande af berörda skogar erlägges, och hvilken nu mera utgår dels med rekognitionsafgift, i allmänhet bestämd till En skilling banko för hvarje stafrum ved, eller deremot svarande Aderton tunnor kol, af den afverkning, som, med afseende å skogens bestånd, funnits böra medgifvas, dels, enligt gällande Bevillningsstadga, med en bevillningsafgift af tjugufem öre för hvarje sådant stafrum ved, eller deremot svarande, nu uppgifna, belopp kol, icke lär kunna betraktas såsom ett skäligt vederlag för rättigheten till skogens nyttjande, hafva likväl, vid det förhållandet att, änskönt äfven inom andra orter, än de nu ifrågavarande, Kronan tillhöriga skogar af enahanda slag finnas åt enskilda upplåtna, sådant oaktadt, då skyldighet till tiondes erläggande för tackjernstillverkning utom privilegierad bergslag genom Kongl. Kungörelsen den 14 December 1860 förklarades skola upphöra, dervid icke tillika föreskrefs någon förändring i villkoren för nyttjanderätten till sistnämnda skogar, kollegierna, enär billigheten synes fordra att hvad i sådant afseende kunde varda stadgadt, skulle under jemförliga omständigheter för alla vederbörande lika tillämpas, trott sig, för den händelse Eders Kongl. Maj:t kunde finna förhållandet till någon särskild åtgärd föranleda, nu endast böra detsamma i underdånighet anmäla.

Sedan kollegierna sålunda avslutat redogörelsen för samtliga de inom riket befintliga privilegierade jernbergslagerna, i hvad vidkommer dessas friheter, äfvensom deremot svarande skyldigheter, der sådana ännu kvarstå, åligger det jemväl kollegierna att sig yttra angående de villkor, under hvilka tackjernsskatten i de af dessa bergslager, som haft sig dylik skatt åsatt, må kunna upphöra; och då, efter kollegiernas uppfattning, frågan om tackjernstiondens afskaffande inom orter, som, enligt ofvan för hvarje sådan ort lemnad utredning i ämnet, haft sig vissa friheter förunnade mot skyldighet att dylik tionde utgöra, i följd af frågans beskaffenhet tillika synes innebära den rättmätiga fordran från det allmännas sida att med upphörandet af det åliggande, som betingat friheternas åtnjutande, friheterna ock skola upphöra, samt berörda bergslagsorter sålunda varda, i afseende å

hithörande utskylåder och besvär, försatta i samma ställning, som andra med dem jemförliga, tackjernstionde icke utgörande, orter, desto heldre som, äfven derest friheterna skulle i större eller mindre mån bibehållas, desamma nu mera, i följd af en förändrad lagstiftning, som skilt bergsnäringen från jorden, i allmänhet icke ens skulle tillgodokomma dem, för hvilka de ursprungligen varit afsedda, eller idkarne af bergsbruket; så få, med underdånig erinran,

att, då genom Kongl. Brevet den 30 Juni 1820 Hellestads bergslag i Östergötlands län förklarades böra förändras till landslag, det tillika i nåder föreskrefs, att de förmåner, densamma af Kronan haft sig i egenskap af bergslag tillagda, skulle indragas, samt att, i följd deraf, Hellestadsorten borde ingå i ständigt rotering jemte alla öfriga skyldigheter, som med författningarne vore öfverensstämmande;

att, när Vånga bergslag i nyssnämnda län genom Kongl. Brevet den 20 Juni 1821 och den 23 Januari 1830 förvandlades till landslag, detta skedde med enahanda villkor, som i fråga om Hellestads bergslag nu blifvit omförmälda; äfvensom

att, jemväl då Gunnarskogs bergslag i Wermlands län i följd af Kongl. Brevet den 13 December 1825 undergick enahanda förändring, som i fråga om Hellestads och Vånga bergslager nyss blifvit anförd, det likaledes stadgades, att dess privilegier, bestående i frihet från ordinarie rotering, skulle upphöra, och att orten borde sådan rotering åsättas;

Kollegierna, i berörda afseende, ej mindre med stöd af nyss här ofvan angifna grundsats äfvensom af nu omförmälda nådiga beslut rörande bergslager, som till landslag förändrats, än ock i enlighet med de åsigter, hvilka af Kammarkollegium i likartade frågor städse tillförene blifvit yttrade, samt med åberopande af hvad för hvarje bergslag särskildt, vid den nu lemnade utredningen, blifvit anfördt, i underdånighet hemställa:

att mot befrielse från skyldighet, inom här afsedda orter, till vidare utgörande af tackjernstionde, äfvensom af skattejern och hyttegälsjern, der någondera af dessa tvänne senare afgiftsposter blifvit åsatt och ännu qvarstår, hvarje hemman eller hytta inom sådan ort icke allenast i de fall, som vederbör, påföres den ränta, hvarifrån så beskaffad lägenhet, i sin egenskap af att tillhöra bergslag, njutit frihet, utan ock, der af nämnda anledning dylik lägenhet icke är ordinarie roterad, med undantag endast för Stora Kopparbergs län, inom hvilket med regleringen i detta hänseende skall, jemlikt särskildt nådigt beslut, af annan orsak tills vidare anstå, åsättes ordinarie rotering till det rotetal, hvartill dylik lägenhet redan blifvit extra roterad, hvilket senare äfven lär böra gälla för all öfrigt till ifrågavarande bergslager hörande jord, som till följd af bergsbruk eller blott sin belägenhet i bergslag hittills blifvit från ordinarie rotering frikallad, med afseende hvarå det, i händelse af nådigt bifall till hvad nu blifvit hemställt, torde åt Kammarkollegium öfverlemnas att påföra skattlagdt hemman, med mera, dess rätta

ränta och låta densamma, med författningsenlig omsättning och förenkling, i jordeboken införa, samt att, beträffande hemman och hyttor, som icke blifvit till jordeboksränta skattlagda, förordna om bestämmandet af sådan ränta genom jemförelse med annat jemngodt hemman eller annan jemngodt hytta i orten, hvilken jemförelse torde böra verkställas af vederbörande skattläggningmän, hvarefter härutinnan lärers böra förfaras på sätt, som om skattläggningar är föreskrifvet; och anse kollegierna sig i sammanhang med hvad nu blifvit rörande de privilegierade tackjersbergslagerna föreslaget, derjemte, i fråga om Nyeds bergslag, på de vid redogörelsen för denna ort anförda skäl, äfven böra i underdånighet hemställa, att hemmanen i sistnämnda bergslag, hvilken, enligt hvad redan blifvit antydt, synes icke skäligen kunna vid sina åtnjutande privilegier längre bibehållas, likaledes må varda åsatta ordinarie rotering till det rotetal, hvartill de redan finnas extra rotade; likasom ock, i hvad angår den del af Skinnskattebergs bergslag, som består af Gunnilbo och Heds socknar, hvilka i afseende å villkoren för bergslagsprivilegiens tillgodonjutande varit betraktade såsom likställiga med Nyeds bergslag, de hemman i nämnda socknar, som, enligt ofvan för dessa senare lemnad redogörelse, äro i åtnjutande af vissa friheter, lära, på enahanda grunder, som för friheternas upphörande för Nyeds bergslag blifvit angifna, böra, i nyss antydd ordning, påföras den andel af räntan, från utgörandet hvaraf berörda hemman, i följd af ortens bergslagsprivilegier, äro befriade.

Remisshandlingarne återställas i underdånighet, och kollegierna framhärda med djupaste vördnad, trohet och nit

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter:

Tönnes Hellm. Wrangel.
J. Sjöberg.

Carl Aug. Fehr.
S. J. Stenberg.
Referent.

C. F. af Ström.
F. Th. Billbergh.

Alb. Anderson.

C. J. Hassell.

Stockholm den 31 December 1867.

B i l a g o r.

A.

Förteckning å hyttor inom Filipstads bergslag med dem åsatta jernräntor, enligt 1609 års Westergötlands handling N:o 14, som är jordebok för Östersysslet i Wermland; äfvensom å bergstorp, hvilka, efter jordeböcker och räkenskaper, sedan 1640-talet deltagit i bergsbruk med äldre hyttelag och utgjort tiondejern af tillverkningen, och hvilkas räntor på sådan grund, liksom förut hyttornas, blifvit afskrifna, först förts till afkortning och sedermera jemte torpen ur jordeboken helt och hållet uteslutits, så att endast de gamla hyttorna derstädes qvarstå:

	Hyttor.	Osmunds-jern.	
		Lth.	th.
Fernebo socken:			
Asphyttan	1	144	—
Bolhyttan	1	48	—
Bornshyttan	1	114	5
Finshyttan	$\frac{1}{2}$	37	—
Fogdhyttan	1	68	—
Haborshyttan	$\frac{3}{4}$	45	—
Kalhyttan	1	70	—
Långbanshyttan	1	64	—
Nyhyttan	$\frac{1}{2}$	27	12
Storbrohyttan (förut Karsbohyttan). 30. —	1		
Bergstorpet Wäsby 4. —		34	—
Stöpsjöhyttan	1	24	—
Saxåhyttan 66. 10	1	—	—
Bergstorpet Dalbotorp 12. —			
D:o d:o 4. —		82	10
Torskbäckshyttan	1	41	—
Önshyttan	1	119	10
Brattforss socken:			
Brattforshyttan	1	132	—
Transport		13 $\frac{1}{2}$	1,050 17

	Hyttor.	Osmunds- jern.	
		L \ddot{a} .	\ddot{a} .
Transport	13 $\frac{3}{4}$	1,050	17
<i>Nordmarks socken:</i>			
Nohlbergs- eller Nordmarkshyttan	1	71	10
<i>Gåsborns socken:</i>			
Gåsbornshyttan 45. —	1	—	—
Bergstorpet Gåseboren 8. —		53	—
<i>Kroppa socken:</i>			
Herrehultshyttan	$\frac{1}{2}$	26	—
Gammalkroppa	1	47	6
Åskagen	$\frac{1}{2}$	16	—
Summa	17 $\frac{3}{4}$	1,264	13
<i>Än:</i>			
<i>Nu i Grythytte bergslag:</i>			
Saxhyttan 90. —	1	—	—
Bergstorpet Jeppetorp 7. —		97	—
Summa	18 $\frac{3}{4}$	1,361	13

Fördelas nu ofvanstående 1,361 L \ddot{a} 13 \ddot{a} Osmundsjern lika hyttorna emellan, så belöper sig i medeltal på hvarje hytta 72 $\frac{3}{4}$ L \ddot{a} .

B.

Uppgift på hemman och bergstorp i Filipstads bergslag, hvilka mot utgörande af tackjernstionde blifvit befriade från deras ordinarie ränta.

Enligt Kronans jordeböcker och räkenskaper från 1620-talet till och med år 1724 hafva nedanskrifna hemman och bergstorp, för hvilka är antecknad, att deras innehafvare varit brukande bergsmän, som bildat hyttelag och utgjort tionderna af tillverkningen, på sådan grund blifvit befriade från de dem påförda ordinarie räntor eller gamla skatt; varande samma hemman och bergstorp af sådan anledning från jordeboken numera alldeles uteslutna och hyttorna i stället uppförda, nemligen:

	Hyttor:	Bergstorp:	Skattehemman:	Afskrifven jordeboks-ränta:				
				Penningar, banko.	Osmundsjern i Lth.	Dagsverken.	Årl. hästar.	Kungshästar.
Fernebo socken:								
Gräsbosjöhyttan	$\frac{1}{2}$							
bildad af Gräsbosjötorp . . .	—	$\frac{1}{4}$	—	2	—	—	1	1
Mörttekärnshyttan	$\frac{1}{2}$							
bildad af Mörttekärn	—	—	1	—	—	12	—	—
Brattforss socken:								
Forshyttan	$\frac{1}{2}$							
bildad af Fors	—	—	1	—	—	10	—	—
Paradixhyttan	1							
bildad af Noteberg	—	—	1	—	—	6	—	—
V. Lungstorp	—	—	1	—	—	9	—	—
Westerud	—	—	1	—	—	10	—	—
D:o	—	—	1	—	—	4	—	—
D:o	—	—	1	—	—	6	—	—
Paradis	—	—	1	—	—	10	—	—
Säger 6 bergstorp med 45								
Lth Osmundsjern.								
Transport	$2\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	8	—	2	67	1	1

jemte mantalsränta såsom för länet i öfrigt, utom $\frac{1}{2}$ skjutsfärds- och hela dagsverkspenningarne.

jemte mantalsränta såsom för länet i öfrigt, utom $\frac{1}{2}$ skjutsfärds- och hela dagsverkspenningarne.

	Hytter:	Skattehemman:	Bergstorp:	Afskrifven jordeboks-ränta:				
				Penningar, banko.	Osmundsjern i <i>Lt.</i>	Dagsverken.	Ärl. hufvar.	Kungshufvar.
Transport	2½	4	8	—	2	—	67	1 1 1
<i>Ann.</i> Äfven bergstorpets Lungsnäs har brukat i Paradishyttan, men som det sedermera befanns, att samma torp icke idkade bergsbruk, blef det enligt Landshöfdingens ordres den 20 Decem-ber 1745 åter upptaget till skatt i 1746 års jordebok.								
<i>Nordmarks socken:</i>								
Dalkarlssjöhyttan	½							
bildad af Dalkarlssjön . . .	—	—	1	—	—	3	—	—
D:o	—	—	1	—	—	8	—	—
Säger 2 bergstorp med 11 <i>Lt</i> Osmundsjern.								
Mokärnsbyttan	½							
bildad af Sundsjön	—	—	1	—	—	8	—	—
Elgsjön	—	—	1	—	—	8	—	—
Säger 2 bergstorp med 16 <i>Lt</i> Osmundsjern.								
<i>Gåsborns socken:</i>								
Långebansändehyttan	½							
bildad af Långeban	—	—	1	—	—	6	—	—
Örlingshyttan	½							
bildad af Örlingen	—	—	1	—	—	6	—	—
D:o	—	—	1	—	—	6	—	—
Säger 2 bergstorp med 12 <i>Lt</i> Osmundsjern.								
<i>Näs Rems socken:</i>								
Näs Remshyttan	½							
bildad af Rämnen	—	—	1	—	—	12	—	—
Summa	5	4	16	—	2	—	124	1 1 1

C.

Förteckning å hyttor i Filipstads bergslag, hvilka tillkommit på 1600-talet och ännu äro befintliga, utan att jordeböcker eller räkenskaper upplysa hvaraf samma hyttor bildats.

	Hyttor.	
<i>Fernebo socken:</i>		
Damhyttan	$\frac{1}{2}$	
Hårssjöhyttan	1	
Hectors- eller Fransos- hyttan	$\frac{1}{2}$	
Mjögsjöhyttan	$\frac{1}{2}$	
Skålkärnsyttan	1	
<i>Brattforss socken:</i>		
Hedenskogshyttan	1	Skall enligt Kronofogdens uppgift ej hafva någon jord, utan blott vara en masugn, enligt akten till Konungens Befallningshafvandes Utslag den 30 April 1857.
<i>Nordmarks socken:</i>		
Grundsöhyttan	$\frac{1}{2}$	
Stjelphyttan eller Stjel- pet	$\frac{1}{2}$	
Sandsjöhyttan	$\frac{1}{2}$	
<i>Kroppa socken:</i>		
Kroppa hytta eller masugn	1	Omformäles icke i 1713 års skattevärderingsinstrument, men i Provinskontorets mem. den 22 Juni 1714 (samma års skatteköpshandlingar fol. 319) förekommer bland annat: »Emedan å Hr Lieutenants vägnar begäres, att alla dhe lägenheter som H. Lieutenanten till skatte köpt måge i denna jordebok vara införde; så lærer jemväl Kroppa masugn med hamrarna komma der utj att opföras, och emedan af Kroppa masugn erlägges 10:de i proportion af Blås- och tillverknin-garne; att således Jntet visst qvantum för densamma kan utföras, så lærer för honom med en mening sådant komma att förmäklas»; hvar-till Kammarkollegium den 23 Juni sistnämnda år resolverade bifall.
Svartsång	1	
Skarphyttan	$\frac{1}{2}$	
<i>Lungsunds socken:</i>		
Bjurbäcken	1	Samma anteckning som om Hedenskogshyttan.
Summa	9 $\frac{1}{2}$	
Afgå	3	nemligen { Hedenskogshyttan i Brattforss socken, Kroppa Hytta i Kroppa socken och Bjurbäcken i Lungsunds
Återstå	6 $\frac{1}{2}$	

om hvilka, så vidt de ofvan åberopade handlingarne ut-visa, det synes, som om de blott vore masugnar, utan tillhörande jord, men om hvilka andra handlingar åter, t. ex. 1811 års extra roteringsverk, i viss mån gifva någon anledning till ett motsatt antagande, eller att de äro hyttor med jord,

Sammandrag:

A	17½.
B	5.
C	6½.

Summa 29½.

N:o 1.

Förteckning på hemman af krono och skatte natur i Filipstads bergslag, hvilka, *innan* skjutsfärds- och dagsverkspenningar beviljades till utgörande, enligt 1648 års jordebok blifvit från Carlskoga socken samt Warnums och Ölma härads skogsbygder hit förlagda och fått åtnjuta befrielse från de förra till hälften och från de senare helt och hållet.

Hemmans namn:	Nummer.	Mantal.	Hemmanen hitlagda från
<i>Lungsunds socken:</i>			
Vester Ackjerstorp	1	$\frac{1}{4}$	Warnums skogsbygd.
Öster d:o	1	$\frac{1}{4}$	D:o d:o.
Björnbotten eller Björnfallet	1	$\frac{1}{4}$	Carlskoga socken.
Emterud	1	$\frac{1}{4}$	Warnums skogsbygd.
Elgsjön	1	$\frac{1}{8}$	Ölme härads d:o.
Galteskär	1	$\frac{1}{4}$	D:o d:o.
Gäddekärn	1	$\frac{1}{8}$	D:o d:o.
Matlängen	1	$\frac{1}{2}$	Warnums d:o.
Måserud	1	$\frac{1}{4}$	Carlskoga socken.
Måseviken	1	$\frac{1}{4}$	Warnums skogsbygd.
Näfverviken	1	$\frac{1}{2}$	D:o d:o.
Råglanda	1	$\frac{1}{3}$	Carlskoga socken.
Sjötorp	1	$\frac{1}{4}$	D:o d:o.
Släbråten	1	$\frac{1}{3}$	D:o d:o.
Säfsjön	1	$\frac{1}{8}$	Ölme härads skogsbygd.
Summa	—	$4\frac{1}{4}$	

N:o 2.

N:o 2.

Förteckning på nyhemman af krono och skatte natur i Filipstads bergslag, hvilka tillkommit *sedan* skjutsfärds- och dagsverkspenningar beviljades, men *innan* skattläggningsmetoden emanerade, och hvilka utgjort de förra till hälften, men de senare alldeles icke.

Hemmanens namn:	Nummer.	Mantal.	Tiden, då hemmanen tillkommit.
<i>Lungsunds socken:</i>			
Bronsbo eller Brunsbohl	1	$\frac{1}{8}$	Ett år 1646 upptaget nybygge, som i 1655 års jordebok och »tillökningen», fol. 443, införes med mantal och ränta.
Sundstad	1	$\frac{1}{2}$	Ett nybygge, som upptogs 1642 och först i 1654 års jordebok och »tillökningen», fol. 715, införes med mantal och ränta.
Werremynt	1	$\frac{1}{4}$	Ett år 1646 upptaget nybygge, som i 1655 års jordebok och »tillökningen», fol. 443, införes med mantal och ränta.
Summa	—	$\frac{1}{2}$	

N:o 3.

Förteckning på nyhemman af skatte natur i Filipstads bergslag, hvilka tillkommit *sedan* den för orten tillämpade skattläggningsmetoden utkom, och hvilka, efter hvad skattläggningshandlingarne utvisa, väl utgöra blott halfva skjutsfärds- och inga dagsverkspenningar, men i stället så mycket högre jordeboksränta, att härigenom ingen lindring i samma hemmans räntor förefinnes.

Hemmanens namn.	Nummer.	Mantal.	Tiden, då hemmanen fastställdes till mantal och räntor.
<i>Fernebo socken:</i>			
Daglösedet	1	$\frac{1}{8}$	1755 den 16 December.
Finnegårdarne	1	$\frac{1}{8}$	1804 den 28 November.
Summa	—	$\frac{1}{4}$	

Hemmanens namn:	Nummer.	Mantäl.	Tiden, då hemmanen fastställdes till mantäl och räntor.
<i>Gåsborns socken:</i>			
Löfnäs, rekognitionshemman	—	$\frac{5}{24}$	1833 den 19 April.
<i>Näs Rems socken:</i>			
Stjernberget, rekognitionshemman. . . .	—	$1\frac{17}{32}$	1850 den 27 Maj.
Gustafsberg, d:o	—	$1\frac{5}{8}$	
Gustafslund, d:o	—	$1\frac{1}{16}$	
Summa	—	$4\frac{7}{32}$	
<i>Lungsunds socken:</i>			
Bäckelid.	1	$\frac{1}{8}$	1735 den 12 Juni.
Brattebäcken	1	$\frac{1}{8}$	
Lillebäcksed.	1	$\frac{1}{3}$	
Lämås.	1	$\frac{1}{4}$	
Måsetorp	1	$\frac{1}{8}$	
Nolhult	1	$\frac{1}{8}$	
Storhult	1	$\frac{1}{4}$	
Snårbotten	1	$\frac{1}{4}$	
Sandviken.	1	$\frac{1}{8}$	
Wännemyra	1	$\frac{1}{8}$	
= $1\frac{5}{8}$			
Carlsberg, rekognitionshemman	—	$\frac{1}{16}$	1830 den 8 Februari.
Augustenberg, d:o	—	$\frac{1}{24}$	" " 8 Mars.
Björnhult, d:o	1	$\frac{19}{24}$	1838 den 14 "
Hertenstorp d:o	1	$\frac{5}{12}$	" " " "
= $1\frac{5}{16}$			
Summa	—	$3\frac{7}{8}$	

Sammandrag af næstføregående N:o 3.

	Hemman.	Rekognitionshemman.	Summa mantal.
Fernebo socken	$\frac{1}{4}$	—	$\frac{1}{4}$
Gåsborns ”	—	$\frac{5}{24}$	$\frac{5}{24}$
Näs Rems ”	—	$4\frac{7}{2}$	$4\frac{7}{2}$
Lungsunds ”	$1\frac{5}{6}$	$1\frac{5}{6}$	$3\frac{7}{6}$
Summa	$2\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{6}$	$7\frac{9}{6}$

N:o 4.

Förteckning på nyhemman af skatte natur i Filipstads bergslag, hvilka, såsom tillhörande Hellefors silfver- och jernverk, i afseende på räntorna icke åtnjuta några friheter i och för tackjernstillverkningen.

Hemmanens namn.	Numer.	Mantal.	Tiden, då hemmanen till räntor och mantal fastställdes.
<i>Gåsborns socken:</i>			
Eskilsberg, rekognitionshemman	1	$\frac{1}{2}$	1816 den 30 April.
Elfsjöhyttan, d:o	1	$\frac{3}{8}$	
Gustafsström, d:o	1	$\frac{3}{8}$	
Hvitklinten, d:o	1	$\frac{1}{2}$	
Månhöjden, d:o	1	$\frac{1}{2}$	
Skogshemman, d:o	1	$2\frac{1}{2}$	
Summa	—	$4\frac{2}{3}$	

N:o 5.

Förteckning på gamla, enligt 1648 års jordebok från Warnums skogsbygd hit förlagda frälsehemman, af hvilka till Kronan nu utgöras kungsforingen och halfva boskaps- men blott $\frac{1}{4}$ dels skjutsfärdspenningar.

	Nummer.	Mantal.
<i>Lungsunds socken:</i>		
Ackärr	1	$\frac{1}{2}$

N:o 6.

Förteckning på hemman i Filipstads bergslag, hvilka, *innan* skjutsfärds- och dagsverkspenningar beviljades till utgörande, enligt 1648 års jordebok blifvit från Carlskoga socken samt Warnums och Ölme härads skogsbygder hit förlagda och fått åtnjuta befrielse från de förra till hälften och från de senare helt och hållet, och uti hvilkas i öfrigt åförda räntor, undantagandes $\frac{1}{2}$ boskaps- och hälften af de återstående skjutsfärdspenningarne, vederbörande, *efter det* skjutsfärds- och dagsverkspenningarne tillkommit, för innehafvande underdåniga frälserättsfordringar eller på andra grunder fått införsel, så att följaktligen af samma hemman skulle vara Kronan behållna $\frac{3}{4}$ skjutsfärds- och hela dagsverkspenningarne såsom icke varande ersatta.

Hemmanens namn:	Nummer.	Mantal.	Hit förlagda från:	Tiden, då hemmanen upplätos till frälse, och orsaken dertill.
<i>Kroppa socken:</i>				
Baggetorp	1	$\frac{1}{3}$	Carlskoga socken.	För underdåniga frälserättsfordringar upplåtna till frälse åt Storfors bruks intressenter genom Kammarkollegii beslut den 22 December 1756.
Fallet	1	$\frac{1}{4}$	D:o d:o.	
Kroppa (se anm.)	1	$\frac{1}{4}$		
Lillefors	1	$\frac{1}{2}$	Carlskoga socken.	
Rönningen	1	$\frac{1}{4}$	D:o d:o.	
Transport —	—	$1\frac{7}{12}$		

Hemmanens namn:	Nummer.	Mantal.	Hit förlagda från:	Tiden, då hemmanen upplätos till frälse, och orsaken dertill.
Transport	—	1 $\frac{7}{12}$		
Storfors	1	1	Warnums skogsbygd.	
Wargetorp	1	$\frac{1}{3}$	Carlskoga socken.	
		$= 2\frac{11}{12}$		
<i>Lungsunds socken:</i>				
Brosätter*)	1	$\frac{1}{4}$	Carlskoga socken.	För underdåniga frälserättsfordringar upplättna till frälse åt Storfors bruks intressenter genom Kammarkollegii beslut den 22 December 1756.
Bäck	1	$\frac{1}{4}$	D:o d:o.	
Björnbotten*)	1	$\frac{1}{4}$	D:o d:o.	
Hytte	1	$\frac{1}{2}$	Warnums skogsbygd.	
Kärret	1	$\frac{1}{4}$	Carlskoga socken.	
Östra Klenoret	1	$\frac{1}{4}$	Warnums skogsbygd.	
Vestra d:o	1	$\frac{1}{4}$	D:o d:o.	
Lilla Lungstorp	1	$\frac{1}{4}$	D:o d:o.	
Stegelviken	1	$\frac{1}{3}$	Carlskoga socken.	
Stegelvikstorp	1	$\frac{1}{4}$	D:o d:o.	
Tranmyra	1	$\frac{1}{4}$	D:o d:o.	
Kongsskogen	1	$\frac{1}{2}$	Ölme härads skogsbygd.	På grund af Kongl. tillstånds brevet den 1 Mars 1681 mot vederlag upplätet till Fru Sigrid Ekehjelm med 1684 års ränta.
Lungsundet	1	$\frac{1}{2}$	Warnums skogsbygd.	
		$= 4\frac{1}{2}$		För underdånig frälserättsfordran upplätet till frälse åt Fru Juliana Linroth, enligt Kammarkollegii beslut den 14 April 1755.
Summa	—	7		

Anm. I afseende på ofvanstående $\frac{1}{4}$ mantal Kroppa meddelas, att samma hemman ej såsom öfriga blifvit från annan ort hit förlagdt eller före 1649 ränta och mantal åsatt, men såsom i öfrigt med andra här upptagna hemman på nedan angifna grunder jemförligt, nu här antecknadt, nemligen:

Arrendatorn af Kroppa kronobruk Claes Linroth hade begärt att få till skatte lösa samma bruk "med alla dess lägenheter", och blefvo i anledning deraf vederbörande anbefalda att företaga "värdering och skattläggning" å hvad sålunda begärts att till skatte få lösas. Instrumentet öfver denna förrättning, som försigick den 5 Januari 1713 (1714 års inbundna skatteköpshandlingar, fol. 167) förekommer bland annat:

*) Åfördt mantal och ränta i 1648 års — 1647 års saknas — jordebok; men är i 1649 års räkenskap ett års ränta afskrifven, enär hemmanet blifvit för tidigt skattlagdt.

“Commissionen kom altså först att företaga sig skattläggningen af Kroppa
 “gård innom hanck och stöör som allenast efter Geometrisk afrijtning ähr skat-
 “tad för 6 Tunneland, dock icke hafver sin egen skog, men siöo och Fiskevatten
 “vid Gellstrand finnes dher till; Ty blef bemt. egendom ansedd för Ett Fjerde-
 “deels Hemman som Östre Clenoret hvilket utij Ond och god tijd skattar

	Egendomens värde.		Gammal skatt.		Ny skatt.	
	d:r	sk.	d:r	sk.	d:r	sk.
			S i l f v e r m y n t.			
“4 d:r 14 sk. 19 $\frac{1}{2}$ pgr Silfr m:t hvar efter och “Kroppa gård skattlagd blef.	—	—	—	—	4	14 19 $\frac{1}{2}$
“Commissionen fann altså till skatterättigheetz “Lösön dher af billigsdt den var värd	300	—	—	—	—	— “;

varande i Första Provinskontorets memorial den 22 Juni 1714, angående jordeboks upprättande öfver de hemman och lägenheter, Löjtnanten Claes Linroth tillika med Kroppa bruk till skatte köpt (skatteköpshandlingarne, fol. 320) om ifråga-
 varande hemman anfördt:

“Kroppa gård finnes ej i Cronones Jordebook införd, men är nu vid skatte-
 “värderingen skattlagd till $\frac{1}{4}$ mantal och 4 d:r 14 sk. 19 $\frac{1}{2}$ p:gr och ehuruval
 “öfver samma gård icke är förrättad nogon formell skattläggning utj hvilken Jorde-
 “boksräntan ifrån Mantals Räntan skilljes, samt Räntorne behörigen specificeras,
 “Lykväll som samma gård är af vederbör:de Landtmätare Geometrice aftagen vij-
 “sar fol. 151 och af skattevärderings Commissionen skattlagd, hvilken skattlägg-
 “ning H. Landsböfdingen och Lands Cammer:n med sin underskrift fol. 181 veri-
 “ficerat, med förmälan det de funnit att värderingsmän:n till det nogaste skatt-
 “lagt lägenheterna; Så hemställes ödmuikst Eders Höggrefl. Excell:ees och Högl.
 “Kongl. Collegij höggunstige vählbehag, om icke utj denna Jordebok ber:de Kroppa
 “gård kan med förbem:de des påsatte Mantahl och Penninge Ränta opföras, och
 “sedermera genom bref ifrån Landsorten ändå infordras en formell uträkning, som
 “wysar utj hvad pertsedlar ber:de gårdz Ränta består, samt förordnas att han
 “hädanefter med sin Ränta i Cronones Jordebook opføres.”

Detta memorial föredrogs i Kammarkollegium den 23 Juni 1714, och är
 vid nyss anförda punkt antecknad: “res:dt approberas”.

Att Kroppa hemmans vid skattevärderingen påförda ränta 4 d:r 14 sk. 19 $\frac{1}{2}$
 pgr sedermera fördelades till lika jordeboks- och mantalsränta som Östra Klenoret,
 undantagandes att det senare hemmanet dertill hade 14 sk. landgillespenningar,
 visar såväl den sedermera upprättade och den 6 December 1717 gillade jordebo-
 ken som uträkningen i akten om ofvanstående hemmans upplåtande till frälse;
 och lärers alltså af hvad anfördt är Kroppa hemman på samma grund som Östra
 Klenoret böra svara för $\frac{2}{3}$ skjutsfärds- och hela dagsverkspenningarne.

N:o 7.

Förteckning på hemman i Filipstads bergslag, hvilka tillkommit *sedan* skjutsfärds-, men *innan* dagsverkspenningar beviljades, och alltså äfven *innan* skattläggningsmetoden emanerade, och hvilka utgjort de förra till hälften, men från de senare varit helt och hållet befriade, samt uti hvilkas i öfrigt åförda räntor, undantagandes $\frac{1}{2}$ boskaps- och hälften af de utgjorda skjutsfärdspenningarne, vederbörande för underdåniga frälserättsfordringar fått införsel.

Hemmanens namn:	Nummer.	Mantal.	Tiden, då hemmanen	
			tillkommit:	blifvit frälse:
<i>Lungsunds socken:</i>				
Hållsjövik	1	$\frac{1}{4}$	1650 först infördt med mantal och ränta; ej upptaget i löregående jordebok, men enligt tionde- och mantalslängder då ett oskattlagdt torp eller nybygge.	Upplåtet till frälse åt Fru Juliana Linroth enligt Kammarkollegii beslut den 14 April 1755.

N:o 8.

Förteckning på hemman i Filipstads bergslag, hvilka tillkommit *sedan* skjutsfärds- och dagsverkspenningar beviljades, men *innan* skattläggningsmetoden emanerade, och hvilka utgjort de förra till hälften, men de senare alldeles icke, samt uti hvilkas i öfrigt åförda räntor, undantagandes $\frac{1}{2}$ boskaps- och $\frac{1}{2}$ af de utgjorda skjutsfärdspenningarne, vederbörande genom byte eller till ersättning för und. frälserättsfordringar fått införsel.

Hemmanens namn:	Nummer.	Mantal.	Tiden, då hemmanen	
			tillkommit:	blifvit frälse:
<i>Lungsunds socken:</i>				
Gräs	1	$\frac{1}{20}$	Ett år 1645 upptaget nybygge, som i 1655 års jordebok och »tillokningen» införes med mantal och ränta.	På grund af Kongl. tillståndsbrevet den 1 Mars 1681 genom byte upplåtet till Fru Sigrid Ekehjelm med 1684 års ränta.
Hedås	1	$\frac{1}{20}$	D:o d:o.	D:o d:o.
Källmo	1	$\frac{1}{8}$	Ett år 1646 d:o d:o.	För underd. frälserättsfordringar upplåtet åt Storfors bruks intressenter genom Kammarkollegii beslut d. 22 Dec. 1756.
Summa	—	$\frac{3}{8}$		

N:o 9.

Förteckning på bergstorp af krono och skatte natur i Filipstads bergslag, hvilka före år 1649, då skjutsfärdspenningarne beviljades till utgörande, redan voro eller samma år blefvo skattlagda.

Bergstorpens namn:	Nummer.	Jordeboks-ränta. Osm.-jern.	Annotationer:
<i>Fernebo socken:</i>		<i>Ltl.</i>	
Norra Daglösedet	1	7	
Edsbäcken	1	4	
Granäset, skatte	1	3	
D:o, krono	1	6	
Lärsjödet	1	4	
Lärsjön	1	4	
Sundet	1	8	
= 7			
<i>Brattforss socken:</i>			
Stora Asphöjden	1	12	{ Kallas i 1648 års jordebok »Jöns Olofsson i Lungs- torp», men i 1651 års d:o och följande »Jöns Olofsson i Lungsnäs».
Lungsnäs	1	6	
= 2			
<i>Gåsborns socken:</i>			
Laggaresundet	1	8	
Tomsjön	1	6	{ Har denna ränta redan år 1648; år 1686 upptages den till blott 6 <i>Ltl</i> , hvaremot i tillökningen påföras 2 <i>Ltl</i> ; torpet synes endast hafva blifvit fördeladt mellan 2:ne åboer.
Yxkärn	1	8	
= 3			
<i>Kroppa socken:</i>			
Brevik	1	6	
Daglösviken	5	4	
Edsberg	1	4	Kallas 1755 Gamla Daglösedet eller Edsberg.
Fors eller Smedstorp .	1	4	
Hornkullen	2	6	
Transport	17	—	Transport

Bergstorpens namn:	Nummer.	Jordeboks- ränta. Osm.-jern.	Annotationer:
Transport	17	—	
Hornkullen	3	6	
Östra Jordkullen	1	6	
Södra d:o	1	8	
Kolaretorp	1	4	Kallas 1648 »Dragsmid i Sten», sedan »Sten Drag- smed» och slutligen »Sten Dragsmed i Kohlaretorp».
Lunden	1	4	
Mjösjön	1	4	
= 11			
<i>Lungsunds socken:</i>			
Hallåsen	1	2	Först år 1649 upptaget med ränta.
Hällan	1	6	
Kärnstorp	1	4	Kärnstorp tillkom först år 1649.
Kärret	1	4	
Lungstorp eller Prest- gården	1	14	
Lungstorp	1	10	
D:o	2	16	
D:o	3	4	
Lungelfven	1	4	
Norra Skälstabacken . .	1	12	
Södra d:o	1	14	
= 11			
Summa	Antal 34	—	

N:o 10.

Förteckning på bergstorp af skatte natur i Philipstads bergslag, hvilka, *sedan* skjutsfärds-, men innan dagsverkspenningarne beviljades, och alltså äfven *innan* skattläggningsmetoden emanerade, blifvit skattlagda.

Bergstorpens namn:	Nummer.	Jordboks- ränta. Osm.-jern.	Annotationer:
<i>Kroppa socken:</i>			
Hornkullen	4	6	Tillkom med ränta år 1650.
Summa	Antal 1	—	

N:o 11.

Förteckning på bergstorp af krono- och skatte-natur i Filipstads bergslag, hvilka antingen *sedan* skjutsfärds- och dagsverkspenningarne beviljades till utgörande, men *innan* skattläggningsmetoden emanerade, blifvit skattlagda, eller i afseende på sina förut dragande räntor undergått förändring, eller ock, *efter* det metoden tillkom, men dock utan att, så vidt tillgängliga handlingar utvisa, den samma tillämpats, fått nya räntor eller de äldre förhöjda eller förmedlade.

Bergstorpens namn.	Nummer.	Jordboks- ränta. Osm.-jern.	Annotationer.
<i>Fernebo socken:</i>		<i>Ltl</i>	
Björnbotten	1	4	Tillkom år 1665.
Dalbotorp (först Dal- karstorp)	1	7	Påfördes år 1656 sex <i>Ltl</i> , som år 1680 ökades med 1 <i>Ltl</i> .
Sjöändan	1	3	Tillkom år 1688.
Transport	3	—	

Bergstorpens namn.	Nummer.	Jordboks-ränta. Osm.-jern.	Annotationer.
Transport	3	<i>Lt</i> —	
Tranmåsen = 4	1	6	Vid jordransakningen år 1696 hade befunnits, att flere uppräknade torp antingen helt och hållet saknade räntor eller ock tålde förhöjning i de förut påförda, hvadan vid tinget den 18 Juni samma år Häradsrätten med vederbörande, som härvid voro tillstädes, slöt aftal om hvad ny eller förhöjd ränta hans innehafvande torp borde påföras, dervid motstående skattlades till 6 <i>Lt</i> ; och anmärkes här, att vid öfriga torp, hvarmed på nu anförda sätt förfarits, för korthetens skull endast angifves året eller 1696.
<i>Brattfors socken.</i>			
Lilla Asphöjden	1	3	Tillkom år 1686.
Bengts- eller Rubbetorp .	1	6	d:o „ 1679.
Berg	1	4	d:o „ d:o
Björkåsen	1	3	d:o „ 1686.
Bohlbäcken	1	4	d:o „ 1679.
D:o eller Per			
Janstorp	1	4	d:o „ d:o
Dalbotorp (förut Dal- karstorp)	1	7	Påfördes 6 <i>Lt</i> år 1656, hvartill lades ytterligare 1 <i>Lt</i> år 1680.
Gräshöjden	1	4	Tillkom år 1688.
Hedenskog eller Norra Måserud	1	7	Tillkom med 4 <i>Lt</i> år 1665, som höjdes med 3 <i>Lt</i> år 1696.
Hult	1	9	Fanns med 4 <i>Lt</i> redan år 1648.
Löfhöjden	1	4	Tillkom år 1679.
Marhyttra	1	6	Tillkom med 3 <i>Lt</i> år 1686, som år 1696 ökades med 3 <i>Lt</i> .
Södra Måserud	1	8	Tillkom med 4 <i>Lt</i> år 1680 som år 1684 ökades med 4 <i>Lt</i> .
Måsetorp	1	4	Tillkom år 1684.
Skaterud	1	3	d:o „ 1686.
Åsdalen	1	3	d:o „ d:o
= 16			
Transport	20	—	

Bergstorpens namn.	Nummer.	Jordeboks-ränta-Osm.-jern.	Annotationer.
Transport	20	<i>Ltl</i> —	
<i>Nordmarks socken.</i>			
Basthöjden	1	3	Skattlades år 1696 till motstående.
D:o	2	3	d:o d:o
= 2			
<i>Gåsborns socken.</i>			
Brerefven	1	8	Påfördes år 1656 sex <i>Ltl.</i> , som år 1686 ökades med 2 <i>Ltl.</i>
Eskilsberget	1	4	Tillkom år 1685.
Gräsås	1	3	d:o „ d:o
Holmsjön	1	8	d:o „ d:o
Östra Igelhöjden	1	6	Tillkom med 4 <i>Ltl.</i> år 1679, som 1686 ökades med 2 <i>Ltl.</i>
Lekaråsen	1	8	Hade år 1648 tolf <i>Ltl.</i> , som 1686 nedsattes till 8 <i>Ltl.</i>
Mjögrefsundet	1	6	Tillkom år 1685.
Omsjön med lånehöjden	1	10	d:o „ d:o
Siksjöhöjden	1	6	d:o „ d:o
Siksjön (kallades Siksjö- höjden till år 1662) .	1	6	Fanns med 4 <i>Ltl.</i> redan år 1648, som 1686 ökades med 2 <i>Ltl.</i>
Skäfteshöjden	1	6	Tillkom år 1685.
= 11			
<i>Näs Rems socken.</i>			
Vestra Hvitklinten . . .	1	4	Tillkom år 1679 med 2 <i>Ltl.</i> , som 1686 ökades med 2 <i>Ltl.</i>
<i>Kroppa socken.</i>			
Abborkärn	1	6	Vid skattevärdering å Kroppa bruk med tillhörigheter den 5 Januari 1713 (1714 års skatteköpshandlingar) yttrade skattevärderingskommissionen sig äfven, huruvida bergstor-
Transport	35	—	

Bergstorpens namn.	Nummer.	Jordeboks- ränta. Osm.-jern.	Annotationer.
Transport	35	<i>Lt</i> —	<p>pen ansågos tåla någon förhöjning i sina räntor, som i sådant fall och till sitt belopp antecknades, likasom kommissionen äfven åförde förut oskattlagda torpräntor. Genom beslut den 23 Juni 1714 fastställde Kammar-kollegium alla dessa så väl nya som förhöjda räntor. Sedan den 1 Oktober sistnämnda år skattebref utfärdats å ifrågavarande egendom, och vid granskningen af en öfver det skatteköpta upprättad jordebok, bland annat, anmärkts, att de förhöjda räntorna der icke voro införda till det belopp, hvartill de fastställdes; infordrades häröfver vederbörandes förklaring. Med de rättelser, som af den infordrade förklaringen blefvo en följd, infördes sedermera äfven de förökade räntorna med deras nuvarande belopp i en den 6 December 1717 gillad jordebok.</p> <p>Motstående torp, som 1665 tillkom med 4 <i>Lt</i>, blef nu förökadt med 2 <i>Lt</i>.</p> <p>Vid öfriga torp, hvarmed på anförda sätt förfarits, tecknas endast årtalet, då skattläggningen skedde, eller 1713.</p>
Backa	1	4	Tillkom år 1665.
Berg	1	3	Skattlagdt år 1713.
Blomsterhult	1	2	d:o „ d:o
Blåsjön	1	2	d:o „ d:o
Bosjötorp	1	2	d:o „ d:o
Bottnera	1	3	d:o „ d:o
Brevikstorp	1	4	Tillkom år 1665.
Brobyn	1	2	Skattlagdt år 1713.
Bäckelia	1	2	d:o „ d:o
Daglösedet	1	4	d:o „ d:o
Transport	45	—	

Bergstorpens namn.	Nummer.	Jordboks- ränta. Osm.-jern.	Annotationer.
Transport	45	—	
Daglösviken	1	3	Skattlagdt år 1713.
D:o	2	2	d:o „ d:o
D:o	3	4	d:o „ d:o
D:o	4	8	Fanns med 4 <i>L℔</i> . redan år 1648, och öka- des ued 4 <i>L℔</i> . år 1713.
Fallebäcken	1	2	Skattlagdt år 1713.
Hjulumakaretorp	1	2	d:o „ d:o
Hornkullen	1	4	Tillkom år 1655.
Hornkullstorp	1	4	d:o „ d:o
Hättelfstorp	1	6	Skattlagdt år 1713.
D:o	2	2	d:o „ d:o
D:o	3	2	d:o „ d:o
Höjden	1	4	Fanns redan år 1648 med 2 <i>L℔</i> . och öka- des år 1713 med 2 <i>L℔</i> .
D:o	2	4	Skattlagdt år 1713.
D:o	3	4	d:o „ d:o
D:o	4	3	d:o „ d:o
D:o	5	2	d:o „ d:o
D:o	6	3	d:o „ d:o
D:o	7	2	d:o „ d:o
D:o	8	3	d:o „ d:o
D:o	9	3	d:o „ d:o
D:o	10	2	d:o „ d:o
D:o	11	2	d:o „ d:o
D:o	12	2	d:o „ d:o
D:o	13	2	d:o „ d:o
Vestra Jordkullen	1	9	Tillkom med 4 <i>L℔</i> . år 1665 och ökades med 5 <i>L℔</i> . år 1713.
Klensmedstorp	1	2	Skattlagdt år 1713.
Ladugården	1	2	d:o „ d:o
Linnehöjden	1	9	Fanns redan år 1648 med 4 <i>L℔</i> . och öka- des år 1713 med 5 <i>L℔</i> .
Lärhöjden	1	2	Skattlagdt år 1713.
Moen	1	2	d:o „ d:o
Transport	75	—	

Bergstorpens namn:	Nummer.	Jordboks- ränta. Osm.-jern.	Annotationer:
Transport	75	LH.	
Moen	2	2	Skattlagdt år 1713.
Nykroppa	1	3	d:o „ d:o
Näset	1	4	Tillkom år 1665.
Skogen	1	4	Skattlagdt år 1713.
Stenbron	1	2	d:o „ d:o
D:o	2	2	d:o „ d:o
Stubbe- eller Bångetorp .	1	2	d:o „ d:o
= 48 —			
<i>Lungsunds socken:</i>			
Bjurbäcken	1	3	Tillkom år 1679.
Blomsterhullt	1	3	Skattlagdt år 1696,
Drågen	1	3	Tillkom år 1688.
Engetorp	1	4	d:o „ 1665.
Södra Friskärn	1	6	d:o „ 1655.
Grytingsbron	1	4	Skattlagdt år 1696.
Höjden	1	3	Tillkom år 1679.
Kulleråsen	1	4	d:o „ 1657.
Källmotorp	1	4	Skattlagdt år 1713.
Kärn	1	8	Fanns redan år 1648 med 6 LH. och öka-
			des år 1696 med 2 LH.
Ladubäcken	1	6	Tillkom med 4 LH år 1665 och ökades med
			2 LH. år 1696.
Lermarken	1	3	Skattlagdt år 1696.
Lilleforstorp	1	4	d:o „ 1713.
Vestra Lindås	1	3	Tillkom år 1679.
Östra d:o	1	3	d:o „ d:o
Lungelfstorp	1	2	d:o „ d:o
Lungsnäset	1	2	Skattlagdt år 1713.
Mölltorp	1	4	Tillkom år 1665.
Måsen	1	3	d:o „ 1688.
Qvarnfallet	1	4	d:o „ 1667.
Rögsland	1	2	Skattlagdt år 1713.
Transport	103	—	

Bergstorpens namn:	Nummer.	Jordeboks-ränta. Osm.-jern.	Annotationer:
Transport	103	Lt. —	
Snårbotten	1	6	Fanns redan år 1648 med 4 Lt. och ökades år 1696 med 2 Lt.
D:o	2	6	Tillkom år 1649 med 4 Lt. och ökades år 1696 med 2 Lt.
Sällderdrågen	1	2	Skattlagdt år 1713.
Wästanbäck	1	5	Tillkom år 1649 med 4 Lt. och ökades år 1696 med 1 Lt.
Wiggetorp	1	3	Skattlagdt år 1713.
Wägen	1	3	d:o „ d:o
= 27			
Summa	Antal 109	—	

N:o 12.

Förteckning på bergstorp af krono och skatte natur i Filipstads bergslag, hvilka blifvit, med tillämpning af skattläggningsmetoden, ränta påförda.

Bergstorpens namn och åsatta räntor.	Nummer.	Räntornas kronovärde.	Annotationer:
<i>Lungsunds socken:</i>			
Högåsen	1		
71½ Lt Osmundsjern.		1 28 —	År 1735 den 12 Juni har Kammarkollegium fastställt detta torp, som i anseende till dess ringa lägenheter icke kunde till något mantal skattläggas, till motstående ränta, hvilken med 13/5 pgr s:mt öfverstiger hela det belopp, hvartill lägenheten efter metoden blifvit taxerad; hvar dan densamma icke bort svara till några boskaps- och skjutsfärdspenningar, ehuru sådana i jordeboken äro detta likasom öfriga bergstorp åförda.
Transport	1	— — — —	

Transport

Bergstorpens namn och åsatta räntor.	Numer.	Räntornas kronovärdi.			Annotationer:
Transport	1	—	—	—	<p>Motstående torp blefvo i Augusti månad år 1783 sålunda skattlagda, och blef skattläggningen, hvartill handlingarne då för längesedan förkommit, den 14 Augusti 1851 förklarad såsom fastställd; men är, då handlingarne, såsom nämndt blifvit, saknas, det numera icke möjligt att finna, huruvida dessa bergstorp i sina ränter fått njuta någon lindring eller ej, ehuru det senare synes sannolikt, hvaraf ock skulle följa, att dessa torp icke eller borde utgöra boskapspenningar, på sätt i Kongl. brefvet den 22 Juli 1859 föreskrifves.</p>
Emtenäs	1				
6 ³ / ₄ L \mathcal{O} . Osmundsjern. . . 1.22					
Skjutsfärdspenningar . . . —24		2	14	—	
Kallkällhult	1				
2 ¹ / ₂ L \mathcal{O} . Osmundsjern. . —20					
Skjutsfärdspenningar . . . —24		1	12	—	
Trehörningen	1				
8 L \mathcal{O} Osmundsjern . . . 2.—					
Skjutsfärdspenningar . . . —24		2	24	—	
Summa	Antal 4	—	—	—	

N:o 13.

Förteckning på bergstorp i Filipstads bergslag, hvilka den tid, då skjutsfärdspenningarne beviljades, redan voro befintliga och derifrån fått åtnjuta befrielse till hälften, och uti hvilkas i öfrigt åförda räntor, undantagandes hela boskaps- och hälften af de återstående skjutsfärdspenningarne, vederbörande, sedan dagsverkspenningarne åtogos, för underdåniga frälserättsfordringar fått införsel.

Bergstorpens namn och åförda räntor.	Nummer.	Räntornas kronovärði.			Kronan er- satta räntor.			Tiden, då bergstorpens blefvof rälse.
		D:r	sk.	pgr	D:r	sk.	pgr	
<i>Lungsunds socken:</i>								
Bjurbäcken	2							Genom Kammarkollegii beslut den 12 Juli 1765 upplåtna till frälse åt Assessorn Joh. Gust. Linroth och öfriga Storfors bruks- intressenter.
13 <i>L.</i> Osmundsjern								
D:o	3							
8 <i>L.</i> Osmundsjern								
D:o (tillkom 1649) . . .	4							
2 <i>L.</i> Osmundsjern								
Fallet	1							
4 <i>L.</i> Osmundsjern								
Åminnefors	1							
5 <i>L.</i> Osmundsjern								
= 32 <i>L.</i> à 8 sk. . .		8	—	—	8	—	—	
Skjutsfärdspenningar:								
5 torp à 24 sk. . .		3	24	—	1	28	—	
Summa		—	11	24	—	9	28	—

Obs. att boskapspenningarne af hyttor och bergstorp till år 1859 beräknades efter kreaturens antal.

D.

T a b l å,

utvisande samtliga i riket varande privilegierade jernbergslagernas till penningar uppskattade så väl friheter som utskylder; upprättad i öfverensstämmelse med Kammar- och Kommerskollegiernas beslut den 31 December 1867.

**Tablå, upprättad i öfverensstämmelse med Kammar- och Kommerskollegiernas beslut
jernbergslagernas till penningar uppskattade**

Bergslager:	Friheter:				Summa.		Statsverkets vinst.
	Ränta.		Rotering.				
Skinnskattebergs	1,384	61	—	—	1,384	61	437 93
Norbergs	3,165	1	—	—	3,165	1	3,000 99
Nora	7,029	31	4,768	46	11,797	77	— —
Hjulsjö	360	53	798	28	1,158	81	457 42
Lindes	5,515	34	3,081	33	8,596	67	— —
Ramsbergs	1,396	90	1,507	28	2,904	18	— —
Grythytte	910	91	1,353	55	2,264	46	— —
Hellefors	82	33	820	21	902	54	340 85
Carlskoga	2,522	45	2,803	45	5,325	90	— —
Lekebergs	1,774	50	2,676	12	4,450	62	— —
Lerbäcks	1,646	55	4,629	82	6,276	37	— —
Nya Kopparbergs	—	75	2,716	82	2,717	57	— —
Filipstads	5,527	5	2,589	66	8,116	71	6,643 95
Nyeds	—	—	2,131	7	2,131	7	— —
Tabergs	734	59	1,919	71	2,654	30	— —
Westerbergslagen	4,236	58	—	—	4,236	58	7,693 57
Ofvansjö och Florsåkers	439	47	—	—	439	47	165 58
S:gr	36,726	88	31,795	76	68,522	64	18,740 29
Summa rmt	—	—	—	—	68,522	64	— —

den 31 December 1867, och som utvisar samtliga de i riket varande privilegierade såväl friheter som deremot svarande utskylder.

Bergslager:	Utskylder:		Statsverkets förlust.	
	Tackjerns- tionde.			
Skinnskattebergs, tionde och skattejern	1,822	54	—	—
Norbergs d:o d:o	6,166	—	—	—
Nora	6,903	96	4,893	81
Hjulsjö	1,616	23	—	—
Lindes	1,244	11	7,352	56
Ramsbergs	2,426	48	477	70
Grythytte	2,097	1	167	45
Hellefors	1,243	39	—	—
Carlskoga	5,098	40	227	50
Lekebergs	1,250	61	3,200	1
Lerbäcks, tionde och skattejern	989	90	5,286	47
Nya Kopparbergs	2,379	37	338	20
Filipstads	14,760	66	—	—
Nyeds	—	—	2,131	7
Tabergs	1,648	79	1,005	51
Westerbergslagen	11,930	15	—	—
Ofvansjö och Thorsåkers, tionde och hyttegällsjern	605	5	—	—
S:gr	62,182	65	25,080	28
Saldo Statsverkets förlust	6,339	99	—	—
Summa rmt	68,522	64	—	—